

George Călinescu — cronicar diplomatic

Moto:

„Pacea este climatul construcției și construcția rațiunea păcii".

(G. Călinescu în „Contemporanul" din 7 octombrie 1955)

Pentru cunoscătorii operei marelui scriitor G. Călinescu titlul de mai sus poate duce automat cu gîndul la **„Scrinul negru"** și impresionantele dosare documentare ale acestei lucrări unice prin originalitatea și varietatea tematicii sale în întreaga literatură română. Într-adevăr, după cum bine se știe, viața diplomatică în partea ei intimă este amplu zugrăvită în paginile acestui roman. Dar dacă imaginația ilustrului scriitor a cutreierat saloane diplomatice de peste mări și țări, slova sa fierbinte și spiritul ei se regăsesc astăzi în înseși dezbaterile diplomatice oficiale de la New York, în ședințele Adunării Generale a Națiunilor Unite, cel mai important for politico-diplomatic al lumii contemporane. O analiză atentă, chiar și fragmentară, a amplei moșteniri publicistice rămase de la G. Călinescu, insuficient explorată pînă în prezent, evidențiază legătura directă și actualitatea exemplară a gîndirii sale, dacă o raportăm la cele mai noi probleme politice și juridice dezbătute astăzi sub auspiciile instituției mondiale, ca mecanism diplomatic pentru promovarea păcii, cooperării și înțelegerii între popoare. Într-adevăr, tema izbăvirii generațiilor prezente și viitoare de flagelul războiului, eliminarea forței și amenințării cu forța din raporturile interstatale, înfăptuirea dezarmării generale și complete sub un control internațional strict și eficace, cu prioritate pentru dezarmarea nucleară, apărarea principiilor fundamentale ale dreptului internațional, ca norme de conduită pentru relațiile dintre toate statele, fie ele mari, mici sau mijlocii, promovarea dreptului la pace, ca drept individual și colectiv al oamenilor și națiunilor, subiecte dezbătute în profunzime în zilele noastre la Națiunile Unite, se regăsesc în paginile publicistice ale lui G. Călinescu. O „excursie" printre aceste pagini călinesciene nemuritoare se va dovedi edificatoare pentru a ilustra că, în calitatea sa de autentic artist, în permanentă legătură cu viața cetății, G. Călinescu se afirmă și ca un original și profund cronicar diplomatic.

I. PRELIMINARII

Un prim subiect care l-a preocupat pe G. Călinescu a fost necesitatea unor acțiuni hotărîte pentru mai buna cunoaștere a României în străinătate. Tehnica propagandei culturale practicate de statul român nu l-a lăsat niciodată indiferent. Încă la 12 noiembrie 1927, în revista „Viața literară", într-un articol consacrat propagandei G. Călinescu ironizează optica prin care străinii ne privesc țara. Tema va fi reluată metodic în mai multe articole, unul dintre cele mai semnificative apărînd în „Jurnalul literar" numărul 41 din 8 octombrie 1939, la rubrica „cronica mizantropului", sub semnătura Aristarc. Intitulat **„Propaganda"**, articolul dezvoltă ideea că propaganda peste hotare este eficientă cu condiția ca **„sentimentul prezenței unei culturi să fie puternic"**; de aceea, **„trebuie dus studiul literaturii noastre pînă la punctul în care străinul se va afla înaintea unui dulap cu ediții bune din toți autorii, cu monografii, cu istorii, cu tot ce dă o informație calmă, temeinică, fără tendință"**.

Exact la o lună după marele act istoric de la 23 August 1944, în numărul din 23 septembrie 1944 al „Tribunei poporului", G. Călinescu, în articolul consacrat aceleiași teme favorite a propagandei peste hotare, sublinia: **„...E de prisos a ni se demonstra nouă înșine că avem dreptul la Transilvania, ori a ni se mai întreține moralul. Orice român, de orice confesiune și categorie, știe**

George Călinescu — cronicar diplomatic

că toată Transilvania face parte de drept din corpul României, că ea este leagănul românismului. Propaganda inteligentă se face în străinătate și nu unilateral, ci în fața lumii întregi. Mijloacele sînt: emisiunile de radio puternice în limbi străine, cu muzică excelentă și cu informații moderate despre noi, filmul de cinematograf, organizarea traducerilor din limba română, atașații de presă". Peste două zile, la 25 septembrie, în paginile aceleiași gazete, prin articolul **„Propaganda prin film"**, autorul pleda patetic pentru furnizarea în străinătate de jurnale și documentare despre România, **„cu condiția ca ele să nu rămînă în cercul îngust al diplomației, ci să ruleze în fața spectatorilor de săli populare".** Reamintind că unele filme celebre ale epocii, ca Ben Hur și Bengali, se țin mereu minte, autorul susține: **„Așa s-ar ține minte, cosmic, un film cu viteji români, jucat de actori intrați în conștiința universului. Lucrul e simplu, numai că tot ce e simplu pare exagerat minților timide".**

Este un truism a mai afirma că diplomația este o noțiune cu multiple înțelesuri. Ea constituie o formă distinctă a raporturilor bilaterale și multilaterale dintre state, caracterizată prin întreținerea unor raporturi și activități oficiale și căutarea, prin intermediul negocierilor, a unei acomodări a intereselor statelor prin înțelegeri directe. Diplomația înglobează însă și reprezentarea externă a unui stat și aparatul destinat acestei funcții, ansamblul serviciilor și persoanelor însărcinate cu aceasta, precum și cariera diplomatică propriu-zisă, profesie oficială recunoscută, cu un obiect de sine stătător. G. Călinescu cunoștea, desigur, și sensul figurat al diplomației, încetățenit prin uzaj curent și literatura beletristică, sens care derivă din calitățile de tact, abilitate și prudență proprii persoanelor antrenate în practica diplomatică.

Evocarea criticii făcute cu verbul său inconfundabil de G. Călinescu noțiunii de diplomat, în ciuda unei viziuni unilaterale, prezintă interes și astăzi. Articolul **„Diplomații"**, apărut în ziarul **„Națiunea"** din 13 octombrie 1946, ar putea, de altfel, figura într-o antologie de scrieri consacrate relațiilor internaționale ale României. Autorul se întreabă mai întîi de toate, principial, ce înseamnă aceea „diplomat de carieră"? Răspunsul este formulat retoric, tot în formă interogativă: **„Un ins care, neflind specialist în nimic, a dat examen și a dovedit că are cîteva noțiuni de drept, o vagă cunoaștere a geografiei țării lui, îndemînare la tenis și o conversație insignifiantă?"** Desigur, o asemenea imagine caricaturizată a diplomatului respinsă de adevărații profesioniști este repudiată și de autor care precizează: **„Nu vom tăgădui deloc meritul unor diplomați de carieră, valoarea este însă nu „a carierei", ci întîmplător a omului. Nu pot să uit cîte un diplomat de-al nostru care n-avea habar de viața noastră intelectuală și care nu știa să spună nimic despre noi, deschizînd ochi de bufniță cînd din țară se ivea vreo personalitate".**

Pentru cititorul străin s-ar cuveni să precizăm că G. Călinescu nu a fost profesor de diplomație, sau de drept internațional, ci profesor titular la catedra de istoria literaturii române moderne a Universității din București, în urma numirii sale în această magistratură la 1 aprilie 1945. Ca profesor însă în înțelesul general și nobil al cuvîntului, ca pedagog patriot, G. Călinescu nu a ezitat să-și formuleze răspicat părerea cu privire la calitățile pe care trebuie să le întrunească un bun diplomat, ca reprezentant oficial al statului român. **„Un diplomat bun în vremurile de astăzi, pe lîngă un elementar farmec personal, se cade să fie bine informat în ceva; întrucît ne privește pe noi, românii, să fie o valoare necontestată într-un domeniu, în stare a pătrunde în cercurile culte și a face stimată țara noastră. O erudiție diplomatică propriu-zisă nu există și însărcinatul cu afaceri are destui colaboratori pe lîngă sine ca să-l documenteze".** Spre exemplificare pozitivă se citează numirea la Moscova ca ambasador al României a lui Iorgu Iordan, lingvist emerit, la Paris a lui S. Stoilov, profesor de teoria funcțiilor, matematician strălucit, și a lui Grigore Moisil la Ankara, ambasadorul fiind specialist în analiza superioară și logică matematică. Dar exemplul care provoacă simpatia deschisă și entuziasmul lui G. Călinescu este numirea ca ambasador la Washington a lui Mihail Ralea. Autorul comentează: **„Orice s-ar zice, nu prea s-au trimis des în străinătate oameni de intelectualitatea domnului Ralea. Slavă Domnului, domnul Ralea e și jurist, e un sociolog și un gînditor, cunoscător a tot ce este mai de seamă în cultura contemporană, un călător inteligent și talentat, care poate înfrunta orice situație. El poate interesa într-un cerc de filozofi, esteticieni și literați și, totodată, e în stare a comunica agreabil impresiile sale multiple publicului intelectual american. Domnul Ralea știe ce trebuie și despre noi și știe și despre alții și posedă o prezență atrăgătoare".**

Considerentele pe care le formulează G. Călinescu pe tema numirilor în funcții diplomatice atestă o abordare responsabilă și patriotică a îndatoririlor care revin reprezentanților oficiali ai statului român. G. Călinescu se întreabă: **„De ce oare acești oameni, cu priză evidentă în lumea în care se duc pe laturea intelectuală, n-ar fi în stare să folosească relațiile lor mult mai certe spre a-și îndeplini misiunile din sfera politică, azi mai ales, cînd intelectualitatea primează în cercurile diplomatice universale? Eu nu**

zie nicidecum că trebuie să ne facem un principiu în a scoate profesorii de la universități și a-i trimite la legații. Dar cunosc un vechi diplomat, a cărui unică iscusință era de a merge pe motocicletă și care, în vremuri dificile, n-a făcut nici o ispravă. Dacă ar fi avut relații filozofice cu Croce ori cu Bergson ne era mult mai util".

Paginile publicistice ale lui G. Călinescu conțin și o portretizare negativă a unui reprezentant oficial al României.

Astfel, articolul **„Un diplomat unic: D.I. Lugosianu"**, apărut în „Tribuna poporului" din 2 octombrie 1944, este, în fapt, un pamflet îndreptat împotriva fostului ministru român la Roma, care, în 1944, deținea funcția de director al ziarului „Universul". Nu vom reaminti din acest articol decît demascarea atitudinii antititulesciene manifestate de D.I. Lugosianu, atunci cînd, în conformitate cu principiile dreptului internațional și cu prevederile înscrise în Pactul Ligii Națiunilor, Nicolae Titulescu acționase pentru ralierea României la sancțiunile stabilite de forul diplomatic de la Geneva împotriva Italiei, în urma războiului agresiv declanșat împotriva Abisiniei. Reproșînd lui D.I. Lugosianu o adevărată schimbare la față, G. Călinescu oferă, în același timp, o densă definire diplomatică a conduitei externe a statului român în perioada în care la cîrma diplomației românești s-a aflat ilustrul jurist și om de stat Nicolae Titulescu. **„Politica românească și europeană a lui N. Titulescu, adoptată o vreme de regimul Carol II, era aderarea strînsă la principiile Ligii Națiunilor, participarea la sancțiuni** (împotriva statelor agresoare — n.n.), **apropierea de puterile cu structură democratică, adică, în fond, de vechile noastre alianțe".**

Diplomația nu este o îndeletnicire filozofică, ci este, prin excelență, o activitate practică, a cărei vocație rezidă în asigurarea bunăstării popoarelor, menținerea unor relații pașnice de cooperare și de înțelegere între ele, cu respectarea personalității fiecărui stat și popor. Atunci cînd între state apar neînțelegeri, sau diferende, diplomația este chemată să contribuie nemijlocit la identificarea celor mai adecvate căi prin care să se restabilească încrederea între state, stingîndu-se orice litigiu și eliminîndu-se, sau atenuîndu-se, cauzele care l-au generat. Atît practica cît și teoria relațiilor internaționale atestă adevărul că diplomația constituie o disciplină distinctă, care prin obiect, metodă și finalități, își capătă o individualitate aparte.

II. O DOCTRINĂ A PĂCII CONSTRUCTIVE

Finalitatea supremă a acțiunii diplomatice o constituie promovarea, apărarea și consolidarea păcii, ca valoare supremă a întregii umanități. În lumina acestei exigențe fundamentale, gîndirea înaintată a lui G. Călinescu cu privire la locul și rolul principiilor fundamentale ale dreptului internațional în promovarea unei cooperări pașnice între toate statele lumii se integrează organic în tezaurul spiritual al umanismului românesc.

În consens cu atitudinea fermă a lui Nicolae Titulescu de repudiere a folosirii forței și amenințării cu forța în relațiile internaționale, G. Călinescu nu ezită la 15 decembrie 1935 să afirme răspicat că Italia este prima țară care, după primul război mondial, a trecut în tabăra adversarilor, atacînd intangibilitatea tratatelor și punînd în primejdie pacea. Aceasta era singura concluzie juridico-diplomatică corectă la care putea ajunge G. Călinescu după ce cu mai multe săptămîni în urmă analizase cu deosebită atenție agresiunea italiană împotriva Abisiniei. Odată cu stigmatizarea acestei agresiuni, G. Călinescu adaugă cuvinte profetice despre dreptul popoarelor la autodeterminare: **„Madagascarul a început să aibă intelectuali autonomiști, așa cum îi are India și toate țările pentru noi, „barbare". Italia a venit tîrziu. Națiile mai pot păstra o vreme coloniile, întrucît barbarii mai au nevoie de învățători, nu se mai pot cuceri însă colonii noi, cu atît mai mult o țară care a izbutit de milenii să rămînă neatîrnată. Italia are dreptate, poate că va izbuti, însă spectacolul colonial e pe sfîrșite și nu se știe dacă Abisinia nu va fi tocmai începutul sfîrșitului, de care se teme atîta Anglia. Italia ne este simpatică, dar cauza ei este ingrată. Abia eliberată ea însăși din jugul străin, ea însăși țară a sclaviei latifundiare și fasciste, trebuie să lupte pentru eliberarea, zice ea, pentru înjugarea, zicem noi, a unei nații fără ghete, dar străvechi și creștine.** („Adevărul literar și artistic", XIV, seria a II-a, 780, 17 noiembrie, 1935 pag. 8).

Tema luptei pentru autodeterminare va fi amplu tratată, mai tîrziu, în articole, precum **„Africa"** („Contemporanul", 3 februarie 1961), articol dedicat luptei continentului negru pentru eliberarea de sub dominația colonială; **„Împotriva colonialismului"** („Contemporanul" din 25 iulie 1958), articol conținînd considerațiuni profunde determinate de crearea Republicii Arabe Unite și de necesitatea respectării „dreptului la libertate și independență al fiecărui popor". În articolul **„Goa"**, apărut în „Contemporanul" din 5 ianuarie 1962, cronică consacrată eliberării teritoriului Goa, vechi capăt de pod colonialist în Asia, G. Călinescu face o scurtă incursiune în istoria veche a colonialismului portughez pentru a conchide: **„Atunci puterile colonialiste se hărțuiau sau se băteau între ele pentru expansiune, azi își dau înspăimîntate mîna spre a-și apăra ultimele stînci, dintr-o lume în care sclavii au învățat demnitatea umană".**

Respectarea neabătută a principiilor fundamentale ale dreptului internațional este urmărită nesovăielnic de G. Călinescu în publicistica sa, cu precădere în lumina intereselor vitale ale poporului român. Este

George Călinescu — cronicar diplomatic

semnificativ în acest sens articolul **„Bunul cel mai de preț"**, apărut în „Scînteia" din 12 noiembrie 1952. Articolul se deschide cu teza că **„independența națională este bunul cel mai de preț al poporului român — bun pe care voim și sîntem în stare a-l apăra"**. Autorul critică cu toată vehemența teoria în virtutea căreia existența statelor naționale suverane ar fi o pricină a războaielor, stigmatizînd propunerile de creare a unui guvern mondial cu sediul la New York. El respinge și așa-numita probă a renunțării la o parte din suveranitate, afirmînd că **„țara care a dat un fir din suveranitatea ei „guvernului mondial" se vede curînd deșirată în întregime"**. Pentru reliefarea tîlcului și pertinenței afirmațiilor lui G. Călinescu se cuvine a preciza că,în perioada apariției articolului citat, într-o corespondență de la Bonn a ziarului „The New York Times" erau amintite obstacolele din calea creării așa-numitei Europe unite, menționîndu-se „ultranaționalismul", constatat în Franța și „scepticismul crescînd manifestat în capitalele europene față de scopurile și cerințele Organizației Atlanticului de Nord". În aceeași perioadă se desfășurau dezbaterile sesiunii Adunării Generale a ONU la care ministrul afacerilor externe al Franței, Schuman, a elogiat în discursul său faimoasele planuri privind crearea „comunității europene" și a așa-numitei „armate europene", cerînd, totodată, țărilor Europei occidentale să renunțe la principiul suveranității, declarînd că „noțiunea de suveranitate și-a pierdut complet orice valoare" și că Franța a și cedat o parte din suveranitatea sa.

Actualitatea gîndirii lui G. Călinescu este evidențiată și de stăruința pe care el o pune în articolul citat mai sus, pe demonstrarea tezei că **„independența și suveranitatea țării sînt strîns legate de industrializarea ei..."** El arăta că România a pășit la crearea unei industrii dezvoltate și la mecanizarea agriculturii. **„Tocmai aceasta ne dă tăria de a merge mai departe pe drumul muncii libere, într-o patrie suverană..."**. Stigmatizînd, în acest context, opera pretins patriotică a unor emigranți români, a unor jurnaliști obscuri și escroci, G. Călinescu ține să afirme răspicat: **„Patria nu s-a luat pe tălpile lor, patria e sub tălpile noastre. O minte realistă, comparînd trecutul cu prezentul, nu va trage altă concluzie despre viitor decît că el nu va fi întoarcerea roatei înapoi. Nu există pentru noi, care avem în față trista pildă a înrobirii țărilor mari și mici din Apus, alt drum de ales afară de întărirea prin unire și pace a cuceririlor noastre"**. Finalul articolului preciza opțiunea fermă a poporului român pentru un drum **„ducînd drept spre un liman de lumină, spre un viitor cu pîine și flori"**.

La mai puțin de o lună de zile de la apariția articolului **„Bunul cel mai de preț"**, „Scînteia" din 6 decembrie 1952 relata despre deschiderea lucrărilor Congresului Național pentru Apărarea Păcii în al cărui prezidiu se afla și G. Călinescu, menționat de comunicatul de presă între sculptorul C. Baraschi și academicianul Elie Carafoli. Dintre scriitori, în sală se mai aflau, între alții, Cezar Petrescu și Tudor Arghezi. În referatul prezentat în congres de Mihail Sadoveanu sub titlul „Lupta popoarelor pentru apărarea păcii și hotărîrea poporului nostru de a apăra pacea", se arăta: „Unit în lupta sa pentru transformarea din temelii a vieții sale, poporul nostru e unit și în hotărîrea sa de a apăra această viață, independența și suveranitatea patriei noastre, cuceririle noastre".

La 9 decembrie 1952 s-a dat publicității componența Comitetului Permanent pentru Apărarea Păcii din România, ales de Congresul Național pentru Apărarea Păcii. G. Călinescu a fost ales și el, alături de sculptorul Boris Caragea, de scriitorii Cezar Petrescu, Camil Petrescu, Mihail Sadoveanu și Traian Săvulescu, președintele Academiei Române și alții. La aceeași dată presa a publicat cuvîntul academicianului G. Călinescu, rostit în fața congresului. În ciuda valorii sale deosebite pentru înțelegerea gîndirii politico-diplomatice a lui G. Călinescu, cuvîntul acestuia la congres este prea puțin cunoscut, motiv pentru care vom reproduce ample extrase. Punctul de plecare al vorbitorului este de o modernitate exemplară: **„Nu este neînțelegere oricît de grea între popoare pe care oamenii, ca ființe raționale, să n-o poată dezlega pe cale pașnică. Sînt chipuri felurite de a concepe viața, obiceie deosebite de la popor la popor, întocmiri sociale mai înapoiate, sau foarte înaintate; peste tot însă trăiește omul cu aspirațiile lui spre lumină, tinzînd la înfăptuirea umanității superioare. Atîția gînditori, oameni de știință și artiști ai tuturor popoarelor, au visat era desăvîrșitului umanism... Atunci cînd tihna omenirii este amenințată, este de datoria tuturor oamenilor de bine de pretutindeni, oameni ai muncii, învățați și artiști să-și adune glasurile și ascultînd inimile noroadelor să împiedice căderea noastră înapoi pe scara umanității. Intelectualul mai cu seamă are o răspundere uriașă în apărarea umanismului și nu este cu adevărat intelectual acela care se ascunde în laboratorul sau biblioteca lui, rămînînd surd la strigătele zilei și orb la norii ce se strîng pe cer"**. Avertismentul lansat de scriitor este sever și realist: **„Cînd geamurile laboratoarelor vor cădea în bucăți și cărțile bibliotecilor se vor mistui în flăcări furioase, atunci deșteptarea intelectualului va fi prea tîrzie"**. G. Călinescu nu omite să stigmatizeze atitudinea aventurierilor războiului mondial de ieri care au încercat să tulbure setea de liniște a popoarelor, excitînd tineretul cu un

cuvînt de ordine scos din sistemul unui filozof european și anume „vivere pericolosamente", a trăi cu primejdie. **„Mari artiști au ridicat statui, palate, fintini, apeducte, au pictat, au scris capodoperele literare ale omenirii, Homer, Virgil, Dante, Shakespeare, V. Hugo, Pușkin, Gogol, Eminescu, Caragiale au umplut mii de pagini cu creațiile lor. Noua sectă de războinici urmărea să trezească în tineri bucuria rea de a vedea cum ard pinzele lui Rafael și filele nemuritoarei opere a lui Cervantes. Azi însă unii se mai plictisesc de cuvintul „cultură" și încearcă a stîrni o stare de spirit arogantă, care tinde să facă pe individ să privească voluptos răbufnirile explozibilelor atomice catastrofale".**

Optimismul organic al autorului față de șansele victoriei cauzei păcii rămîne neabătut. G. Călinescu afirma cu toată convingerea: **„Popoarele, însă, după atîtea calamități, rămîn reci la asemenea triste filosofii. Cît despre noi, îmbrățișăm o singură doctrină: a trăi în pace, construind. Să ne unim dar cu toții și să luptăm** pentru pacea constructivă". (subl. ns.) Așa cum informează presa vremii aceste cuvinte au fost acoperite de aplauzele ascultătorilor.

Tema abordată de G. Călinescu în cuvîntul său la marele Congres al Păcii din România nu este nouă în activitatea sa publică. La 9 septembrie 1948 în ziarul „Națiunea" apărea articolul său **„Lupta intelectualului pentru progres și pace"** în care se afirma că datoria adevăratului intelectual este, într-adevăr, a lupta cu rațiunea pentru popor, cultură, progres și pace și orice adevărat intelectual recunoaște din toată inima aceasta. În paginile aceluiași ziar, din 5 octombrie 1958, în articolul **„Bomba atomică"**, G. Călinescu își informa mai întîi cititorii că înaintea Organizației Națiunilor Unite se discuta despre problema energiei atomice, dar „vorbind generic și eufemistic, de fapt despre bomba atomică". Autorul face, în continuare, o pilduitoare comparație între energia atomică și bomba cu același nume. În opinia sa, între cele două ar exista o deosebire ca între foc și incendiu provocat. Focul e un fenomen al naturii care folosește omenirii pentru viața de toate zilele. Incendierea reprezintă un delict, întrebuințarea forțelor naturii în scopuri destructive. Cauza nocivității nu stă în focul însuși. Apa e inofensivă și nu am putea trăi fără s-o bem; în apă poți îneca oameni. Apa devine și instrument criminal. Combătînd în continuare, șantajul atomic proferat de unele puteri occidentale în numele apărării civilizației, G. Călinescu adaugă ironic și profetic: **„Termenul de civilizație e un simplu pretext și sub problema energiei atomice se ascunde o încercare de intimidare. Vremurile viitoare vor arăta că politica de soiul acesta se face în dauna umanității. Ea dezvoltă la acela care o ascultă, doritori de război, instinctul catastrofelor maligne... Cursa armelor diabolice se întoarce întotdeauna asupra inventatorilor. Nu omul de știință descoperitor al energiei atomice este vinovat, ci acela care în primul rînd s-a gîndit s-o utilizeze în război... Mintea umană e ingenioasă, nu mai există de fapt secrete și vor veni alții cu invenții și mai teribile... Dacă vom dezvolta aceste porniri iraționale, vom ajunge să punem explozibile în centrul Pămîntului de bucuria de a ști că odată cu noi sare în aer și inamicul".** Tonul scriitorului devine în final moralist: **„Dacă acea tabără care face atîta caz de civilizație din ușa fabricii de bombe atomice ține cu adevărat atît de mult la civilizație, cuminte ar fi să spună: „Nu vom pune niciodată energia atomică la îndemîna oamenilor de război".** Dezvoltînd această ultimă idee în articolul **„Știința în slujba răului"**, în numărul din 27 octombrie 1948 al ziarului „Națiunea", G. Călinescu subliniază că știința este una, adică observare meticuloasă și riguroasă a naturii. Însă ea poate fi pusă în slujba binelui și în slujba răului. Fizicianul în materie de energie nucleară poate ajunge la concluzii în folosul omenirii, sau poate face bombe atomice. De aceea, scriitorul român conchide: **„Nu e de ajuns să fii om de știință, trebuie întîi de toate să fii OM".**

Rolul actului istoric de la 23 August 1944 pentru viitorul de pace al României este reliefat în termeni elocvenți de G. Călinescu: **„Timpul a dovedit că data de 23 August a fost pentru noi o a doua naștere. Puteam să pierdem totul și am rămas în picioare plini de răni, însă teferi... Azi, în ciuda croncănitului unora, mergem către pacea desăvîrșită. Munca solidară a tuturor românilor ne va face să recîștigăm vremea pierdută și, încă și mai mult, să facem pași înainte pe drumul marii civilizații. Amintirea zilei de 23 August, azi, în plină operație a stabilizării, trebuie să ia caracterul unei sărbători naționale, sărbătoarea mîntuirii poporului român".** („Națiunea" din 24 august 1947). Într-un context similar, în articolul consacrat la 10 mai 1948 Zilei Victoriei, G. Călinescu arăta: **„După victorie însă este firesc să vină pacea. Pe aceasta n-o avem încă. Este foarte adevărat că aici noi am făcut înfăptuiri de vremuri liniștite, că, hotărîți a conjura orice aventură, am pornit la marea și nobila bătălie a construcției. Însă de departe se aud huruituri de avioane, o lume vorbește de serviciul militar obligatoriu și de tunuri, de inevitabilitatea războiului, de împrumut și de inițiere de arme și de alte chestiuni sinistre de soiul acesta. Sînt simple manopere diplomatice, cu împușcături în aer, totuși e știut că nu trebuie să te joci cu pistoalele nici la nuntă. Astfel de demonstrații cînd intră mai ieftin în pămînt oare de osteni căzuți neîngropate de nimeni, fiind cu totul penibile și blamabile".** Optimismul autorului nu se dezminte, el adăugind: **„Eu cred cu toată convingerea că război nu va fi și că mai curînd decît ne închipuim (cu toate unele aparente dezmințiri de fapte) ne îndreptăm către pacea definitivă prin care popoarele, luptînd pentru libertate, își vor strînge mîinile cordial în amintirea victoriei comune. Este o eroare că omenirea dorește**

războiul. Orice manifestare marțială, oricît de minimă, trezește oroare în sufletul omului cu judecată și cu suflet sănătos". Este un omagiu responsabil și viguros adus construirii păcii, omagiu care își păstrează întreaga prospețime în ajunul aniversării a patruzeci de ani de la încheierea celui de-al doilea război mondial.

III. MESAJ PESTE DECENII

Gîndirea lui G. Călinescu a cunoscut o importantă evoluție de-a lungul deceniilor. Un exemplu în acest sens ni-l oferă compararea unor opinii exprimate de G. Călinescu în „Jurnalul literar" din 17 septembrie 1939, sub titlul **„Sfaturi pentru vremuri de război"**, cu paginile tonice de după cel de-al II-lea război mondial. În articolul citat autorul arăta: **„Războiul pare astăzi un fenomen de neînlăturat, cu toate pagubele pe care le aduce civilizației".** Teza inevitabilității războaielor era larg răspîndită în epocă, în ciuda gîndirii pacifiste promovate de Liga Națiunilor și de toți oamenii politici și diplomații care credeau în posibilitatea eliminării forței și amenințării cu forța din conduita tuturor statelor lumii. Evocînd teza fatalistă a inevitabilității războiului, G. Călinescu se situa însă pe un plan superior în desprinderea unor concluzii practice din această teză, concluzii pe care le împărtășea într-o formă ironică prin sfaturi adresate intelectualilor neamestecați în mecanica ostilităților. Între altele, el recomanda intelectualilor să practice muzica, dar nu oricum: **„Părăsiți cu totul melodia. Luați tema cea mai aridă din cel mai sever caiet de exerciții și cîntați-i variațiunile pînă ce mîna ostenește. Atunci se produce un sentiment de datorie împlinită și puteți aștepta alte noi vremuri bune în cea mai deplină liniște".**

Dacă teza dominantă a epocii privind inevitabilitatea războiului generase pe planul practicii politico-diplomatice un mare număr de pesimiști, G. Călinescu nu se numără printre aceștia, el păstrîndu-și optimismul chiar și în cele de mai restriște vremuri. Stau mărturie în acest sens scrisorile adresate prietenului său, profesorul Alexandru Rosetti, publicate de Editura Eminescu în 1977, sub titlul **„Corespondența lui G. Călinescu cu Al. Rosetti (1935—1951)"**, unde la pag. 144 citim într-o scrisoare din 30 septembrie 1940, redactată în plin război, următoarele: „Cu toate aparențele defavorabile Anglia nu-i atacată și se pare că nu mai poate fi atacată în iarnă. Succes enorm. Demonstrație că Churchill avea dreptate. Iar America, în urma sperieturii japoneze, e în drum spre război. E curios cum nimeni la noi nu dă importanță acestui factor. America va dicta pacea ca pe vremea lui Wilson. Este ambiția ei și la ea vor apela și eventualii învinși. Vai de cei care nu se pregătesc să facă propagandă acolo, văzînd lucrurile cu aceeași teroare injustă, cum le vedeau în 1917 Pătrășcanu et C-nia. Anglia va învinge... Cu tot insuccesul, de Gaulle (admirabil nume!) va fi stăpînul de mîine al Franței. Sursum corda!" (sus inimile). O analiză diplomatică a capacității de anticipare dovedită de G. Călinescu în aceste scurte rînduri ar pune în lumină calități care ar fi putut, în epocă, să provoace invidia multor oameni de stat, care nu au fost în măsură să privească lucrurile cu luciditatea ilustrată de marele cărturar român.

De-a lungul întregii sale vieți, G. Călinescu rămîne un mare artist militant. Crezul său în pace, ca valoare supremă a întregii umanități, ca bun de preț în apărarea căruia trebuia să se ridice intelectualitatea întregii lumi, reprezintă un laitmotiv al ansamblului publicisticii sale politice. Între paginile cele mai înaripate pe această temă se numără articolul **„Război războiului"**, publicat în „Contemporanul" nr. 129 din 25 martie 1949. Autorul susține că este foarte firesc după o luptă de cîțiva ani pentru întărirea păcii ca toți intelectualii să se ridice împotriva ideii de război. După ce omenirea a scăpat de meteorologia sinistru luminoasă a bombardierelor, „ea nu mai dorește să-și scobească din nou adăposturi în pămînt". Autorul exclamă: **„Nu mi-am ascuțit creioanele ca să devin reporter de război, ci am să cînt munca rodnică a plugarului și a nituitorului. Vreau zgomotul tonic al păcii nu fluierul nebun al sirenei... Noțiunea de dezintegrare a atomului mă înspăimîntă, dacă e vorba să se dezintegreze prin ea civilizația. Gust sublimul și deci furtuna pe apă ca pe o simplă imagine, însă o mare bombardată atomic, care stropește cerul cu vapoare, nu-i un spectacol elegant. Ceea ce clocesc savanții de pe emisfera occidentală în laboratoarele lor păzite cu sîrmă ghimpată mi se pare de genul sinistru".** G. Călinescu nu este însă omul lamentărilor, ca numeroși alți publiciști, de orientare pacifistă din străinătate, care, înspăimîntați de ororile cunoscute ale celui de-al II-lea război mondial și de cele potențiale ale unui posibil nou război, se limitau la zugrăvirea caracterului apocaliptic al unei conflagrații planetare, cu folosirea armelor nucleare. Artistul român se face interpretul unui mesaj combatant al diplomației păcii, subliniind cu limpezime: **„Insinuațiilor de război, amenințărilor în limbaj defensiv, pregătirilor militare în scopul penetrației din partea acelor forțe care trăiesc din exploatare, noi, intelectualii, exasperați de atîta endemică neliniște, sîntem datori a le opune un apăsat protest".**

Într-o perioadă în care diplomația aborda cu multă timiditate locul și rolul intelectualității în lupta pentru pace, G. Călinescu, în

articolul intitulat atît de semnificativ **„Docherii ideilor"**, publicat în „Contemporanul" din 7 aprilie 1950, adopta o atitudine tranșantă: **„Pacea trainică de care avem nevoie nu se va căpăta decît prin dorința unanimă și adîncă de pace, decît prin lupta hotărîtă pentru pace. A întări deci frontul păcii e unicul mijloc. Muncitorimea manuală și intelectuală constituie populația covîrșitoare a globului. Ea dorește sincer pacea, spre a trece la construcția unei lumi mai bune și nu se va împiedica de socotelile fabricanților de armament. Lumea muncitoare posedă o putere de lucru așa de mare, încît ar putea arunca poduri peste oceane. Iar noi, intelectualii, îndeosebi responsabilii în orientarea opiniei publice, vom face mult bine dacă, asociindu-ne luptei organizate a proletariatului mondial împotriva cursei înarmărilor, vom arăta străduință și disciplină. Ca niște adevărați docheri, care lucrăm în porturile unde sosesc ideile, să refuzăm și noi descărcarea strigătelor de război".**

În cuvîntarea rostită de academicianul G. Călinescu la Academie, în ziua de 29 ianuarie 1959, cu prilejul aniversării vîrstei de 60 de ani, sărbătoritul își punea o întrebare fundamentală: **„Ce sînt eu azi, aici, decît un simbol? Viitorul singur va decide dacă am fost și o realitate".** Răspunsul pe care î1 dă valoarea operei lui G. Călinescu este univoc: el a fost deopotrivă un simbol și o realitate. Poate mai edificatoare decît orice apreciere subiectivă cu privire la însemnătatea pe multiple planuri a operei sale, inclusiv a publicisticii pe temele păcii și războiului, sînt rîndurile apărute în ultimul articol publicat în timpul vieții sale în „Contemporanul" din 19 februarie 1965, cu titlul **„Mesaj"**, adresat Conferinței scriitorilor din țara noastră, cu mîhnirea de a nu putea fi el însuși prezent la acest areopag. În acest veritabil testament al gîndirii sale înaintate G. Călinescu arăta: **„Poetul acestor vremuri trebuie să stea cu picioarele și pe șes și pe munte, adică în prezent și viitor, fiind combatant la cîmp și universal în zona rupestră, sensibil la toate vibrațiile, într-un cuvînt umanist. Adevăratul poet știe să scoată din ceea ce a trăit el ceea ce e al tuturor și, mai ales, să dea experiențelor lui sfera largă a vieții semenilor săi, știe a trăi în numele contemporanilor și, prin ei, al omului universal. Visele adevăraților poeți spun totdeauna direcția în care merge omenirea. Cred că asupra tuturor chestiunilor profesionale primează o calitate pe care trebuie s-o dezvolte orice scriitor și anume: a fi de folos poporului".** Acest mesaj menit să dureze peste decenii G. Călinescu îl formula în deplină cunoștință de cauză, fapt dovedit de înseși rîndurile sale din 1 ianuarie 1965, apărute în „Contemporanul", în care elogia lupta curajoasă a României, alături de celelalte țări socialiste, **„străduința activă în vederea coexistenței pașnice, a reluării legăturilor normale cu orice țară, fără deosebire de regimul său politic".** În articol se sublinia, totodată, valoarea faptului că România detestă sincer războiul, precum și prestigiul pe care statul român l-a căpătat **„prin lărgirea schimburilor economice, culturale, tehnice, diplomatice".**

În ajunul împlinirii a două decenii de la trecerea în lumea umbrelor a marelui scriitor umanist G. Călinescu, evocarea contribuției sale la difuzarea mesajului de pace, progres și cooperare pe care România îl promovează în ansamblul relațiilor sale internaționale este un firesc omagiu adus unui autentic intelectual, care prin forța talentului său, ca interpret fidel al geniului spiritualității românești, a militat pentru edificarea unei lumi mai bune prin structuri și mai drepte prin finalități, o lume a păcii și înțelegerii între popoare.

IOAN VOICU ■

1	2	3	4	5	6 ■	7	8	9	10
2			■				■		
3		■						■	
4									
5		■							■
6			■					■	
7						■			
8					■				
9									
10				■					

SEMNE DE ÎNTREBARE

ORIZONTAL: 1) Au guler și vin turnate pe gît — Cadru din filme. **2)** Se destinde într-un ceas — Poftă de joc — Careu clasic... la țară! **3)** Lăsat gol pușcă! — E o capacitate recunoscută în domeniul electrotehnicii. **4)** Firmă înregistrată. **5)** Două din zece! — Meșteresc produse... din care se alege praful. **6)** Foc ucigător — Specialități pescărești... de fileuri. **7)** Curierul... pașoptiștilor — Tras pe margine cu mașina. **8)** Dator vîndut — Dragoste de țară (masc.). **9)** Înțepător la limbă. **10)** Legătură potrivită pentru un boxer — Le arată lumea cu degetul.

VERTICAL: 1) Om obișnuit cu greutățile. **2)** Pronunțare vizînd înțelegerea. **3)** Tulpină de salcîm! — Încălțător pentru pantofi. **4)** Arbore pitic — Pregătită înainte de culcare. **5)** Condiție de echilibru (pl.) **6)** Specialist în procedeul de debitare — Dată la termen. **7)** Plan echilibrat de vînzare-cumpărare — Circulă din casă-n casă. **8)** Calitate de referință pentru diamante. **9)** Legătură tare — Rămîneri în urmă! — Presupus corp ceresc în viziunea unor populații primitive. **10)** Lăsată în pace — Rezultat strîns.

ION STANCIU-GALAȚI

Natura — sursa și resursa vieții

Alimentele de protecție, o nouă categorie

● Germeni de cereale și cereale germinate ● Alimente cu bioni ● Sucurile de legume și fructe ca medicament ● Ce știm și ce nu știm despre struguri, coacăze și afine ● Să reabilităm celuloza!

La Simpozionul național de gastroenterologie — manifestare științifică de prestigiu a lumii medicale românești —, desfășurat în noiembrie 1984, la Iași, în cadrul unei mese rotunde, medici de notorietate în domeniu au fost captivați și surprinși de cîteva intervenții și lucrări ce purtau semnătura unor ingineri. A unor ingineri din domeniul chimiei alimentare, de la facultatea de profil din Galați, de mulți ani preocupați de a veni în sprijinul medicinei, în ultimă instanță a noastră, a tuturor, cu alimente preparate industrial, dar cît mai pure din punct de vedere biologic, cît mai bogate în substanțe nutritive și de protecție a organismului asupra a tot felul de factori agresori, producători a numeroase boli ale secolului nostru superrafinat, dar și superpoluat. Captivați, deoarece li se prezentau rezultatele unor laborioase și îndelungi cercetări privind *„factori de risc în alimentație"*, efectuate cu mijloace foarte moderne cu care sînt înzestrate laboratoarele universitare gălățene și surprinși, deoarece prin comunicările privind *„Produse alimentare de protecție"*, produse în marea lor majoritate aflate în testări clinice în cadrul IMF Iași, constată că au destul de aproape posibilitățile pentru a întreprinde cu adevărat o medicină profilactică, de a preveni înainte de a trata și chiar de a alcătui, pentru anumite afecțiuni și tulburări, strategii de tratament și vindecare fără medicamentele clasice, fără drogurile de sinteză chimică, prin asemenea produse alimentare-medicament. Colectivul gălățean — format din prof. dr. ing. *Brad Segal*, conf. dr. ing. *Rodica Segal*, șef lucr. ing. *Georgeta Dima* și șef lucr. ing. *Nicoleta Croitor* — au pus și la dispoziția redacției noastre comunicările respective din care am selecționat, pentru cititorii Almanahului Flacăra, ceea ce ar putea constitui un îndreptar „la domiciliu", informația necesară pentru a-și apăra singuri sănătatea sau chiar a ajuta medicul în a-și vindeca ori ameliora anumite boli prin asemenea produse naturale pe care și le-ar putea procura și prepara chiar singuri.

— *Mai întîi, tovarășe profesor Segal, ce sînt alimentele de protecție?*

— Din cele mai vechi timpuri, în căutare de remedii pentru diferite maladii, omul a constatat că anumite alimente pot exercita efecte benefice în anumite boli, experiența alimentară fiind preluată de marii medici ai antichității — Hipocrat, Atreya, Pantajali, Galenus Ali Ibu Abbas, Maimonide etc. În prezent, medicina modernă acordă o importanță din ce în ce mai mare alimentației dietetice în anumite maladii, vindecarea fiind de neconceput fără o dietă corespunzătoare, dar alimentația dietetică are un rol pasiv, fiind recomandate produsele care nu afectează organismul în condițiile dezechilibrului determinat de boală și interzicîndu-se produsele care ar avea un efect agresiv. În ultima vreme, accentul se pune însă pe rolul activ al alimentației în terapie, urmărindu-se realizarea și folosirea de alimente-medicament. După cum se menționează în recente lu-

crări internaționale, fiecare clinică are tendința de a folosi alimentele-medicamente în conformitate cu concepția sa terapeutică, acestea reprezentînd o orientare foarte modernă de tratament, care cîștigă tot mai mulți partizani. Noi am numit aceste produse *alimente de protecție*, deoarece ele se adresează și colectivităților care sînt expuse la anumiți factori de risc, ca urmare a condițiilor specifice de muncă și viață. În consecință, ele au un spectru mult mai larg, avînd un rol profilactic, reprezentînd un instrument eficace, poate cel mai eficace, în caracterizarea spiritului nou al medicinei, acela de a preveni boala, nu numai de a o trata. Alimentația are un rol protector important, acționind ca antidot datorită unor componenți existenți în alimente; accelerează sau încetinește metabolismul toxicului; frînează substanțele de absorbție ale substanțelor toxice din tractul gastro-intestinal; accelerează eliminarea acestora; protejează diferite organe; mărește rezistența generală a organismului. Alimentele de protecție sînt bogate în substanțe biologic active, în special proteine, vitamine, bioioni și antioxidanți.

— *Cu alte cuvinte, ne-ar putea scuti să mai luăm vitamine de la farmacie?*

— Chiar și asta. Față de tratamentul clasic cu vitamine prezintă avantajul existenței, echilibrate natural, a complexelor vitaminice și a bioionilor, concomitent cu prezența unor sisteme antioxidante ce acționează la diferite nivele. Produsele intermediare dintre medicament și aliment au darul să completeze disponibilitățile terapeutice ale medicinei, putînd fi utilizate timp îndelungat fără fenomene secundare și, totodată, pot fi bine agreate de către bolnavi. În bolile de nutriție, cu o frecvență alarmant crescută, alimentele de protecție pot avea un rol deosebit în echilibrarea metabolismelor dereglate. De asemenea, în alimentația unor categorii de populație care solicită un aport suplimentar de trofine — copii, gravide, bătrîni, sportivi, muncitori care lucrează în mediu toxic și alții. Prin conținutul ridicat în vitamine, în condițiile în care vitaminele de sinteză sînt produse din import (cu excepția vitaminei C), unele alimente de protecție (germenii de grîu, drojdia de bere, produsele din cătină și măceșe) pot reprezenta un aport important, cu atît mai mult cu cît — se știe — vitaminele naturale sînt mai eficiente decît cele de sinteză. Un alt avantaj îl mai prezintă prin faptul că multe asemenea alimente se pot realiza din produse secundare ale industriei alimentare în care se concentrează o cantitate mare de substanțe biologic active (germeni de grîu și porumb, tărîțe, drojdia de bere etc.) cît și din materii prime noi din flora spontană a țării, neintroduse încă ori prea puțin în circuitul alimentar (păducel, cătină, sfeclă roșie, tescovina de struguri și altele). Răspund astfel și unui deziderat economic de primă importanță și anume valorificarea complexă a materiilor prime agroalimentare.

— *Care ar putea fi aceste alimente protectoare și ce s-a realizat la noi, mai exact, la dumneavoastră, la facultate, și ce șanse au, pe de o parte de a intra în producție, pe de alta în alimentația noastră, a tuturor, ca și în medicină?*

— În cadrul modernei stații pilot de cercetare și microproducție de care dispunem, s-au realizat cîteva asemenea produse ce se află în curs de testare și experimentare clinică în cadrul IMF Iași, avînd, totodată, și sprijinul cîtorva întreprinderi din același oraș pentru producerea lor ori pentru realizarea șarjelor în vederea omologărilor și stabilirii tehnologiilor industriale. *Germenii de cereale.* În germene depune și concentrează planta substanțele utile dezvoltării viitoarei plantule și este astfel explicabil să fie o adevărată rezervă de trofine. Conțin o cantitate importantă de proteine (20—28%), calitatea lor fiind foarte apropiată de a proteinelor etalon. Lipidele (8—10% pentru grîu și 20—29% pentru porumb) fiind formate în special din acizi grași nesaturați au o puternică acțiune de reducere a acumulărilor de colesterol. Germenii de grîu au și un conținut ridicat de vitamine din complexul B și vitamina E, reprezentînd o adevărată polivitamină naturală, fiind cea mai concentrată sursă din natură. Datorită faptului că vitamina E este implicată în numeroase procese fiziologice se recomandă în diferite afecțiuni cardiovasculare (insuficiență cardiacă, hipertensiune, ateroscleroză, flebite...), în psihiatrie, diabet, în diferite boli ale pielii (colagenoză vasculară, sclerodermie, leziuni cutanate inflamatorii...), în boli ale aparatului digestiv, în geriatrie și, în ultimul timp, în tratamentul cancerului. Efectele menționate ale vitaminei E sînt mult potențate de prezența celorlalți componenți activi existenți în germenii de grîu, cum ar fi săruri minerale, pigmenți cu acțiune biologică și enzime. Din germenii de cereale și noi am obținut o făină omologată sub denumirea de *Biovit* și care se fabrică în urma unor procese de condiționare a germenilor, de eliminare a impurităților, de prăjire, măcinare și cernere. Are o culoare crem-maronie, miros și gust plăcut, asemănător făinii de alune. *Plasmolizatul de drojdie.* După cum este cunoscut, drojdiile reprezintă o sursă deosebit de bogată în trofine, în special proteine și vitamine din complexul B. Rezultatele unor cercetări experimentale atestă efectul ameliorant al dietelor cu drojdii în hiperglicemie, glucozurie, avitaminoze, anemii, precum și în procesele inflamatorii și chiar ale cancerului. Conținutul ridicat de vitamine B exercită un efect

protector asupra ficatului, contribuind la prevenirea degenerării celulei hepatice și la revitalizarea funcției acesteia. Conținutul bogat în aminoacizi intensifică efectul hepatoprotector. Plasmolizatele de drojdie cu un conținut ridicat în glutation, în prezent fiind cunoscute mai multe procedee de extragere a acestuia din drojdia de bere, în scopuri farmaceutice. Glutationul este considerat un sistem de oxidoreducere reversibil în metabolismul celular și activator al unor enzime cu funcții esențiale. Un rol important de protecție al celulei îl exercită glutationul față de diferiți poluanți. În consecință, plasmolizatele de drojdie reprezintă un produs de protecție cu o acțiune complexă și un spectru larg de acțiune.

Cerealele germinate...

— ...Se pot obține industrial? Ar fi, credem, căci credem în marea lor valoare pentru sănătatea omului, o adevărată binefacere. În loc să ne mai chinuim să ni le preparăm singuri, după o metodă sau alta, după o părere sau alta. Deci, — e îmbucurător —, dumneavoastră, oamenii de știință v-ați îndreptat atenția spre aceste „medicamente" ale medicinei tradiționale?

— Da, e cunoscut că medicina tradițională acordă o importanță deosebită cerealelor germinate, justificată pe deplin de cercetările biochimice recente, ceea ce a determinat orientarea nutriționiștilor în direcția extinderii produselor din cereale germinate, în special în țările industrializate. În prezent, pe plan internațional se constată o creștere a numărului de derivate din produse germinate, de la produse dietetice, terapeutice sau pentru alimentația copiilor, la produse de larg consum, asimilându-se și aprofundându-se experiența din Extremul Orient. Este interesant de remarcat că germinarea prezintă singurul proces de prelucrare a produselor agroalimentare prin care se realizează o creștere importantă a valorii nutritive prin mărirea biodisponibilității compușilor nutritivi, a conținutului de vitamine și a altor substanțe active. Creșterile cele mai importante le înregistrează vitaminele B_1, B_2, B_6 a căror cantitate se mărește de 5—50 de ori, ca urmare a biosintezei determinate de procesele enzimatice foarte active ce au loc în timpul germinării. Vitamina C, care nu este prezentă în sămînță, de pildă, ajunge la valori de 10—20 mg%. Germinarea realizează o parțială hidroliză a amidonului, proteinelor, hemicelulozelor și chiar a celulozelor, care în mod natural sînt greu digerabile. Totodată, germinarea determină o acumulare importantă de enzime și fitohormoni ce pot avea un efect favorabil în valorificarea digestivă a componentelor și efecte terapeutice în numeroase boli. Cercetările efectuate în ultimii 15—20 de ani acordă o importanță deosebită rolului vitaminelor din complexul B, în etiologia bolilor cardiovasculare. În patogenia hipertensiunii, aterosclerozei și infarctului miocardic au un rol determinant.

Desigur, este foarte greu să-și prepare singur un bolnav cereale germinate mai ales că poate greși, făcîndu-și astfel mai rău decît bine. Ce-am făcut noi, deocamdată? Prin germinarea orzului, în condiții controlate, s-a obținut un malț bogat în vitamine, omologat sub denumirea de *Maltovit*. Prin măcinarea acestuia s-a realizat o făină malțată — făina Maltovit — care poate fi folosită atît în pediatrie cît și în diferite clinici de boli cardiovasculare ori diabet, în vederea valorificării terapeutice. De asemenea, s-a realizat *Biomalțul* — un must de malț concentrat, cu aromă și gust asemănător mierii de albine, fiind cunoscut și sub denumirea de „miere de malț", o sursă bogată de vitamine din complexul B. Comparativ cu mierea, conținutul de vitamine este în Biomalț de zeci de ori mai mare (B_1 — 0,45 față de 0,004; B_2 — 0,50 față de 0,026; PP — 2,0 față de 0,2; B — 0,6 față de 0,01). Biomalțul se prezintă sub forma unui sirop foarte vîscos de culoare brun-închisă, cu gust dulce, aromat, fără gust sau miros străin. Numeroase produse de pe plan mondial destinate înlocuirii laptelui matern au în compoziția lor extracte de malț. Multe țări fabrică numeroase preparate cu extract de malț, cu adaos de vitamine, extract de drojdie și amelioratori de gust fie pentru hrana copiilor, fie pentru terapia unor boli (avitaminoze, anemii, nevroze, rahitism) sau ca tonic general al organismului. Derivatele pe bază de cereale germinate pot forma o gamă largă de produse de protecție iar cu diferiți bioioni și vitamine în terapia a diferite maladii.

— Iată că va trebui să ne spuneți și ce sînt bioionii?

— După cît se știe, alimentația omului modern se caracterizează printr-un aport redus de micro și macroelemente, cît și printr-un dezechilibru mineral, din cauza superrafinării produselor alimentare, cu implicații profunde asupra stării de sănătate și încă nu pe deplin elucidate. Elementele minerale au un rol important din punct de vedere biologic deoarece participă la toate procesele vitale ale organismului și, ca atare, insuficiența lor afectează rezistența acestuia și poate determina dezvoltarea a numeroase maladii. După unii autori, metalele intervin în numeroase boli și dereglări: calciu — cataracte și tetanie; cobaltul — anemie pernicioasă, miocardiopatie; cuprul — limfoame, infarct miocardic, artrite reumatice, boala lui Wilson, psoriazis, leziuni arteriale, hepatite infecțioase, leucemie, ciroză, nefrite, dereglări pigmentare, tulburări de creștere etc., etc. Datorită implicațiilor elementelor minerale și în special a oligoelementelor în diferite boli,

Comitetul de experți FAO/OMS, a sugerat efectuarea unor studii prioritare în direcția stabilirii efectelor acestora în condiții de malnutriție la copii și școlari și rolul în diferite boli, în special în cele cardiovasculare și diabet. Astfel, s-a pus problema îmbogățirii produselor alimentare, în special a pîinii, cu elemente minerale. Academia de științe din S.U.A., de pildă, recomandă fortifierea pîinii cu calciu, fier, magneziu și zinc. Folosind diferite alimente se pot realiza produse îmbogățite în anumiți ioni ce sînt deficitari pentru organism și a căror lipsă a participat la instalarea bolii. Astfel, noi am ales ca aliment vector pentru bolile cardiovasculare *siropul de păducel* (Crataegus monogina), suplimentat cu magneziu. După cum este cunoscut, datorită compoziției chimice complexe, frunzele, florile și fructele de păducel sînt considerate unul din cele mai bune medicamente de origine vegetală care dau rezultate bune în dereglările cardiovasculare. Tinctura crategi este recomandată de Farmacopeea română, dar, din păcate, prea ușor neglijată. Preparatele pe bază de păducel sînt recomandate în bolile degenerative ale inimii, în tulburări ale ritmului cardiac, în miocardite, în ateroscleroză și angină pectorală și chiar în leziuni nu prea grave ale miocardului, în nevroze.

Rolul magneziului în patologia tubului digestiv este bine studiat și majoritatea medicamentelor care tratează ulcerul gastric au în compoziția lor diferite săruri de magneziu. În bolile tubului digestiv considerăm că cea mai bună asociere a magneziului se face cu proteinele din lapte. În facultatea noastră colectivul condus de prof. dr. ing. Gheorghe Costin a pus la punct procedeele de obținere a cazeinaților de sodiu și de potasiu și a coprecipitatelor proteice, putîndu-se, în felul acesta, pune la dispoziția gastroenterologilor un produs eficient din punct de vedere fiziologic, care să fie combinat în diferite formule.

Un rol profilactic important în bolile tractului intestinal îl pot avea, după cum este cunoscut, substanțele pectice (pectina din legume și fructe) asociate cu magneziu și s-a obținut în acest sens un *pectinat de magneziu*. Dar trebuie luată în considerare și posibilitatea combinării laptelui degresat cu sucul de sfeclă roșie, sub formă de produs complex. Ca vector pentru alimente destinate afecțiunilor renale, în special ca protector în litiaza renală, ne-am propus utilizarea sucului de coacăze îmbogățit cu magneziu. Produsele îmbogățite cu acest microelement pot fi utilizate în pediatrie, unde se înregistrează frecvent deficit de magneziu, în special la prematuri și în perioadele de creștere intensivă, dar și în alimentația gravidelor, a mamelor la care pot apărea decompensări ale acestuia. În aceeași măsură pot beneficia vîrstnicii care sînt expuși la deficit de magneziu prin carență de aport și absorbție, boala manifestîndu-se prin dureri de cap, insomnii, tulburări de mers, oboseală, hiperemotivitate, stări de anxietate, parestezii musculare, tremurături, ticuri.

Deficiența de fier determină două afecțiuni majore — anemia feriprivă și scăderea capacității imunitare. Produsele vegetale, în special sucurile de coacăze, cătină, măceșe, bogate în vitamina C și flavone, pot fi folosite ca aliment-medicament în tratarea anemiilor, deoarece asimilarea fierului, în acest caz, este superioară. În țara noastră, Oficiul farmaceutic din Tg. Mureș realizează un astfel de produs pe bază de suc de coacăze.

— Știm că sînt diverse teorii și în legătură cu rolul cancerigen sau anticancerigen al zincului, precum și în legătură cu lipsa cromului din organism sau a altor metale. Credem că mai util am fi cititorilor noștri, dacă le-am recomanda să-și prepare și să-și asigure singuri o serie de alimente de protecție pînă ce vor ajunge să le găsească în magazine ori, cine știe, în farmacii.

— Le recomandăm, în special, sucurile din fructe și legume. Printre atîtea substanțe biologice sînt, totodată, principala sursă de bioflavone, mai ales strugurii, coacăzele, afinele. În special strugurii roșii conțin derivați ai flavonelor și antocianelor care au o acțiune asemănătoare cu vitamina P, evitînd fragilitatea vaselor capilare, ceea ce îi face foarte recomandați în diferite boli de circulație. Pe baza unor asemenea cercetări s-a obținut în străinătate medicamentul *Difrarrel*. Cercetările efectuate de către colectivul nostru au arătat că cea mai mare cantitate de constituienți cu acțiune vitaminică se găsește în pieliță și semințe. Pornind de la tescovina proaspătă de struguri, se obține, prin extracție, urmată de separare prin presare, decantare și concentrare sub vid un concentrat de bioflavone cu gust și aromă plăcută și cu importante efecte fiziologice. Prin același procedeu s-au obținut concentrate de bioflavone din tescovina de coacăze, afine, porumbe, vișine etc. Un altul, deosebit de bogat, se extrage din foiile de ceapă, cunoscut sub denumirea de *Alium*, cu efecte de protecție a capilarelor, inclusiv a celor cerebrale, acțiune cardiotonică, reducerea nivelului colesterolului, previne apariția tromboflebitei, a hematoamelor, a edemelor. Totodată, exercită o influență pozitivă asupra ficatului, accelerează excreția bilei și exercită un efect diuretic, foarte important pentru detoxifiere. Suplimentar, quercitina pe care o conține are și efecte bacteriostatice și antiinflamatoare.

— Vă mulțumim și acum micul îndreptar pentru sucuri.

— Și nu numai sucuri...

CICI IORDACHE-ADAM

La îndemîna tuturor

● *Regimuri bogate în pectină.* Merele, morcovii, bananele etc. dau bune rezultate în tratamentul afecțiunilor gastrointestinale. S-a constatat că după dieta cu mere a diareelor de diferite cauze se observă, de obicei, atît la copii cît și la adulți, o ameliorare rapidă și pronunțată a stării generale, normalizarea scaunului, sistarea vărsăturilor, creșterea în greutate. Rezultatele pozitive s-au constatat de obicei la un tratament de 2—4 zile, după declanșarea bolii, iar vindecarea completă a intervenit la un interval de 2—3 săptămîni. Tratamentul diareelor cu morcovi cruzi sau fierți exercită, de asemenea, o acțiune terapeutică marcantă, o ameliorare netă fiind constatată după 12—24 ore iar vindecarea după 9—15 zile de la începutul tratamentului. Dietele din diferite legume — morcovi, varză, ridichi, mere exercită o acțiune favorabilă, anulînd necesitatea unui tratament medicamentos sau de altă natură.

● *Sucul de tomate* este o sursă bogată de caroten, de vitamine C și P (în proporție de 5 ori mai mare decît sucul de lămîie), conține cantități importante de vitamină B1, B2, de fosfor, calciu și fier. El are o acțiune utilă în hiperaciditate și atonia stomacului, stimulează secreția de suc gastric și pancreatic. Exercită un efect laxativ și diuretic, favorizînd eliminarea de urați, este util și în litiaza urică. Se caracterizează printr-un conținut redus de calorii, fiind recomandat și în curele de slăbire. Aportul mare de potasiu îl face foarte util în stadiile postoperatorii.

● *Sucul de varză* este bogat în aminoacizi, zaharuri, substanțe minerale și vitamină C. Datorită acțiunii conjugate a vitaminei U (antiulceroase) și a vitaminei antihemoragice are un efect curativ în tratamentul gastritelor hiperacide și a ulcerului.

● *Sucul de morcovi* este bogat în caroten, vitaminele B1, B2, substanțe pectice și bioioni. El acționează favorabil în stările inflamatorii gastrointestinale și reglează tranzitul gastrointestinal atît în constipație cît și în diaree. Ca urmare, exercită o acțiune favorabilă în gastrite hiperacide și ulcere gastroduodenale.

● *Sucul de sfeclă roșie* se remarcă prin aportul în microelemente, în special magneziu, zinc, cupru, brom, rubidiu și cesiu, în betaină, asparagină și acid glutamic și substanțe pectice. Betaina are un rol foarte important în procesul de dezvoltare, creștere și protecție a ficatului și stomacului. Are un efect benefic în diferite hepatite, ciroza ficatului, în stările toxice ale ficatului, în ficatul alcoolic, participă activ în metabolismul proteic, este util în enterite, colite, boala ulceroasă. Sucul de sfeclă reduce nivelul colesterolului din sînge și poate constitui un adjuvant în tratamentul hipertensiunii. Cercetări recente îi conferă efecte în boala canceroasă.

● *Sucul de spanac* este bogat în vitaminele C, B1, B2, proteine, caroten și fier. Este un excelent remineralizant, antianemic și depurativ, fiind recomandat în convalescențe.

● *Sucul de ardei roșii* reprezintă o sursă foarte importantă de vitamină C și P (de 5 ori mai mare decît sucul de lămîie), caroten și zaharuri.

● *Sucul de țelină* este un stimulent al funcțiilor glandelor suprarenale.

În general sucurile de legume, prin compoziția lor complexă, sînt recomandate în dieta pentru tratarea bolilor cardiovasculare, de ficat, de rinichi, a asteniei și inflamațiilor gastrointestinale. Ele pot fi realizate în diferite combinații, cunoscute sub denumirea de cocteiluri de legume, asigurînd în felul acesta efecte terapeutice complexe.

Cercetările actuale acordă un interes aparte obținerii substanțelor anticancerigene din regnul vegetal, deoarece, pînă în prezent, s-au pus în evidență numeroase substanțe cu efecte antitumorale. Se apreciază că substanțele anticancerigene din fructe și legume ar prezenta efecte de inhibare a formării celulelor oncogene, inducerea de enzime care realizează neutralizarea substanțelor cancerigene și inhibarea enzimelor responsabile de apariția cancerogenezei; evitarea transformării celulelor sănătoase în celule bolnave. Cercetările statistice au pus în evidență reducerea frecvenței cazurilor de cancer în condițiile consumului de sucuri (și chiar leguma ca atare) de varză, țelină, tomate salată verde. Alți autori au subliniat faptul că produșii vegetali colorați exercită o acțiune antitumorală mai puternică decît produșii incolori. În acest sens, experiențele efectuate de unii medici din unele țări pe un număr de pacienți au pus în evidență că sucul de sfeclă roșie are o activitate antitumorală specifică, efect ce se explică prin acțiunea beta alaninei, colorantul specific din sfecla roșie. S-a stabilit că această substanță intensifică respirația celulelor cancerigene, care, după cît se știe, au un caracter anaerob. Substanțele de balast, celuloza din fructe și legume, au un efect asemănător celor din cereale, în unele cazuri chiar superior, în ceea ce privește efectul detergent de eliminare a substanțelor precancerigene.

În ultimul timp, se acordă o atenție din ce în ce mai mare sucurilor cu pulpă, prezentînd avantajul, față de sucurile limpezi, că sînt mai bogate în substanțe nutritive și conțin o cantitate apreciabilă de celuloză și pectină cu efecte metabolice deosebit de favorabile.

O meserie de seniori

Va fi oare lămurită vreodată, pînă în pînzele albe, istoria adevărată a celui de-al doilea război mondial? Un răspuns afirmativ la această întrebare ar fi hazardat. Este adevărat, numeroase fapte aparent contradictorii au sfîrşit prin a se limpezi. Altele sînt în curs de clarificare. Însă numeroase arhive fiind încă inaccesibile, progresul în anume direcţii este interzis deocamdată. Mai cu seamă în direcţiile care ne conduc spre confruntările subterane dintre serviciile secrete de informaţii. Totuşi, în cercetarea istorică, resemnarea nu este un sfetnic bun. Chiar şi pe baza materialului arhivistic dezvăluit se mai pot săvîrşi cîţiva paşi înainte. Poate mici, însă plini de semnificaţie. Altfel spus, nici arhivele accesibile nu îşi epuizează vreodată total şi definitiv înţelesurile.

În literatura dedicată serviciilor secrete de informaţii, germanii au încetăţenit o zicală: *Nachrichtendienst ist ein Herrendienst.* Mai pe româneşte şi mai neted spus, asta vrea să însemne că meseria de spion este o meserie de senior. Fireşte, nu ne poate fi chiar indiferentă cauza în slujirea căreia se angajează spionii în speţă, ca să-şi merite calificativul de seniori. Dar decît să alunecăm spre o pretenţioasă cazuistică etică, preferăm să ne mişcăm pe terenul faptelor, cu certitudinea că substratul lor moral se va dezvălui de la sine. Fiind vorba, de data aceasta, despre un capitol succint al activităţii Serviciului Special de Informaţii român, cunoscut îndeobşte sub un nume abreviat: S.S.I. Şi ne-am îngăduit să avansăm precizarea *de data aceasta* pentru că, în ultimii ani, am asistat la un fenomen cel puţin curios: prin diverse traduceri, cititorul român a ajuns să ştie aproape totul despre serviciile secrete — britanice, germane, franceze etc. — care s-au confruntat în al doilea război mondial. Numai despre propriul lor serviciu de informaţii, paradoxal, românii nu ştiu nimic. Deocamdată, ne permitem doar să afirmăm că şi în această branşă obscură, România şi-a avut seniorii ei.

În primăvara şi vara lui 1943, angajată într-o alianţă vădit împotriva firii, România se afla în plin efort militar. Dar nădejdile celor ce angajaseră armata ţării dincolo de hotarele recunoscute prin tratatele încheiate după primul război mondial, în mod fatal, erau destrămate. Lunga şi ireversibila retragere din Caucaz şi Ucraina se declanşase demult. Pe de altă parte, americanii şi britanicii se pregăteau să debarce în Sicilia. Cu toate că şi într-o tabără, şi în cealaltă se măsluiau copios cifrele privind diviziile anihilate, avioanele doborîte sau navele scufundate, semnificaţiile comunicatelor militare erau cît se putea de limpezi. Mult mai tulburi erau jocurile de culise ale protagoniştilor angajaţi în vastele operaţiuni terestre, navale şi aeriene. Şi cînd nu erau tulburi, eforturile serviciilor secrete de informaţii erau orientate uneori în direcţii neaşteptate. De pildă, în primăvara şi vara lui 1943, o parte importantă a activităţii Serviciului Special de Informaţii român nu era angajată în est, cum ar fi fost de crezut, ci în nord-vest, împotriva Ungariei horthyste. Rana rezultată din mutilarea trupului Transilvaniei era vie şi dureroasă în sufletul fiecărui român. Intenţiile de a invada întregul Ardeal şi Banatul, deschis afirmate la Budapesta, erau cunoscute la Bucureşti. Implicit, dispozitivul militar al ungurilor era supus de români unei intense supravegheri, prin cel mai tenebros şi mai lucid eşalon al armatei.

Cu doi ani în urmă, doar fermitatea României împiedicase Ungaria horthystă să se înfrupte pe măsura dorinţelor din teritoriul dezmembrat al Iugoslaviei vecine. În primul rînd, autorităţile de la Bucureşti au refuzat să participe la agresiunea dezlănţuită de nazişti în Balcani, la 6 aprilie 1941. „...Poporul român — afirma Mihai Antonescu într-o convorbire cu ministrul Italiei la Bucureşti, Pellegrino Ghigi — a fost un popor care a avut decenţa actelor sale internaţionale... Cred că nu este demn ca România să aibă o acţiune militară împotriva Iugoslaviei, în aceste împrejurări, cînd alianţa noastră cu Iugoslavia abia a încetat..." Iar cînd Pellegrino Ghigi a exprimat opinia că Ungaria horthystă, dimpotrivă, ar putea participa la agresiunea în speţă, ceea ce s-a întîmplat de altfel, acelaşi Mihai Antonescu i-a oferit un răspuns tranşant: „Fără îndoială că Ungaria poate face ceea ce crede; un singur lucru trebuie să se ştie: că nu îngăduim ca Banatul românesc să fie ocupat de trupele ungare. Dacă Banatul românesc ar fi ocupat de trupele ungare, atunci trupele noastre vor intra în Banat şi îl vor ocupa, după ce acţiunea a fost desfăşurată împotriva Iugoslaviei..., pentru că populaţia românească de acolo nu poate să fie din nou pierdută, tot în favoarea Ungariei". Era vorba despre teritoriul disputat între România şi Iugoslavia la Conferinţa de pace de la Paris, din 1919. El a fost atribuit Iugoslaviei, soluţia fiind acceptată de România, care nu a mai deschis niciodată această problemă. Fiind limpede faptul că în eventualitatea anunţată România nu urmărea anexiuni teritoriale, ci dorea să evite tragedia unei populaţii de origine etnică românească, care a supravieţuit pînă în zilele noastre, bucurîndu-se astăzi în Iugoslavia prietenă de largi drepturi naţionale şi cetăţeneşti.

În vara lui 1942, echivocul ungar a revenit în atenţia autorităţilor de la Bucureşti. Deşi încetarea ostilităţilor nu reprezenta o perspectivă apropiată, ministerul de externe român a iniţiat un Birou al păcii, format din mai multe comisii, însărcinate cu studiul problemelor care ar surveni în cazul încheierii războiului. Prima şedinţă a acestor comisii a avut loc la 16 iunie 1942 şi este demn de reţinut că în cadrul dat, la fel, nu s-au emis nici un fel de pretenţii teritoriale dincolo de hotarele statornicite după primul război mondial. Cu acest prilej, Mihai Antonescu dezvăluise participanţilor că redactase nu demult un memorandum destinat să determine anularea Dictatului de la Viena. Obiectul documentului, fireşte, îl constituia politica duplicitară a Ungariei, care, „jucînd pe amîndouă tablourile, îşi oferă graţios elemente de propagandă, susţinînd faţă de lumea anglo-saxonă, că este o putere democratică..., cu aceeaşi documentare cu care faţă de Axă susţine exact contrariul". Cum se ştie, demersul românesc nu a fost luat în seamă de guvernul de la Berlin.

În anul următor, acţiunea românească de redobîndire a drepturilor pierdute asupra Transilvaniei de nord s-a desfăşurat cu precădere în domeniul militar şi informativ. Toate datele culese de S.S.I. şi secţia a II-a a Marelui Stat Major asupra forţelor armate ungare au constituit substanţa sintezei intitulată *Situaţia militară şi atitudinea politică a Ungariei.* La 21 noiembrie 1943, aflat în vizită la O.K.W. şi O.K.H., generalul Ilie Şteflea, şeful Marelui Stat Major român, a predat cîte un exemplar

al sintezei în speță lui Adolf Hitler și generalilor Wilhelm Keitel și Kurt Zeitzler. Hitler s-a pronunțat asupra conținutului ei a doua zi, 22 noiembrie 1943. „Führerul — nota generalul Ilie Șteflea în darea de seamă prezentată la București — observă că atît prin scrisoarea domnului mareșal (Ion Antonescu — n.n.), cît și prin harta prezentată separat, rezultă o pronunțată îngrijorare din cauza atitudinii Ungariei. Această îngrijorare pare a nu fi întocmai justificată, iar datele prezentate de noi cu privire la forțele armate ungare sînt exagerate și nu corespund cu informațiile ce deține O.K.W.-ul. Astfel, nu există două, ci numai una divizie blindată, și aceasta necompletă și cu material învechit, iar diviziile de infanterie sînt slab și incomplet dotate." Textual, după stenogramă, Hitler a adăugat: „Chiar dacă s-ar întîmpla — ceea ce eu cred că este exclus — ca Ungaria să atace România pe la spate, Germania ar interveni imediat, în modul cel mai drastic. Cred că atîtea forțe vom avea întotdeauna în Europa Centrală! Spuneți vă rog aceasta domnului mareșal; și spuneți-i totodată că eu sînt fidel față de aliații mei. Viața mea o dovedește".

Dar viața lui Adolf Hitler, cercetată cu luare aminte, dovedea exact contrariul. În primăvara și vara lui 1943, dimpotrivă, Germania nu încetase să înarmeze Ungaria horthystă, și încă într-un domeniu de vîrf al tehnicii militare. Din fericire, românii începuseră să înțeleagă demult duplicitatea nazistă și nu își mai puteau îngădui să se lase în seama unor memorii și sinteze neluate în seamă. Trebuia acționat prin fapte. Riposta, după datele de care dispunem, și-a asumat-o Serviciul Special de Informații român și a fost neîndoielnic năprasnică. Cînd generalul Ilie Șteflea descindea la Berlin, acțiunea „seniorilor" de la București era deja un fapt împlinit. Probabil și datorită acestei cauze sinteza amintită mai sus se referea doar la blindate și infanterie, trecînd sub tăcere aviația. Încît nu ne mai rămîne decît să derulăm filmul evenimentelor.

La 30 aprilie 1943, un avion militar ungar, pilotat de sergentul Menyhard Josef, care confundase valea Mureșului cu valea Tisei, a aterizat din eroare pe aerodromul din Arad. La bordul aparatului se afla și un anume Paul Verehely, căpitan medic din cadrul Grupului 3 bombardament din Debrețin. De la Dictatul de la Viena, relațiile dintre români și unguri nu erau dintre cele mai cordiale și în astfel de cazuri se proceda fără prea multe menajamente. După ce au întors pe dos buzunarele căpitanului, autoritățile militare românești au fost intrigate să găsească în ele un *marschbefehl* de proveniență germană. Evident, Serviciul Special de Informații a fost urgent alertat. Interogînd ceva mai aplicat echipajul care confundase pista din Arad cu pista din Szeged, și mai ales pe căpitanul Paul Verehely, ofițerii români de resort au sfîrșit prin a afla că Grupul 3 bombardament Debrețin, de cîteva luni, avea mai multe escadrile detașate la centrul de instrucție al aviației germane din Istres, în vecinătatea Marsiliei. De fapt, la acel centru se antrenau nu mai puțin decît 260 aviatori unguri, alături de 7 200 germani. Ulterior, antenele S.S.I. s-au bracat pe alte canale de informare și nu au întîrziat să capteze ceea ce le interesa: la 25 mai 1943, prima dintre escadrilele antrenate în sudul Franței, dotată cu material volant nou, provenit din Germania, a revenit în Ungaria, dar nu a mai decolat spre frontul de răsărit, cum stipula contractul încheiat cu Luftwaffe. Cercurile guvernante ungare nu se grăbeau să trimită pe frontul antisovietic avioanele primite de la germani. Banatul și Transilvania de sud continuau să le împăienjenească privirile. Pînă în pragul iernii, urmau să sosească la Debrețin și celelalte escadrile instruite și echipate la Istres. Și perspectiva, cum este lesne de înțeles, a alarmat suplimentar Serviciul Special de Informații român. Răgazul de a pune la cale o ripostă nu era din cale afară de larg.

La 1 iulie 1943, S.S.I. — condus de Eugen Cristescu, un personaj care ne obligă să ne amintim mereu de Wilhelm Canaris — a comunicat Marelui Stat Major de la București că germanii ar fi organizat pe lacul Berre, în apropiere de Marsilia, o nouă bază de submarine. Informația era parțial falsă, dar avem toate motivele să nutrim convingerea că prin chiar falsul conținut era destinată să joace un anume rol într-un plan foarte bine articulat. Accesul presupusei baze la marea liberă ar fi fost asigurat de un tunel săpat prin temeliile stîncoase ale masivului Nerth, lung de 7 200 m, larg de 22 m, înalt de 8—10 m. Și tunelul, într-adevăr, exista, însă nu era circulat, cel puțin la data aceea, de submarine germane. Adîncimea apei în tunel ar fi fost de 6 metri și capătul lui dinspre Marea Mediterană era asigurat prin porți masive, metalice. Totul fiind cît se putea de adevărat, mai puțin faptul că dincolo de porțile în discuție s-ar fi ascuns o bază de submersibile. Totodată, cea mai importantă instituție militară a statului român era invitată de S.S.I. să verifice informația prin canalele proprii de investigații.

În consecință, la 13 iulie 1943, deci la numai trei zile după ce aliații, debarcînd în Sicilia, au pus piciorul pe plajele dintre Cap Passero și Siracuza, colonelul Constantin Ionescu, șeful secției a II-a din Marele Stat Major, și locotenent-colonelul Grigore Zadik, șeful biroului I informații, s-au adresat atașatului militar român de la Vichy, solicitîndu-i toate datele disponibile despre presupusa bază de submarine din lacul Berre. Și mărturisim că abia cînd am avut sub priviri acest document ne-a căzut, cum se spune în popor, fisa. De ce i-ar fi interesat pe români o bază a aliaților lor, aflată la 2 000 km distanță? Asta cînd navele românești nici măcar nu puteau părăsi Marea Neagră. Neapărat, se ascundea ceva sub acest demers și, din acest punct, ni s-au dezvăluit și celelalte aspecte ale afacerii.

Răspunsul colonelului I. Tomoroveanu a fost deosebit de prompt. Din Vichy, rue de Flandre, atașatul militar român din Franța își informa superiorii că germanii s-au instalat temeinic în zona lacului Berre abia cu un an în urmă. Nu era adevărat că germanii ar fi instalat acolo o bază de submarine, deși natura terenului le-ar fi oferit această posibilitate, dar ei foloseau intens, pentru supravegherea spațiului aerian și a întinderilor Mării Mediterane, aerodromurile de la Istres și Salon, precum și hidroscalele de la Marignan. Nu ar fi fost exclus, totuși, ca un număr de vedete torpiloare și submarine germane să-și fi aflat adăpost în apele lacului, cu atît mai mult cu cît tunelul amintit, săpat de francezi în vremuri de pace, îngăduia circulația navală între mare și lac. Interesant este faptul că raportul colonelului I. Tomoroveanu era însoțit și de o hartă deosebit de exactă a zonei din nord-vestul Marsiliei, pe care erau marcate riguros și aerodromurile, și hidroscalele, și tunelul semnalat în nota Serviciului Special de Informații român. Lipsea numai baza de submarine, inexistentă de altfel, inventată de S.S.I. doar spre a face obiectivul ceva mai atrăgător pentru bombardiere. Și cel puțin pînă în acest moment, din nou, un anume adevăr poate fi considerat ferm: românii nu aveau absolut nici o nevoie de asemenea date. Însă altora, după aceleași informații, le crăpa buza, cum s-ar spune la București.

În arhivele românești, harta trimisă de colonelul I. Tomoroveanu de la Vichy se mai păstrează doar

(continuare în p. 96) **MIHAI PELIN**

Povestea unui interviu

Era într-o toamnă, cam prin 1972, cînd l-am cunoscut pe Ștefan Odobleja; mic de statură, ochi vioi, pătrunzători, mai mult tăcut decît vorbăreț, îmbrăcat modest, chiar foarte modest. Avea un pardesiu gri, ponosit, în picioare niște tenişi decoloraţi, care, probabil, fuseseră albaştri cînd îi cumpărase de la magazin. Nu mai știu dacă afară era o seară frumoasă de toamnă ori o seară cu burniță, cu ploaie şi frig. La urma urmei ce importanţă ar avea acest amănunt? Știu doar că ne aflam împreună la şedinţa cenaclului literar „Danubius" din localitate, unde distinsul om de știință fusese invitat să vorbească despre cartea sa, „Psihologia consonantistă". Era tare încurcat în seara aceea de faptul că trebuia să ne spună într-o oră ceea ce gîndise într-o viață. Ce făcea nu intra în obișnuința casei, cum se spune. După ce s-a terminat şedinţa, cineva ne-a apropiat, ne-am strîns mîinile. Spre rușinea mea nu auzisem pînă atunci de cărțile sale. Din acea seară ne-am întîlnit mereu: prin piață, la teatru, la ședințele cenaclului ori pe stradă.

Cîteva luni după aceea ne-am revăzut la ședința cenaclului, era jovial, dispus şi chiar ne-a citit niște versuri — cîteva ironii subtile la adresa vestimentației feminine. La un moment dat, discuţiile au căpătat o cu totul altă cale, trezindu-mi curiozitatea. Ne mărturisea cum că întîlnise în „Cibernetica" lui N. Wiener foarte multe idei, preluate în spirit şi mai puţin în literă, din „Psihologia consonantistă". Înainte de a ne risipi fiecare pe la casele noastre, i-am spus că intenționez să facem un interviu, dacă, bineînţeles, este dispus să mi-l acorde. M-a refuzat. După cîteva zile l-am întîlnit din nou, din nou l-am abordat, i-am spus că se vorbește prin oraș că nu ar fi adevărat ce susține în legătură cu „plagiatul... Domnule Armeanu, mi-a tăiat-o scurt, de ce nu vrei să mă lași în pace? Cui crezi că ar mai folosi acest adevăr și, mai ales, cui ar mai conveni? Chiar la noi în țară sînt foarte mulţi adepţi ai lui N. Wiener. Mi i-aş face duşmani pe toţi. La ce bun? Eu m-am împăcat cu soarta şi cu lumea. Ce să fac dacă așa mi-a fost dat? Eu am studiat principiile ciberneticii într-o cameră, finanțat de greutăți și de griji, Wiener a studiat în laboratoare, finanțat de Rockefeller și împrejmuit de tot felul de colaboratori pe care i-a plătit bine. Sigur că dreptatea va fi de partea celui mai tare. Te rog foarte mult, lasă-mă să rămîn un anonim. Mi-ar face o mare plăcere. Nu-mi pune lumea în cap acum cînd nu mai am cine știe cît de trăit. Am suferit foarte mult. Nu mai vreau.

Să fi trecut două săptămîni, poate trei, de cînd nu ne mai văzusem.

L-am întîlnit întîmplător în cursul unei scurte promenade. Mi-a spus: Crezi că mi-a fost ușor cînd am văzut că truda mea de-o viață este pusă la stîlpul infamiei şi scuipată de tot felul de nătărăi care nu ştiau bine nici tabla înmulțirii? De felul meu am fost un copil necăjit, părinții mei erau oameni săraci, n-am avut bonă și nu m-am născut în casă cu pian şi bibliotecă. Ne-am despărțit la un colţ de stradă, eu cu un gust amar în gură, doctorul cu promisiunea că mîine la ora zece ne vedem în fața Casei de cultură pentru a realiza interviul.

Interviul a mers destul de greu din cauza firii sale dificile şi mai ales din cauza faptului că nu reușise să își pună ordine în hîrtiile cu care venise. Din cîte îmi aduc aminte, plictisit și hărțuit de întrebări, mi-a propus chiar să renunțăm la acest interviu care „presimt că îmi va aduce numai necazuri". Pînă la urmă a cedat rugăminților mele de a continua. După ce pusesem pe două coloane citatele din „Cibernetică" și „Psihologia consonantistă", abia atunci am avut revelația unui mare savant. Odată scris și bătut la mașină, am convenit cu redactorul șef al revistei „Tribuna", scriitorul D.R. Popescu, să-l trimit respectivei publicații pentru a fi găzduit într-unul din numerele sale. S-a publicat abia după cîteva luni. Așa se face că am aşteptat pînă în vară, cînd într-o zi de vineri, ducîndu-mă la chioșcul de ziare din colț, nu mică mi-a fost bucuria, răsfoind revista clujană care din acea zi avea să pună în circulație numele unui mare om de știință pe care l-a dat universalității un sat mic din Oltenia, Ștefan Odobleja. Am cumpărat mai multe exemplare pe care i le-am dus acasă într-un suflet. Nu-i mai trecusem niciodată pragul casei, de fapt nici n-o văzusem, decît de vreo două-trei ori, în treacăt; o casă mică, țărănească, năpădită de bălării. Am bătut la ușă. De undeva mi-a răspuns o voce, ca dintr-o cavernă. I-am spus cine sînt și a deschis. I-am întins două exemplare și am strigat: victorie. Nu-i venea să creadă. Se bucura ca un copil care primise un dar pe care şi-l dorea de mult. Cu o anume șovăială, pe care abia peste cîteva clipe aveam s-o înțeleg, mi-a făcut semn să intru în casă. În prima încăpere cîteva lăzi vechi, sparte, pe jos pămînt, un ghidon de bicicletă, ruginit, hîrtii îngălbenite de vreme, cîrpe, cărți, șoșoni, tenişi rupți, o roată, niște pantofi purtați, o haină

ruptă trîntită peste un sac cu rumeguș și multe alte lucruri aruncate de-a valma. În cea de-a doua cameră, în care locuia și în care scria, lucrurile nu stăteau deloc pe roze: un pat, un fel de a spune pat pentru că în realitate era o improvizație din patru țăruși înfipți direct în pămînt (pe jos același pămînt galben, ca și în camera de alături) pe care înșirase cum se pricepuse niște scînduri, o saltea de paie, o pătură cazonă, o pernă. Am observat că nu avea în casă nici un bec la care să-și scrie gîndurile. Mi-a spus că de mulți ani încearcă să tragă două fire, dar la cererile sale insistente nu a primit nici un răspuns. E destul de neplăcut, îmi spune cu părere de rău, uneori simt nevoia unei mîncări calde. Nu o am. Din cînd în cînd îmi mai permit „luxul"de a servi prînzul pe la cîte un bufet expres. De foarte mulți ani trăiesc la periferia evenimentelor, duc viață de pustnic. Dar redescoperirea lui Ștefan Odobleja abia începuse și aici e locul să amintesc pe cei care au semnalat în repetate rînduri destinul tragic al savantului severinean, relevînd în cadrul unei veritabile campanii de presă marea importanță a Psihologiei consonantiste, au fost în mod constant redactorii revistei „Flacăra". Prin mijlocirea acestora, începînd cu primăvara lui 1974, dr. Ștefan Odobleja a ajuns să cucerească interesul specialiștilor din România, care au început să studieze și să revendice prioritatea ei absolută în domeniul ciberneticii.

O zi cu semnificație aparte a fost și aceea din vara anului 1975 cînd l-am întîlnit întîmplător pe stradă. Era îngîndurat și chiar supărat în acea zi. Mi-a spus că vine de la redacția ziarului local „Viitorul" unde dusese un articol care critica manualul de psihologie care se preda în licee. Părea dezamăgit. Printre altele mi-a spus că „specialistul" redacției în probleme de psihologie și pedagogie, care în acea perioadă era student la f.f. în anul III, a spus că nu e posibil ca manualul respectiv să aibă erori, întrucît este elaborat de oameni deștepți. În fața unui asemenea argument, Ștefan Odobleja nu a mai avut nimic de spus. În anul următor, editura „Scrisul Românesc" de la Craiova l-a prins în planul de lucru cu o carte care se vrea o sinteză a gîndirii sale. Din motive al căror mister nu l-am dezlegat niciodată, apariția acestei lucrări a fost amînată pînă în anul 1978. Trei ani. Neîngăduit de mult. Exasperat de faptul că este dus cu vorba, savantul m-a întrebat într-o zi dacă nu cumva editura face glume pe seama lui. Nu am știut ce să-i răspund, însă acum cînd contururile s-au încheiat, vin și spun cu mîna pe inimă că Șt. Odobleja merita mai multă osteneală din partea acestei instituții. Este dureros să afli că nici măcar pe patul de moarte nu i s-a pus în palmă cartea semnal.

1978, vara e pe sfîrșite. Cîte-o pală de vînt aduce dinspre Dunăre miros de iarbă trecută. Mă întîlnesc cu inginerul Șt. Odobleja-junior care îmi spune că bătrînul a fost țintuit la pat de o boală gravă, că a întrebat de mine și că ar vrea să mă vadă. A doua zi m-am înființat la poarta casei, am bătut la ușă, dar nu mi-a răspuns nimeni. Fusesem avertizat că nu se poate scula din pat, așa că am intrat în liniște, am crăpat ușa de la camera în care un om mic, uscat de boală și suferință, zăcea întins pe același pat improvizat și insalubru. Era galben ca o lămîie. Dormea. Am închis ușa cu grijă, să nu-l trezesc, și am plecat. Peste vreo patru cinci zile a sosit Em. Valeriu de la revista „Flacăra", care m-a rugat să-l însoțesc pînă la casa marelui om de știință, fiindcă ar vrea să stea de vorbă cu el. Auzise că e bolnav. A mai binevoit să ne însoțească și ziaristul Ion Șerban-Drincea de la ziarul local. Datorită faptului că Șt. Odobleja nu mai primea pe nimeni în ultima vreme, din motive lesne de înțeles, i-am lăsat în curte pe oaspeți și am intrat în casă pentru a-i cere permisiunea să-i primească pentru cel mult o jumătate de oră. Cînd m-a văzut a tresărit. Ce bine că te văd, domnule. Am vrut să-ți mulțumesc pentru tot ce ai făcut pentru mine. După cum vezi, mai am foarte puțin de trăit,, probabil două sau trei săptămîni. Am cancer la ficat. Mi s-a distrus celula hepatică. Firește, mi-am dat seama că totul e pierdut. Ce vorbe de încurajare poți să-i mai spui unui om care își calculează pînă și moartea? În sfîrșit, îl fac să înțeleagă că afară așteaptă Em. Valeriu de la revista „Flacăra" și o cunoștință comună. Îmi spune că nu îi poate primi, că ziariștii se lungesc la vorbă și se simte epuizat. Îi dau asigurări că nu va dura mai mult de o jumătate de oră.

Întrevederea nu a durat mult și nici musafirii nu l-au obosit cu întrebări, dîndu-și seama că nu e bine să îl sîcîie. S-au mulțumit mai mult să noteze în fugă ceea ce interlocutorul spunea. Începuse la un moment dat să ne povestească anumite întîmplări din război, destul de interesante prin dramatismul lor. Ne-a destăinuit o întîmplare cînd a fost la un pas de a fi împușcat, scăpînd cu fuga printr-o porumbiște. Am fugit desculț prin zăpadă, ne spunea, cam vreo cincișase km. Nu știu cum am putut să fac atîta efort. Am crezut că voi muri, dar n-am avut nimic.

Am părăsit camera, deși doctorul ar mai fi vrut, probabil, să ne povestească încă multe peripeții din viață. În drum spre hotel am hotărît să povestim totul tovarășului prim-secretar Iulian Ploștinaru. Ceea ce am și făcut în acea zi.

A doua zi dau piept în piept cu profesorul Fl. Vlădica. E supărat foc pe mine, dar mai ales pe Em. Valeriu, căruia îi atribuise cuvinte pe care hîrtia n-ar putea să le suporte, oricît de aspră ar fi ea. Mi se impută că i-am scurtat viața lui Șt. Odobleja cu două săptămîni. Încerc să-i explic cum au stat lucrurile, dar

ei nimic; tună şi fulgeră despre impertinenţa lui Em. Valeriu de a teroriza ceasuri întregi un muribund. Pleacă de lîngă mine cu un cortegiu întreg de ameninţări. Nu ştiu ce să mai zic. De altfel n-am înţeles niciodată optica acestui Fl. Vlădica. N-am înţeles de ce ajunsese pînă acolo încît să pună monopol pe publicitatea Şt. Odobleja. Cu aproape un an înaintea morţii, vrînd să mai scriu cîte ceva despre ideile acestui om de ştiinţă, savantul mi-a spus că i-a interzis tov. Fl. Vlădica să mai dea vreo relaţie, întrucît în presă se face prea mult scandal. „Dumnealui a promis că o să-mi rezolve situaţia pe cale oficială, fiindcă presa nu a făcut decît să supere nişte oameni care ar fi putut să mă ajute. Mă întreb, ce interes a avut Fl. Vlădica să speculeze naivitatea şi buna credinţă a acestui om, al cărui nume, să fim serioşi, tot presa românească l-a scos din praf şi mucegai şi nu referatele şi promisiunile lui Fl. Vlădica. Ce ar fi să recunoaştem deschis că fără dăruirea, împinsă uneori pînă la patimă, a poetului Adrian Păunescu, astăzi numele lui Şt. Odobleja ar fi fost în continuare necunoscut publicului. Pesemne ar fi trecut cîteva generaţii pînă cînd opera sa ar fi fost pusă în drepturi, aşa cum se cuvine. Şi nimic nu mă nedreptăţeşte să cred că ar fi fost tot atît de posibil ca numele său să rămînă un strigăt, un mare strigăt în pustiu.

Şt. Odobleja s-a stins din viaţă în toamna anului 1978. A plouat mult în ziua aceea, dar de ploi şi de moartea acestui admirabil om, nu vreau să-mi mai amintesc.

* * *

P.S. Am citit de curînd că într-un oraş din apusul Europei, la Lugano, s-a înfiinţat o academie care poartă numele lui Ştefan Odobleja. Lecţia merită toată atenţia din partea noastră, dacă ne gîndim că în oraşul în care a trăit o viaţă, nici măcar o stradă nu-i poartă numele.

De altfel nu e singurul păcat pe care îl purtăm în privinţa lui Odobleja. Să nu uităm, există indivizi care au intrat în Academie înşăilînd poveşti despre cibernetică, în vreme ce fondatorul ei nu a călcat nici măcar pragul acestei instituţii.

Nu pot să închei aceste fragmente de amintiri fără să atrag atenţia celor ce se ocupă de destinul lui Ştefan Odobleja că recrudescenţa imposturii a făcut ca în ultima vreme să apară tot felul de „samurai" ai bunei-credinţe care se bat cu pumnii în piept pentru a ieşi din anonimat pe spesele marelui savant. Indivizi care nu au nimic comun nici cu cibernetica şi nici cu bunul-simţ. Persoanele autorizate e bine să-i pună în respect pentru mai multă igienă în cazul Odobleja. N-aş vrea să mi se ia în nume de rău, dar e bine să se ştie că Ştefan Odobleja este un savant şi nu o afacere.

VALERIU ARMEANU

Un pionier al ciberneticii: dr. Ştefan Odobleja

În satul Valea Izvorului din Mehedinţi, unde s-a retras dr. Ştefan Odobleja, încerc să înfiripi un dialog despre fascinaţia ideilor sale şi revelaţie pe care i-au adus-o ultimii ani, revelaţie pusă în evidenţă mai ales de lectura cărţii lui Norbert Wiener: „Cibernetica", precum şi „Sînt matematician".

— Stimate Ştefan Odobleja, am dorit întotdeauna să realizez un interviu despre ideile dv.

— Nu crezi că mă obligi să fac un lucru peste inimă? De ce îmi răvăşeşti povara anilor? M-am retras aici la matca liniştii, fiindcă, într-un fel, satul mi-a mîntuit rănile pe care le-am căpătat în lupta cu viaţa. Chiar dacă sînt cicatrizate, ele rămîn ca nişte „decoraţii" de care îmi amintesc mereu. O, dacă s-ar da decoraţii celor învinşi! Celor care pierd războaie de pildă. Cred că ar fi o virtute. Nu găseşti?

— Desigur, desigur, dar pe mine mă interesează mai mult originea acestor „războaie" pierdute.

— Bine, fie!... După ce am absolvit Facultatea de medicină din Bucureşti, am funcţionat ca medic la diferite garnizoane din ţară. Apoi a venit războiul, pe care l-am trăit ca pe un blestem, sau ca pe un coşmar, dacă vrei. Am purtat cu mine nu numai teama pe care ţi-o toarnă în sînge plumbii, dar şi o imensă descumpănire. Acea descumpănire a omului care toată viaţa n-a făcut nimic. Care are sentimentul inutilităţii.

— De ce?

— În 1935 am publicat la editura „Gaston Doin" din Paris o lucrare — poate chiar studiu, se numea „La Phonoscopie". Era un studiu asupra diagnosticării unor boli prin propagarea sunetului în corp. Cartea s-a bucurat de aprecieri la vremea respectivă. Trei ani mai tîrziu, în 1938, aveam să public în editura „Maloine" lucrarea mea de căpătîi: Psihologia consonantistă.

— *Şi?*

— A fost un eşec!

— *Pentru carte?*

— ... Şi pentru mine. Crezusem în adevărurile ei. S-au găsit unii însă care s-o eticheteze drept „aventură ştiinţifică". E groaznic să crezi atît de tare, să crezi diabolic în ceva, şi deodată vine cineva care îţi spune că totul e zero, că nu face nici cît o ceapă degerată. Denigratori am avut destui. De ei n-am dus lipsă niciodată.

— *Faţă de Phonoscopie ce aducea nou acest din urmă studiu?*

— Pe lîngă dihotomie, descopeream procesul ciclic, pe care eu îl numesc deseori reversibilitate. Consideram că are o importanţă covîrşitoare în activitatea psihică. La aceste două elemente de bază se adăugau acordul şi dezacordul. „Milenara identitate şi contradicţie, atît de bine puse în evidenţă de către logicieni".

— *Iar rezultatul?*

— Reacţionam împotriva unei exagerate atenţii care se dădea pe vremea aceea mecanicii elementare, ca mijloc explicativ al fenomenelor psihice. Ajungeam la concluzia că acest subtil fenomen se apropie mai mult de energiile superioare ale fizicii. Alegeam ca prototip fenomenele electromagnetice, astfel concepeam eu psihicul în chip fizicist şi mă refeream la „maşina psihică" naturală", precum şi la maşina de gîndire artificială, a cărei realizare o întrevedeam pe curînd. Niciodată nu am avut senzaţia că acest lucru poate fi doar o pagină de literatură ştiinţifico-fantastică.

— *Ce s-a întîmplat mai tîrziu cu ideile dv.? Realitatea s-a apropiat sau s-a îndepărtat de destinul lor?*

— În ciuda scepticismului multor confraţi, au primit o strălucită confirmare de la viaţă. Cu numai şapte ani mai tîrziu, cam prin 1945, au început să-şi facă apariţia maşinile de calcul, bazate pe electronică, reversibilitate şi binaritate, „dihotomie", adică pe trei din cele mai caracteristice principii ale cărţii mele. Pe de altă parte, multe din aceste idei au fost preluate şi „înfiate" de către matematicianul american Norbert Wiener, care a găsit de cuviinţă să le facă cunoscute lumii întregi prin lucrarea sa „Cibernetica", apărută în 1948, exact la 10 ani după apariţia „Psihologiei consonantiste".

— *În fond, e vorba de o pastişă, dacă înţeleg bine, şi în acest caz nu găsesc că e nimerit să umblăm cu menajamente.*

— Te previn, însă, nu e vorba de o pastişă în literă, ci mai mult în spirit. E mai mult o identitate de idei. O stranie identitate.

Despre sensul evolutiv al studierii maşinilor psihice, spuneam: „Sensul evolutiv al psihologiei este de la mecanism la fizicism, de la mecanic la energetic, de la politomie la dihotomie. Natura mecanismului psihic nu este mecanică, ci energetică". (Psihologia consonantistă vol. I, pag. 18, 24, 59 apărută în anul 1938).

Norbert Wiener ...„... programul de constituire a maşinilor de calculat prevedea un progres treptat de la sisteme mecanice la cele electrice, de la sistemul zecimal la sistemul binar, de la releul mecanic la cel electric" (apariţia Ciberneticii, Cap. introductiv din Cibernetică, inserat în Dialectica marxistă şi ştiinţele naturii, vol. IV/1963, pag. 22).

În primul şi al doilea volum al cărţii mele propuneam fizica drept bază şi studiu introductiv pentru psihologie şi ştiinţele biologice.

Şt. Odobleja: „Vom conchide, deci, că introducerea la Psihologie, va consta de acum înainte într-o repetare succintă a noţiunilor de fizică; aceasta este cu mult mai necesară decît introducerea de anatomie. Trebuie insistat mai ales asupra fenomenelor şi legilor, fiindcă dinamismul este acela care contează cel mai mult" (Psihologia consonantistă, vol. I. p. 66).

„Necunoscutul biologic este totdeauna reductibil la cunoscutul fizico-chimic" (Psh. cons. vol. II., pag. 66).

N. Wiener: „De aceea, presupunerile mele în domeniul ştiinţelor biologice, preconizează nu numai asimilarea lor treptată de către fizică, ci şi procesul invers — asimilarea treptată a fizicii de către biologie": (din Materialismul dialectic şi ştiinţele naturii, vol. IX/1964, pag. 134).

De asemenea, în sociologie despre generalizarea reversibilităţii am descoperit unele flagrante identităţi.

Şt. Odobleja: „Există reversibilitate şi reciprocitate de interese între individ şi societate. Între individ şi societate se stabilesc adesea cercuri vicioase, bune sau rele". Psh. consonantistă, vol. II. pag. 622—623).

N. Wiener: „Sistemul social este şi el un tot organizat, el are o dinamică în care procesele circulare de conexiune inversă joacă un rol important". (Apariţia ciberneticii, pag. 33).

De asemenea, am combătut localicismul şi am susţinut participarea întregului creier la fiecare act de gîndire.

Şt. Odobleja: „Există în psihologie un curent foarte la modă care vrea să aşteptăm ca lumina să vină din afară. Fascinanţi de cele cîteva localizări cerebrale stabilite, adepţii acestei concepţii cred că pot vedea în histologie sursa de unde urmează să ţîşnească toate adevărurile psihologiei". (Psh. cons. vol. I., pag. 28).

N. Wiener: „În trecut, medicina a avut o mare tendinţă de a gîndi în termeni de localizare. Îndeosebi acesta a fost cazul creierului, unde pentru aproape fiecare arie a cortexului sau suprafaţă a emisferelor sale s-a descoperit sau s-a postulat cîte o funcţie separată. Însă tendinţa de a pune accentul pe localizare a condus la subordonarea problemelor generale ale organizării faţă de fenomenele atomice localizabile. Mi se pare că cercetările apara-

tului de comandă pe care le-am întreprins ne oferă o cunoaştere mai bună a modalităţilor în care aceste fenomene locale se constituie în procese mari care cuprind în întregime creierul, respectiv, întregul corp uman" (Sînt mat., pag. 277).

Combătînd excesul de periferism, preconizăm o atenţie mai mare studierii psihicului central.

Şt. Odobleja; „Psihologia fizică a debutat mai mult ca doctrină generală... Ea se reducea la a studia relaţiile dintre senzaţii şi excitanţi, ea era fizica aplicată teoretic şi experimentul la periferia psihicului. Sub inspiraţia acestei doctrine s-au realizat în secolul trecut mari progrese în fiziologie şi în psiho-fiziologia simţurilor. Însă, dacă psihologia periferiei psihicului evolua spre energetism, aceea a centrului, aceea a adevăratului psihic, rămînea mecanicistă şi înapoiată faţă de progres, aşa cum se găseşte şi astăzi. Energetismul cărţii de faţă tinde să umple această gravă lacună în gîndirea psihologică contemporană. (Psh. C., vol. 1. pag. 3—4)

N. Wiener: „O bună parte din vechea psihologie s-a dovedit în realitate a nu fi altceva decît fiziologia organelor de simţ. Dar ideile introduse de cibernetică în psihologie se referă în mod direct şi la fiziologie şi anatomia regiunilor corticale cu o înaltă specializare, legate de aceste organe de simţ". (Apariţia cib, pag. 26).

Eu priveam binaritatea, dihotomia şi celelalte aspecte ale dualităţii ca o modalitate esenţială de funcţionare a maşinii psihice naturale „creierul", precum şi a maşinilor de gîndire artificială.

Şt. Odobleja; „Toate speciile geometrice şi aritmetice sînt divizibile dihotomic: fiecare categorie posedă o antiteză. Dihotomia se regăseşte peste tot în ştiinţele matematice. Procesul psihic al adunării este totdeauna dihotomic: nu se pot totaliza decît două cifre în acelaşi timp. Soluţia unei probleme constă în a împărţi dihotomic şi din ce în ce mai mult pînă a le face concrete diferitele clase rezultate, după care se trece la procesul invers." (Psh.cons., vol.II., pag. 607—608).

N. Wiener; „Transmiterea informaţiei este posibilă numai ca transmitere a unei alternative... Excitarea neuronilor conform principiului — tot sau nimic, este strict analogă alegerii unice făcute în determinarea fiecărui ordin al unui număr binar...

După cum am spus, o maşină cifrică zecimală face o alegere între zece posibilităţi, pe cînd o maşină binară alege între două alternative" (Apariţia cib., pag. 17,21) Sînt mat. pag. 222).

— *De două decenii, staţi cu mîinile în sîn. De ce? Nu credeţi că aţi plătit un bir prea greu pentru sfînta linişte a satului?*

— Într-adevăr, n-am ştiut să mă bat pentru ideile mele. Am crezut că vor răzbi singure. N-a fost aşa. Apoi mi-a fost indiferent ce se întîmplă cu ele. Poate tocmai pentru faptul că le-am iubit prea mult. Pe urmă, cînd le vezi în casă la altul, te apucă teama. Da, eu am trăit cu teama de a nu perturba un întreg şi de bune impresii pe care snobismul le-a întreţinut şi le mai întreţine încă în pivniţa lui N. Wiener. Nu le-am divulgat originea indigenă, ca nu cumva să nu li se mai acorde aceeaşi importanţă ca pînă aci. Şi uite aşa se împacă soarta cu viaţa.

Dialog consemnat de VALERIU ARMEANU ■

CARICATURI ÎN... PIX

Are o sănătate de fier ruginit.

■

Suferind de amnezie, a uitat pînă şi de ce trăieşte.

■

Stă în bar de zi pînă-n noapte.

■

La 70 de ani, citeşte fără ochelari în ochii tuturor.

■

Poartă barbă, să nu se observe că nu are obraz.

■

Zile întregi îşi pierde nopţile.

■

Priveşte pătrat cercul prietenilor săi.

■

De cînd se bate cu pumnul în piept şi-a dezvoltat toracele.

■

Are talent de actor, peste tot dîndu-se în spectacol.

■

Plăcerea lui este să creieze altora neplăceri.

■

Are în vedere doar ochelarii lui.

■

Cei care nu îl înghit îl mănîncă.

Compune greu muzică uşoară.

■

A cerut ospătarului cinci mititei mari.

■

Cînd cîntă, nu încîntă.

■

A devenit cîrn luîndu-şi nasul la purtare.

■

Lacom, îi mănîncă nevestei pînă şi zilele.

■

Devenind vegetarian, spune numai verzi şi uscate.

■

A văzut lumina zilei noaptea.

■

Nu mai are un punct de vedere clar de cînd este miop.

■

Leneş cum este, îi trebuie lift să urce şi în schemă.

■

În vară, a intrat în toamna vieţii.

■

Serveşte pe oricine pentru că este ospătar.

■

De cînd se crede un poet neînţeles şi-a luat un tălmaci.

■

În faţa lui toţi bărbaţii îşi scot pălăria, fiind frizer.

V. D. POPA ■

Ridică-te
Ştefane
şi vezi-ţi fiii
Că vremea
în lume
e grea
Credinţă
veşnică
patriei noastre,
Jurăm,
Măria Ta!

DUHUL PUTNEI

Dacă orografic Moldova are un singur pisc, Ceahlăul, altitudinea ei istorică se hotărniceşte într-un punct de diamant, cel mai strălucitor din diademă: Ştefan.

Istoria e pămînt, ţărînă din care inundă, bogate, grînele toamnei nordice ce-şi coc bobul — cu puritate vegetală — într-un receptacol prea delicat prin serafica lui artă ca să prepare pîine. Iar ţăranii pe care-i vezi pe-aici, răspîndiţi printre obcine, printre căpiţele de fîn ce închipuie ciudate monumente druide, poartă pe chip şi în strai — filologii pretind că şi în limbă — o nobleţe ce depăşeşte truda cu lutul, ridicîndu-se la prestigiul unui ritual. La Marginea, în preajma Suceviţei, aceşti ţărani transformă lutul tocmai în receptacolul de artă de care vorbeam. Printr-o oxidare delicată, al cărei secret ne scapă, ei transformă pămîntul într-un ogor al sensibilităţii şi gîndirii milenare, convertindu-l în formele fixe ale ulciorului şi strachinii de lut ars — celebra ceramică neagră de Marginea. Dar la Popăuţi, la Miliuţi sau la Huşi, discurile cu strălucire de smalţ persan ce trag brîie în jurul ctitoriilor lui Ştefan îşi pierd parcă sursa, par a se abstrage din lutul acoperit cu grîne. Care e lutul cel adevărat? Care munţi dau cea mai autentică piatră în care s-a încifrat gîndul nostru milenar, ridicat, într-o primă ipostază a sintezei, de Ştefan?... Trăsura de unire sînt oamenii pe care îi regăsim pe aceleaşi cîmpuri, mînuind astăzi alte unelte, şi care răspund cu aceeaşi bineţe salutului nostru turistic. Pămîntul negru, chiar şi inundat de grîne aurii, miroase a ceramică neagră de Marginea, munţii negri de brazi sclipesc ca smalţurile Voroneţului, piatra, constituindu-se în culmi, vesteşte Putna.

Pe aici, toate drumurile duc către Putna. Pe aici, şi nu numai pe aici, ci prin toată această Ţară de Sus, toate drumurile, drumeagurile, potecile şi cărările, cele geografice şi cele ale memoriei, urcă prin timp şi prin spaţiu spre piscul de diamant al unei istorii care-şi sporeşte mereu, pentru noi, cei de azi, strălucirea şi înţelesurile. Pe marginile acestor drumuri ară istorici şi ţărani, absolvenţi a şapte clase primare sau ai academiilor, scoţînd relicve sau boabe de grîu, teşind în egală măsură marea Ţară de Sus cu plugul ori cu sapa arheologului, aplatizîndu-i deci semeţia,

dar clătind-o în suflete prin însuşi actul perpetuei ei scufundări în pămînt. Sîntem — observa un cercetător-poet — pe un pămînt cu o memorie istorică fabuloasă, în care toate întîmplările veacurilor, eveniment de răscruce sau accident diurn, furtună sau adier, sapă trepte în vreme, dau sens şi culoare cronologiei, făcînd ca timpul să vibreze cu murmur de mare pînă în infinit. Din capitala Ţării de Sus, de la Suceava — sediul gloriei — şi pînă la Putna — sediul odihnei în veşnicie a voievodului — drumul e scurt, dar presărat numai şi numai cu monumente, lespezi funerare, locuri de veche faimă, într-o densitate a grandiosului veacurilor care-ţi taie răsuflul. Atingînd piatra tombală a lui Ştefan, călătorul atinge cu pasul, la mică distanţă, şi hotarul de astăzi al României, spre nord, trăind sentimentul că de fapt a dat ocol ţării, umplîndu-se de întregu-i duh. Atingi deci, spunea cercetătorulcitat, notarul fără să simţi, citind pisanie după pisanie, admirînd frescă după frescă, făcînd popasuri în priveişti care continuă frescele sau termină, deloc neprevăzut, iarăşi *in frasco*.

Toate drumurile, pe aici, duc către Putna şi toate drumurile, pe aici, te pregătesc pentru ea, punîndu-şi sub paşi trepte tefere de istorie, ca într-un suiş ritual spre culmea diamantică a veacurilor, spre culmea eliberării în strălucire a marilor lor înţelesuri.

Intri aci, la Putna, în fortul natural al unei pîlnii montane, folosită cu geniu arhitectonic de voievod ca să-şi ascundă în eternitate şi să-şi pună în pagina prezentului zidirea. Zimbrul a fost prins de înaintaşul său şi transformat în emblemă. Privindu-l, ţi se pare că a zburat în salturi, din Maramureş, peste toată cununa Carpaţilor, luînd un reflex de aur din Apuseni, un plus de cerbicie din Făgăraş, o încordare aspră de la cotul Carpaţilor. A fost acest domn, aşa cum ni-l consacră zimbrul, timpul, ca şi elogiul României contemporane (precum acea „Săptămînă a patimilor" a lui Paul Anghel, cea mai răscolitoare dintre operele dramatice închinate lui Ştefan), cel mai mare voievod al acestei ţări, un mare voievod al Moldovei şi al tuturor românilor.

Putna nu are policromia Voroneţului, nici magnificenţa arhitectonică a Dragomirnei, nici tăietura severă în culoare şi linie a Arborei, dar are din toate o valenţă — duhul lui Ştefan. E întrupat în ziduri, într-o lespede, într-o candelă — argintărie fină datorată unui meşter necunoscut. Pornim de la acest minim elogiu în metal preţios, mărturie a unui anonim şi multiplu elogiu ce s-a ţesut în timp şi peste timp pînă la catifeaua veneţiană brodată cu fir de aur, pe care o ţinem în palmă. Putna nu se poate ţine în palmă; o ţine ţara toată. Dar această catifea pe care o cercetăm la Putna, desprinsă de pe lespedea voievodului, îi poartă într-un colţ portretul, iar portretul încape într-o palmă, într-o miniatură sau în cîteva cuvinte: „Fost-au acestu Ştefan vodă om nu mare de statu... întreg la fire, neleneşu, şi lucrul său îl ştiia a-l acoperi şi unde nu gîndiiai, acolo îl aflai... Şi unde biruia alţii, nu perdea nădejdea, că ştiindu-se căzut jos, se rădica deasupra biruitorilor... Iară pre Ştefan vodă l-au îngropat ţara cu multă jale şi plîngea în mînăstire în Putna, care era zidită de dînsu.".

Cum şi-a zidit mînăstirea? De fapt, cum şi-a zidit ţara, epoca?

Ureche, Neculce şi ceilalţi sînt cronicari ai timpului şi ai voinţei marelui voievod, care a ştiut să folosească mîna vremii, mîna muritoare a inşilor şi a generaţiilor, pentru a eterniza un singur nume, care se confundă cu al Moldovei. Ne-o mărturiseşte cartea de la Humor, prin care „Io Ştefan voievod, domn al ţării Moldo-Vlahiei, a dat şi a scris acest tetraevanghel cu mîna ieromonahului Nicodim", aceeaşi mînă care i-a fotografiat în aur chipul. Chip în culori de grîu copt, de cicoare şi de sîmbure de măciaşă, chip tînăr dar plin de slavă, purtînd încă de-atunci pe frunte aureola eroului, aşa cum l-a fixat scriitorul tetraevanghelului sau, mai degrabă, acel anonim zugrav care a trasat reţeaua gingaşă de linii şi de volute a frontispiciilor şi a pus stîlpii înfloriţi ai iniţialelor. Eroul, în genunchi, şi ţine în palme, în faţa istoriei şi a soartei, Moldova, ca pe o carte sacră. E nu atît un portret, în înţelesul renascentist al genului, cît idee de voievod, zugrăvită în străluciri de fluture scump. Voievodul este aici mai mult decît faptele sale, este ideea ce le transcende, este însăşi Moldova pe care o ţine în palme, ocrotind-o ca pe o bazilică a datinei. El este ceea ce este, pare a glăsui imaginea, prin Moldova, aşa cum Moldova, la rîndu-i, a ajuns ceea ce a ajuns prin el. Este aici acea dreaptă cumpănă a valorilor, de fapt acea supremă identificare, cea a eroului devenit una cu ţara şi cu cei mulţi ai ei, cu epoca şi cu datina. El se regăseşte în ele, ele se regăsesc în el. Este idealul popular al eroului, al ctitorului de neam şi glie, este un ochi al timpului şi o măsură a judecăţii istorice care ne conjură testamentar, dîndu-ne modelul pe care atîţia falnici bărbaţi, de la Ştefan şi pînă azi, s-au ostenit să-l aplice.

Chipul din tetraevanghel a rămas în pulbere de fluture scump, şi ne sfiim să-l spulberăm cu răsuflarea. Stă aci, în muzeul Putnei, sub placa groasă de cristal a uneia din multele vitrine ce încuie inestimabilele dovezi ale unei epoci la care ne vom întoarce mereu. Epitrahilele, dverele, acoperămintele de morminte, epitafurile, ripidele, antimisele, cum şi filele de pergament zugrăvite cu sînge vegetal şi cu aur, nu sînt doar documente, ci şi proiecţie legendară, plăci fotografice prin care, retrospectiv, încercăm să menţinem o umbră. Ea e tot mai intactă în noi, intactă

ca şi masivele ziduri ale acestei Putne ce nu reuşesc, în zile de sărbătoare, să cuprindă mulţimea de pelerini veniţi să aducă istoriei prinosul lor de recunoştinţă.

„În lucru de războaie meşter, unde era nevoie se vîria, ca văzîndu-l ai săi să nu se îndărăptieze, şi pentru aceia raru războiu de nu biruia". Nebiruită rămîne însă nu numai biruinţa istoriei, ci şi o necurmată biruinţă de artă şi de zidire. Ce reci odoare, şi ce eterne! În faţa antimiselor, a ripidelor, a gingaşelor acoperăminte, ca şi în faţa ctitoriilor tăiate în marmura veşniciei, mîna îngheaţă, iar cugetul se opreşte cutremurat, ca în faţa altitudinilor supreme. Sînt şi ele îngheţate, ca şi piscurile Ceahlăului iarna, sau ca lacrimile de fir preţios ale Mariei de Mangop, sfişiind faţa verticală a brocartului şi a vremii. Clipa supremă de orogeneză a Moldovei o hotărniceşte în azur Ceahlăul. O urmează, consecutiv, clipele de artă, iar Putna şi celelalte monumente moldave compun diadema acestui trecut pe care îl moştenim şi îl întregim.

„O, bărbat demn de admirat — exclamă cronicarul polon Dlugosz — întru nimic inferior grecilor eroici, pe care atît îi admirăm"...

„Ştefan-Voievod Muşat — scrie Mihail Sadoveanu — a apărut inexplicabil în aparenţă în viaţa acestui neam, dezvoltînd o forţă în dezacord cu mediul contemporan şi realizînd o operă armonioasă ce rămîne încă o pildă pentru ce va să vie.

Seminţia daco-romană a produs doi tipi de geniu, deasupra vremii lor: un mare organizator — acesta, şi un mare om de nimic — adică un poet.

Sinteza e în tainele viitorului"...

Şi nu întîmplător Poetul, Mihai Eminescu, urca în 1871 la Putna ca spre altarul de unde avea să ia miruire de cuget şi forţă de simţăminte pentru marea lui încercare de ctitorie a conştiinţei de sine a României şi a românilor.

Ieşind din fortul natural al Putnei către largul cîmpiilor şi al obcinilor Ţării de Sus, străbaţi din nou printre monumente, printre lespezi tăiate în marmura veşniciei, prin locuri ce prevestesc sau poartă prin timp ecourile vremii lui Ştefan, prin momente de zguduire ce-ţi curmă iar respiraţia. După ce treci, de pildă, de Vatra Moldoviţei, monument ulterior epocii Ctitorului, dar purtîndu-i ca întreaga Moldovă strălucirea şi duhul, te conduc multă vreme, în gînd, cei trei „sfinţi luptători" pe care i-ai lăsat pe zidul naosului, cu mîinile încleştate pe suliţi. Sînt trei bărbaţi tineri, voinici, de o aleasă şi severă frumuseţe, falnic împlătoşaţi în zale, cu mîinile înfipte în şold, vădind fiecare pe chip o ipostază a luptei. Vin din paginile lui Sadoveanu, sau, poate, din cronica anonimă a lui Ştefan, amintindu-ne episodul iniţiatic de la Hîrlău, care a marcat tinereţea eroului. Sînt cei trei, în chip vădit, luptători moldoveni, zugrăviţi după modele din epocă, şi numai unul din ei, cel din stînga, are în ochi, observă poetul, un fel de ofilit zîmbet trist, faţă de vrăjmaşul pe care ştie că-l va zdrobi. Ei, aceşti moldoveni, erau războinici nu de la firea lor, ei nu vrăjmăşeau pe nimeni, nu pohteau moşiile şi avutul nimănui, ei doar îşi apărau sărăcia, şi nevoia, şi neamul. Şi dacă mergi mai departe la vale, sau te întorci şi urci la deal, pe apa cristalină a Moldoviţei, spre lăcaşul ce-i poartă numele, îi vei întîlni pe oamenii de astăzi, pe cei ce sînt trăsura de unire cu peisajul din veac, cu istoria lui. Vei întîlni, poate, trei flăcăi. Cei trei sînt tăietori de lemne, muncitori, ţărani sau ciobani. Poartă în mîini nu suliţa, ci sape, ţapine cu colţi de fier, agere topoişte sau bîte ciobăneşti fastuos încrustate, ca nişte sceptre. Şi vei recunoaşte în zîmbetul moale al unuia dintre ei, în vorba lui, în cuviinţa lui, sentimentul de superioritate al localnicului care ştie că priveliştile lui te vor învinge, te vor cuceri. Căci peste ele bate — detunînd aerul locului — vuietul de veche aramă al Putnei, bate duhul lui Ştefan, bate marea istorie a unui neam de biruitori.

Cînd ne e greu — spunea cineva, — cînd ne simţim înconjuraţi de singurătate, de gol, de negură, de primejdii, să ne întoarcem la Putna. Să urcăm aici, la acest pisc suveran de sitorie şi de spirit, de unde drumul nostru prin timp, peste timp, se vede astfel, străluminat de o maiestuasă candelă. O candelă fierbinte şi rotundă ca o inimă. Ca inima unui erou. Sau ca o ţară.

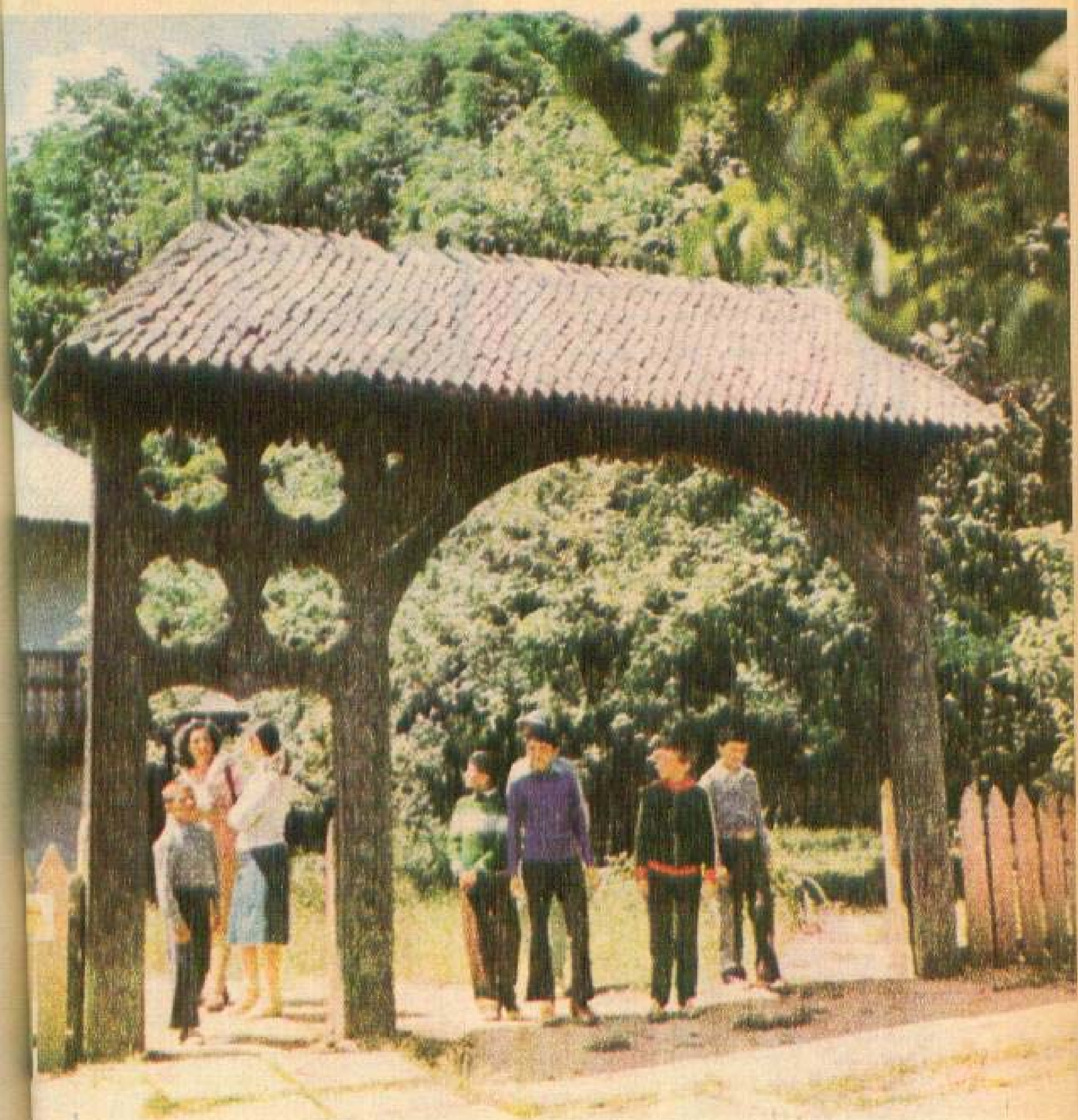
ILIE PURCARU

(Urmare din pag. 88)

O meserie de seniori

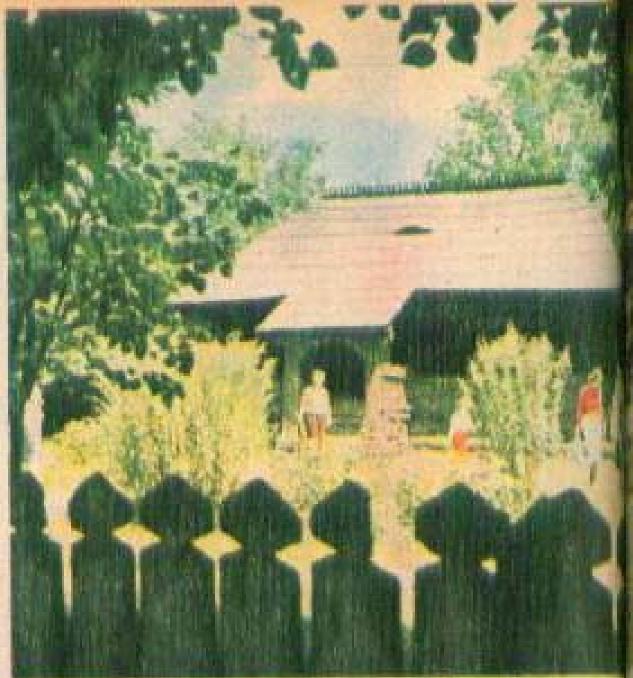
într-o copie întocmită în pripă, pe hîrtie de calc. Este cert că a existat un original mult mai îngrijit, pentru că un ataşat militar nu şi-ar fi îngăduit să înmîneze superiorilor săi un bruion neglijent. Bruionul văzut de noi nu reprezintă decît o copie prelevată după un original despre care nu credem să greşim afirmînd că s-a mistuit pe canalele obscure din subteranele conflagraţiei. Scurt timp după ce materialul documentar întocmit la Vichy a ajuns la Bucureşti, la 18 august 1943, o puternică escadră americană a bombardat pentru prima dată, deosebit de violent, dispozitivul militar din jurul lacului Berre. Şi nu s-ar fi putut spune că piloţilor angajaţi în atac le-ar fi lipsit informaţiile exacte despre obiectivele din nord-vestul Marsiliei. Iar la 3 septembrie 1943, colonelul I. Tomoroveanu comunica la Bucureşti şi rezultatele raidului de bombardament aliat; baza de la Istres a fost cel mai greu lovită, pistele ei şi avioanele de la sol au fost distruse complet, şi nici cea de la Salon nu a scăpat teafără; efectul bombardamentului a fost ceva mai redus asupra hidroscalelor de la Marignan şi Berre, din cauza focului antiaerian extrem de intens.

Pe unul din documentele care ne-au oferit această poveste în culori clarobscure, creionul unui ofiţer român a notat cuvintele: *Sancta simplicitas!* Bineînţeles, nu era numele de cod al unei operaţii de o rară fineţe. Pur şi simplu, era exclamaţia unui ofiţer care a înţeles cu vreo patruzeci de ani mai devreme despre ce era vorba în documentele la care autorul acestor rînduri a ajuns atît de tîrziu.

MUZEUL SATULUI

MUZEUL SATULUI

Bucureşti, Muzeul satului şi de artă populară... Un celebru muzeu care la anul va împlini 50 de ani de viaţă. Un sat în inima unei Capitale, un sat care, încercuit de tumultul şi trepidaţia lumii moderne, de marile şi febrilele ei transformări, rămîne acelaşi, rămîne el însuşi. Aici timpul pare a respira în eternitate. Aici clipa pare a se fi oprit, îngheţată sub zăpezile de altădată, sub grelele troieniri ale unei istorii ce se confundă cu însăşi veşnicia neamului.

Timpul trece peste acest sat-muzeu fără să-l atingă, acest sat simbolic al noatru rămînînd, cum spuneam, acelaşi, teafăr prin anotimpuri, ani, evi, epoci, asemenea satului românesc, asemenea istoriei lui. Timpul, totuşi, nu stă pe loc, el se grăbeşte, el modifică, azi mai mult ca oricînd, privelişti care cîndva păreau neclintite, zidite pentru vecie în fruntariile lor istorice, geografice şi spirituale. Dar, iată, printr-un nobil act de cultură, acest sat al strămoşilor, acest muzeu-sanctuar al fiinţei noastre, acest loc în care s-a născut veşnicia, rămîne veşnic, cu toate valorile şi comorile, cu toate limpezimile şi enigmele, cu toate măreţele forme ale unei străvechi şi originale civilizaţii. Visul unor bărbaţi de seamă ai neamului, ca Alexandru Odobescu, Titu Maiorescu şi alţii, s-a împlinit prin strădania sociologilor români, în frunte cu Dimitrie Gusti, care au făcut evidentă în ochii lumii şcoala sociologică românească, prin ea ctitorirea acestui impresionant muzeu-monument. Un monument pe care anii din urmă, ani de nouă şi superioară afirmare a mîndriei noastre istorice, l-au îmbogăţit şi l-au dezvoltat, aşezînd în chenarul de aur al filei sale unele din cele mai nobile, mai reprezentative documente ale civilizaţiei şi culturii neamului. Unul din marii etnografi ai acestei ţări, profesorul Gheorghe Focşa, care vreme de peste 30 de ani a fost directorul acestui aşezămînt, s-a ostenit cu har şi pricepere în a-l aduce la înflorirea pe care cei de astăzi o continuă îmbogăţind-o.

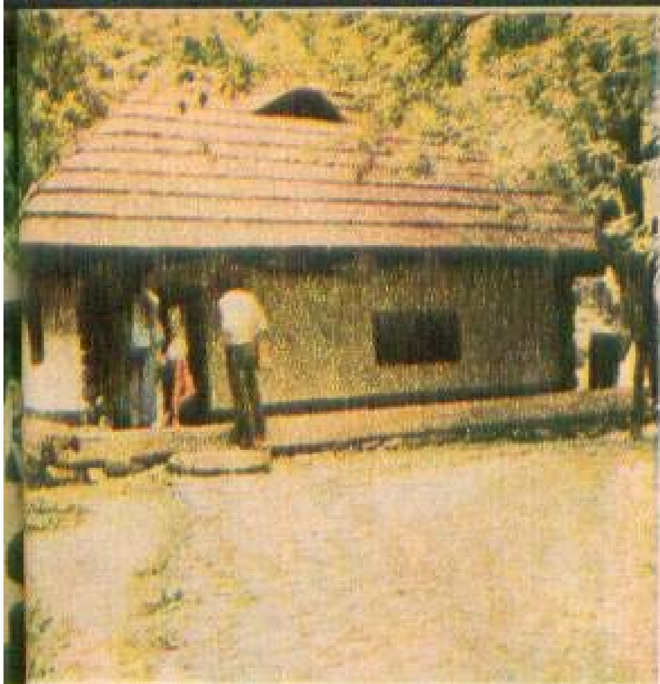
Ni se deschide, pătrunzînd aici, o poartă, primitoare ca o poartă de ţară. E o poartă prin care păşim cu sentimentul redescoperirii unui adînc al fiinţei, cu surpriza redescoperirii unei ţări scufundate, pe care timpul de azi o întoarce spre noi, smulgînd-o nefiinţei, aşezînd-o aievea în lumină.

Cunoşti o ţară, un popor, spunea un distins cărturar, pornind de la peisaje, de la oameni sau de la operele făurite de ei. Comunităţile umane, spunea acelaşi, sînt inconfundabile prin modul în care folosesc natura, deci prin felul în care lucrează asupra peisajului, ca şi prin chipul în care îşi gîndesc propria natură, natura intimă, în operele făurite de ele, în special în cele care poartă pecetea artei. Casa omului, adăugăm noi, e, din acest punct de vedere, una din cele mai revelante opere, ca sinteză a raporturilor omului cu natura, cu lumea din jur şi cu el însuşi. Cercetînd casele transplantate aici, în Muzeul satului, din principalele zone etnografice ale României, cercetîndu-le arhitectura, podoabele, întreaga lor ambianţă, realizezi, mai pregnant ca oriunde, că valoarea acestor case depăşeşte funcţionalul, ba chiar şi decorativul, că ele, aceste case ale românilor, pot dubla în chip inedit emblematica naţională, exprimînd fericit un spirit.

În acest parc de pe ţărmul Herăstrăului sînt amplasate peste 300 de monumente arhitectonice în aer liber, înglobînd, în inventarele lor, mai bine de 30 000 de obiecte de toate categoriile. Aceste opere, compunînd un nepreţuit tezaur, fac din Muzeul satului cea mai mare expoziţie etnografică naţională deschisă publicului.

Vă poftim, iubite cititor, într-o preumblare prin acest unic sat-muzeu ce cuprinde, pe doar cîteva hectare, vreo zece, satul cel mare, ţara cea mare.

Să pornim de sus, din Nord, din creştetul ţării, din Bucovina cea mîndră, din Bucovina cea dulce. Casa din Straja Rădăuţilor, construită în 1760, e o primă poartă deschisă spre istoria şi spre sufletul satului românesc. Tot ce se vede aici, în această casă, a fost astfel gîndit şi lucrat încît viaţa şi fiinţa omului să se simtă bine, în armonie cu lumea şi timpul, cu natura din jur şi cu natura proprie a omului. Interiorul casei din Straja, casă din Ţara de Sus, ţară de munţi şi codri, de obcine şi pajişti, vădeşte o inimitabilă ştiinţă a pămînteanului de a vedea şi interpreta natura, căreia îi fură motive, izvoade

culori, semne, podoabe, îngînîndu-le, prelucrîndu-le, stilizîndu-le, printr-o bogăție de procedee care face din fiecare piesă în parte un unicat. Sîntem într-o incintă a civilizației lemnului, cea mai veche dintre îndemînările care ne definesc, a lemnului prelucrat de meșterii locului cu un infailibil simț al proporțiilor, cu o știință a vibrării nuanțelor, cu o frenezie decorativă și, peste toate, cu o intimă cunoaștere a materialului, a vieții secrete care palpită în fibra lui. Sîntem în Țara de Sus, țara miracolelor, țara Arborei, a Sucevitei și Moldoviței, a Dragomirnei și Voronețului.

În aceeași Suceavă grea de istorie și de artă, casa din Voitinel se deschide, la fel, ca o fereastră a harului, spre un spațiu de viață mărturisind o veche civilizație și o veche cultură. De la ceramica smălțuită de Rădăuți, de o unică strălucire a pastei și a culorilor, la țesăturile care îmbracă pereții în somptuoase straie de sărbătoare, totul păstrează, neștirbit, un canon zămislit în veac, de o nobilă puritate a liniilor.

Aici, în Voitinelul Sucevei, am coborît din munți mai jos, în zona pajiștilor împovărate de floare, spre un orizont al policromiilor și miresmelor. Rîd, în această casă, convertite în tot felul de obiecte (scoarțe, oale, unelte casnice), toate florile locului, răsfățate în motive, culori, ritmuri, polifonie, ca și pe dealurile cu grădini și livezi din jur. O notă aparte o pun costumele naționale, cojoacele, iile, fotele ce împodobesc pereții. Omul Țării de Sus și-a împodobit straiul casei și straiul trupului ca pe o grădină sau ca pe o pajiște. El n-are sfiala spațiului gol, ca omul de la cîmpie, și, de aceea, pe cîmpul straiului sădește puține flori, iar acestea utilizate rafinat, și mai ales strălucit valorate printr-o dispunere aerată, amplă. Rigoarea stilistică se vădește cu osebire în straiul de o demnitate sacerdotală, în acele splendide manuscrise împodobite cu ieroglife suave care se cheamă ii, în lăicerele și în păretarele de un amplu efect decorativ, realizat prin repetarea simetrică, ritmică, a culorilor, și motivelor, în întregul inventar de obiecte al interiorului. Ceramica neagră de Bucovina, existentă aci, e de sorginte dacică, ea se prepară de mii de ani cu tehnica izvodită de primii noștri strămoși. Și tot aici, în casa din Voitinel, adică în spațiul Țării de Sus, sîntem în împărăția ceramicii agrafitate, zisă de Kuty, făurită de meșteri-bijutieri ce au rînduit pe străchini și talgere, în altorelief, felurite simboluri, în aceeași dispunere aerată ce definește arhaica artă a locului.

Muzeul satului e ca o oază suspendată dincolo de timp, de mișcare, un loc în care timpul, mișcarea par a rămîne în prag. Ca în pragul casei din Dumbrăvenii Botoșanilor, ridicată la începutul veacului al XIX-ea, casă ce ne uimește prin proporțiile-i zvelte, prin modestia materialului îmbinat în forme ce-și păstrează și azi prospețimea, prin rafinata sobrietate a întregului.

Pătrundem acum într-o zonă care reverberează peste sufletele noastre, umplîndu-le de o înfiorată emoție, vuietul de veche aramă al ctitoriei Neamțului, străvechi lăcaș de istorie și podoabă de artă. Din acest bătrîn ținut al Neamțului a fost transplantată în Muzeul satului gospodăria din Mastacan, casă robustă, făcută ca să dureze, dar și ca să fie iubită de cel ce o stăpînește. O mînă grijulie a așezat pe pervazul ferestrei o lampă, micuță, simplă și gingașă ca o luminoasă floare de cîmp. „Ah, ce bine este cînd pe drumuri ninse/ Întîlnești o casă cu lumini aprinse". ...E casa — însăși această lampă ne-o spune! — unui neam primitor și cald, senin la cuget, iubindu-și semenii, iubind bucuriile vieții, e casa unui neam din țara horei (nu departe de-aici arheologii au deshumat acea splendidă ceramică neolitică numită „Hora de la Frumușica"!), în al cărei arhaic ritm ne înscriem din vremi fără vîrstă. Straiul străvechiului om al locului, pe care-l admirăm în microex-

MUZEUL SATULUI

poziția de obiecte din casă, e ornat parcă nu cu alesături, ci cu bucurie și cu lumină. Ne atrag atenția și obiectele făurite din lemn. Motivele legate de cultul soarelui, transmise de arta dacilor, adoratori ai luminii, prezidează, de-a lungul evilor, tot ce iese din mîna omului, tot ce barda, cuțitoaia, dalta și sfredelul înfloresc în lemnul codrilor. Sîntem deci și aici într-o incintă a civilizației lemnului, a meșteșugului lemnului, cu rădăcini ce se pierd în timp, dar desfăcîndu-și coroana de haruri pînă în pragul zilei de azi. Cîtă vechime, dar și cîtă prospețime este în tăietura pe care cuțitul meșterului de-acum un veac a provocat-o în carnea crudă a lemnului, repetînd tăietura făcută de strămoșul din capul vremii!

Peste drum, doar peste cîteva prispe, în același Neamț peste care adie mireasma de vrajă și taină a celebrei ctitorii, este casa gospodarului din Răpciuni. Aici, în căsuța cu o singură încăpere, durată la mijlocul veacului trecut, te cuprind aceeași intimitate, același duh al vechimii, aceeași subtilă știință de exprimare a indicibilului și suavului, de cucerire a nuanțelor și ritmurilor secrete ale naturii locului. Lada de zestre, sipet de podoabe nelipsit din vechile case ale sătenilor, tronează aici masivă și grea ca un sarcofag roman.

Aici, ca și la Hangu Neamțului (ce și-a trimis în Muzeul satului cea mai reprezentativă și cea mai veche dintre casele sale), au trăit, sub asprimea vremurilor de foc și risipă, familii de iobagi, năpăstuiții acelor vremuri, dar ridicați statuar peste vremuri prin puterea lor de a dăinui, de a supraviețui și de a se impune prin creația și prin arta lor. Ce dăruire, ce forță interioară, ce noblețe, ce aprigă nădejde de viață vor fi avut acei oameni care, sub potrivniciile vremurilor, au încrustat cu semnul durabilității și al frumosului tot ce-au atins cu mîinile lor trudite! Modestia materialului rustic, prin definiție sărac și restrîns, capătă în arhitectura și inventarul casei din Hangu, prin talentul creator al omului, prestigiul unei adevărate matrice a geniului.

Supuse azi unor ample și migăloase restaurări, avîndu-i ca meșteri pe înșiși meșterii locurilor din care provin aceste case, deținători ai secretelor constructive transmise prin generații, aceste case-podoabe, precum casa păstorească din Nerejul Mic, ținutul Vrancei, la care vă poftim să ne oprim măcar o clipă, ies azi, ignorînd presiunea timpilor, la zi, ca un memento al străvechimii și neclintirii, al puterii de cuget a ființei noastre. Era pe vremea cînd cuiele caselor erau din lemn... Un început de basm? Un început de istorie? Fabulosul e al basmului, dar și al istoriei, conturînd statuaria unui spirit.

Tot aici, în Țara Mioriței, casa din Năruja-Vrancea, încă una din casele durate sub asprimea vremurilor de foc și risipă, îți reamintește că, în ciuda acelor vremi, te afli mai departe în împărăția horei (o sugerează însăși arhitectura casei, cu rotunjimea ei). Casa îl îmbie pe vizitator la țărăneasca masă de familie, rotundă ca și o horă, rotundă ca și cununa Carpaților, din lemnul cărora s-au desprins plăsmuirile din interior, rotundă ca

și „Masa tăcerii" sau „Masa familiei" a lui Brâncuși, artistul de geniu anticipat de milioanele de artiști anonimi care ne-au dăruit, din veac, o nesfîrșită suită de capodopere. Omenește, această țară a noastră, par să ne spună aceste opere, este o singură familie, prinsă într-o rotundă horă de armonii, o horă în care oricine se poate prinde, dacă vine spre ea cu cuget curat. Cum să intri în această horă, pe unde? Pe oriunde și oricum ai intra — ne spune balada de căpătîi a neamului, cîntecul Mioriței — dai de o gură de rai. O gură de rai a unor oameni care, chiar și în vremuri năpraznice, au știut să-și rostuiască întru frumusețe casa, au știut să cioplească artistic pînă și lingura de sorbit amarul.

Să ne oprim o clipă și la casa din Trestienii Prahovei. Aici lutul pereților, ca și lîna mioarelor toarsă în scoarțe, ca și lemnul pădurilor prefăcut în mobilier și unelte, a devenit parcă aerian, parcă s-a decantat din văzduh, din acel cer pastoral al baladei, care e cerul Mioriței. Sîntem și aici într-una din casele Mioriței, sintetizînd un întreg univers mitologic în lîna toarsă din caierul vremii și devenită țesătură aleasă a veșniciei în tot ce cuprinde această casă, în străvechile obiecte de uz curent sculptate în lut sau în lemnul codrului frate al ciobanului din baladă. Primul hrisov scris în românește, la Cîmpulung, în ținutul Argeșului, pare a-și fi trimis peste vreme buchiile, ca pe niște fluturi tîrzii și scumpi, în chenarul ștergarelor ce decorează pereții casei din Trestieni, conferindu-le un însemn simbolic. Fantezia motivelor de pe ștergare e fastuoasă, se vede bine că omul locului are multe de spus despre el și despre viața lui, pentru că obiectele pe care le făurește devin, iată, narative ca o baladă sau ca un basm.

cioplească artistic pînă și lingura de sorbit amarul.

Să ne oprim o clipă și la casa din Trestienii Prahovei. Aici lutul pereților, ca și lîna mioarelor toarsă în scoarțe, ca și lemnul pădurilor prefăcut în mobilier și unelte, a devenit parcă aerian, parcă s-a decantat din văzduh, din acel cer pastoral al baladei, care e cerul Mioriței. Sîntem și aici într-una din casele Mioriței, sintetizînd un întreg univers mitologic în lîna toarsă din caierul vremii și devenită țesătură aleasă a veșniciei în tot

ce cuprinde această casă, în străvechile obiecte de uz curent sculptate în lut sau în lemnul codrului frate al ciobanului din baladă. Primul hrisov scris în românește, la Cîmpulung, în ținutul Argeșului, pare a-și fi trimis peste vreme buchiile, ca pe niște fluturi tîrzii și scumpi, în chenarul ștergarelor ce decorează pereții casei din Trestieni, conferindu-le un însemn simbolic. Fantezia motivelor de pe ștergare e fastuoasă, se vede bine că omul locului are multe de spus despre el și despre viața lui, pentru că obiectele pe care le făurește devin, iată, narative ca o baladă sau ca un basm.

În casa vecină, cea din Suiciul Argeșului, decorul mărturisește, la fel, o stirpe de oameni ce știe să-și umple viața cu plăsmuiri măiestre de artă, adesea feerice (vezi covoarele, chilimurile și scoarțele din interiorul acestei case!) dar păstrînd cu grijă rigoarea tradițională a stilizării, cum și codul cromatic sever, apărat ca și un tezaur sacru. Urcă și-aici, din tot și din toate, un duh al vechimii, nealterat prin volburile vremii. Nealterate de artificii tehnice sînt și obiectele de lemn cioplit aflătoare în odăile casei: sînt sobre, de o rafinată sobrietate, păstrînd memoria unor modele originare, de vîrstă dacică, argumentată printr-o amplă varietate stilistică.

Și iată-ne, urmînd aceeași împărătească întindere a colinelor subcarpatice, bătînd la poarta — arc de triumf — a casei lui Antonie Mogoș din Ceaurul Gorjului, durată cu mai bine de un veac în urmă, în 1875. Durată de el, de un singur om, de acel vajnic bărbat care, cu barda și ferăstrăul, a doborît stejarii cei falnici, i-a cioplit și i-a fățuit, i-a făcut blăni, cosoroabe și bîrne, i-a făcut stîlpi și bulumaci. Din brazi a făcut șița cea subțire ca foița, ușoară ca frunza, tare însă și rezistentă. A încheiat casa ca pe o corabie, apoi a prins a migăli, cu răbdare de cariu, podoabele care fac din ea cea mai mîndră și mai vestită dintre casele gorjenești. Nu-i, în această casă, obiect din cele ce slujesc muncii și existenței omului care să nu vădească sigiliul artei. Toate poartă, cu simplitate, emblema unui spirit ales. Mogoș și-a pus pe casă însemnul lui, ca blazoanele de meșteri de pe orfevreriile transilvane. Casa are o elevație unică și, în același timp, un aer de tulburătoare statornicie, simbol al credinței stăpînului ei în steaua lui, în dreptul lui de a fi aici, de a rămîne aici, neclintit prin vitregiile istoriei, credință exprimată cu o rigoare arhitectonică de esență clasică. Bate peste această casă duhul Tismanei gorjene, mîndra ctitorie a celui de-al patrusprezecelea veac, ce și-a trimis parcă aici, în ograda lui Mogoș, neprețuita ei pildă de simplitate și de frumos.

Ni s-a deschis aici, în Muzeul satului, în acest sat de faimă mondială pe care cetatea lui Bucur îl ține în palma ei, o poartă de artă, dar și o poartă de înțelesuri, care înseamnă capacitatea noastră de a crea, de a ne întemeia în durată, ades împotriva vremurilor, cu o înverșunare rivală forțelor naturii, cu sudoare, cu geniu, cu sînge, cu tot ceea ce explică harul, cugetarea, limba, monumentele noastre mai vechi și mai tinere, adică ființa și dăinuirea noastră. Nu ne-am încovoiat sub vremile ce ne-au apăsat; dimpotrivă, le-am înfruntat, învingîndu-le.

În acești ani de nouă și plenară înălțare a mîndriei noastre istorice se restaurează, se îmbogățesc și se pun în valoare, cu infinită grijă, toate aceste vestigii ale trecutului în care s-a sublimat o comoară de spirit. Cel care veghează asupra acestui fapt este președintele Nicolae Ceaușescu, omul de al cărui nume se leagă toate marile împliniri ale

României de azi, cum și aducerea la lumină a trecutului ei de trudă și glorie.

O altă mîndră casă din Muzeul satului, cea din Sîrbova Banatului, este și ea asemenea unei porți, e de fapt (așa ne sugerează arhitectura ei) un șir succesiv de porți, ce dau vizitatorului senzația de oglinzi ce se pierd în oglinzi, de timp ce se pierde în timp. E o casă-cetate, ridicată în epoci maștere, cînd omul și neamul lui trebuiau a se apăra de jaf și de risipire. Dar e o casă înflorită pe dinăuntru, senină și caldă ca toate casele țăranilor noștri. Obiectele și podoabele ei, învăpăiate de întîlnirea cu aprinsele culori sîrbești, specifice locului, își potolesc pînă la urmă tonurile, care-s aceleași ca pretutindeni la noi, de o severă intensitate solară. Vom fi privit soarele, lumina lui, de cînd ne știm, vom fi privit lumea sub incidența ei pluriformă și policromă, știind că în aceeași albă și imaterială rază de soare se cuprind atîtea culori și nuanțe.

Să urcăm acum în Bihor, pe o altă prispă carpatică, într-un sat din recele miazănoapte care se cheamă Campanii de Sus. Sîntem într-un străbun univers al primelor noastre întemeieri, în care vestigiul dacic se împletește cu cel latin. Aici, în casa din Campanii de Sus, ca și la Răpciuni, lada de zestre seamănă izbitor cu un sarcofag roman. Și tot aici, în casa din frigurosul miazănoapte, unde ne-am fi așteptat să întîlnim geometrismul polar și rece, descoperim în decorație meandrele, descoperim căldura volutei. Ceea ce vrea să însemne că ne sînt proprii nu numai rigoarea, echilibrul, ci și căutarea, încercarea de a îndrăzni, de a ezita la modul suprem estetic, destăinuind valența latină, mediteraneană a sufletului nostru exprimat în faptul de artă. Pînă și toporul cel tăios și rece aflător în șopronul casei devine incandescent, ca și donițele ce conțin parcă nu apă, ci apă vie. Este de fapt, în tot ce vedem, acea mișcare vie a sufletului, mereu însetat de inedite și largi orizonturi, deopotrivă ale cunoașterii și ale frumosului. Planul acestei case alcătuită din trei încăperi, dintr-o tindă și două odăi, plan străvechi, atestat ca atare din perioada prefeudală, înseamnă o spargere timpurie a tiparelor strîmte, pe care noi, aici, în Carpați, am făptuit-o adesea înaintea altora, grație fierbintelui și neliniștitului nostru spirit însetat de lărgime.

Și din nou, țîșnind ca un strigăt al culmilor, înțepînd cerul cu acoperișul ei țurcan, ne întîmpină o casă transilvană, ridicată la 1780. Este casa din Moișenii Oașului, casa acelui faimos Moiș Văsii a lui Ion Cobuț, nume cu genealogie de cronică. O construcție încheiată din nu mai puțin de 30 de tone de stejari falnici, ce vor fi fost tineri pe vremea descălecatelor. Masivitate și grație, rigoare și fantezie, feerie și puritate, combinații de materiale și tehnici destăinuind o artă fără pereche. Țesăturile din interior sînt la fel de alese. Lîna mioarelor din Carpați, lîna de aur a Mioriței, capătă fabulosul basmului, toarsă de furci fermecate. Casa și viața omului se înveșmîntează în basm, straiul devine de Făt-Frumos, lada de zestre e un sipet de comori. Oalele de pe polițe, care ca tehnică și decorație sînt de sorginte dacică, îți dau, deși croite din lutul friabil, un acut sentiment al duratei. Casa din Moișeni este, poate, cel mai impresionant dintre monumentele în lemn sau de lut ale Muzeului satului. Ca și alte edificii țărănești transplantate aici, ea a fost descoperită de Gheorghe Focșa, savantul etnolog care, încă din anii '30, tipărea în revista „Sociologie românească" a lui Gusti pertinente studii despre Moișeni și care recent a isprăvit o monumentală lucrare (patru tomuri, incluzînd mii de pagini) despre Țara Oașului.

La cîțiva pași, pe una din aleile împodobite cu stînjenei ale muzeului, se înalță o mîndră construcție maramureșeană, o ctitorie de lemn a cărei turlă, înaltă și ascuțită ca o săgeată, pare, ai zice, un *axis mundi*. Impresie ce se legitimează prin aceea că, în vremuri străvechi, în jurul ei gravita un întreg Maramureș. Iar Maramureșul, remarca cineva, e o placă turnantă a României, a acestei Românii care, la rîndu-i, e o placă turnantă a continentului, fiind așezată la o mare răscruce de drumuri europene, o răscruce de istorie, de geografii și de armonii. Profesorul Gheorghe Focșa ne-a povestit că, în seara cutremurului din 1977, temeinicia acestei zidiri și-a vădit la modul cel mai impresionant miracolul, înalta turlă doar vibrînd o clipă și revenind îndată la severa ei verticalitate. (Nici celelalte zidiri ale muzeului n-au avut de suferit de pe urma sinistrului, fapt ce probează încă o dată că meșterii ce le-au întocmit erau posesorii unor secrete inegalabile ale artei construcției).

Spre această nobilă zidire a Maramureșului, spre toate ctitoriile satului românesc, cuvine-se a ne apropia cu dragoste, cu rîvna de-a învăța, de a perpetua și îmbogăți emblematica și valorile unui spirit. Sînt aici, ascunse în pietre, tencuite în ziduri, nenumărate izvoare vii, surse fertile de inspirație pentru arhitectura și arta contemporană, surse care, captate, pot aduce edificiilor epocii noastre un plus de duh, de zveltețe, de originalitate, de eleganță. Ele, aceste surse ale frumosului, se dezvăluie celui ce le interoghează treptat, cu discreție, refuzîndu-și taina privirilor superficiale, dar răsplătind din plin truda profundă a cunoașterii lor.

Mai veche încă decît cea din Moișeni, casa din Berbești-Maramureș, ctitorită în 1775, ne pune iarăși în legătură cu țara lui Dragoș și Bogdan. Sîntem pe un pămînt de legendă, iar acest pămînt, rotunjit în palme, smălțuit și pictat, a căpătat o indicibilă strălu-

cire prin ceramica ce decorează pereţii acestei case.

La cîţiva paşi, casa din Şanţ, satul grăniceresc al Năsăudului, este şi ea o întreagă istorie, deşi ctitorii ei n-au avut pergamente, nici documente cu peceţi. („Ca să schimbăm acum, întîia oară,/ Sapa-n condei şi brazda-n călimară,/ Strămoşii-au adunat printre plăvani/Sudoarea muncii sutelor de ani"...). Dar în credinţă, în obiceiuri, în strai şi limbă, în însăşi această casă a lor care, în plină ocupaţie austro-ungară, şi-a păstrat intacte obiectele şi podoabele strămoşeşti supravieţuiesc elemente ale vechimii ce-i leagă pe ei, pe meşterii şi stăpînii casei din veacul al XVIII-lea, cu dacii liberi ai munţilor Năsăudului, cu filele de început ale epopeii noastre eroice. E o istorie ca un brocart vechi, cu tonuri sîngerii patinate, în care firul de aur străbate ev după ev, ridicînd totul întru aceeaşi vibraţie.

La Drăguş, în Ţara Oltului, unde, ca şi la Şanţ, echipele de cercetări monografice patronate de Gusti au făcut temeinice studii, multe gospodării sînt şi azi la fel ca aceea pe care o putem admira în Muzeul satului, zămislită în veacul trecut. Fiecare din aceste gospodării adăposteşte, între pereţii ei prea grei de artă, valori adunate prin osîrdia generaţiilor, valori a căror valută omul de azi o poartă mîndru, deşi fără tapaj. Obiecte ca acelea care se află în casa din Drăguş (velinţe în nobile tonuri întunecate, mobile masive, impresionante prin rafinata lor simplitate, vase de lut decorate cu flori ce-au crescut în răsadurile veacurilor străvechi) azi nu se mai făuresc, fiindcă rostul lor, cîndva atît de strîns legat de viaţă, prin forţa lucrurilor s-a perimat. Dar scoase din uz, ele, acum, îşi vădesc mai pregnant ca oricînd rostul decorativ. Omul zilei prezente le răsfoieşte cu ochii ca pe o carte, o carte cu file prea grele de îndelunga lucrare a veacurilor, o ediţie princeps de istorie şi de duh, o carte cu file filigranate, vorbind despre harul celui care le-a scris. Suprapuse, filă cu filă, filigranele capătă relief, capătă viaţă, ca şi cum în adîncimea acestei cărţi s-ar afla o inimă. Este inima vechiului meşter, este inima de început a fiinţei noastre, este o carte în care se află, ca o majusculă arhitectonică, şi această casă din Ţara Oltului.

Case cum este cea din Tilişca nu mai sînt azi decît prea puţine în Mărginimea Sibiului. Tilişca, marele şi înfloritorul centru al Mărginimii, este acum un sat modern, iar cel care vrea să-i reconstituie matricea, să refacă Tilişca de altădată, trebuie să păşească sub bîrnele acestei căsuţe-chivot de artă, clădită, pare-se, în 1847. E aici, ca în atîtea case ale muzeului, o întreagă cultură a străvechimii naţionale, o întreagă şi strălucită civilizaţie, dominată de cea a lemnului. E o civilizaţie de origine dacică, oferind cercetătorului unul din cele mai interesante certificate ale permanenţei noastre pe acest pămînt. Arta lemnului, aşa cum se dezvăluie şi în casa de la Tilişca, este atît de bogată, de diversă, de sugestivă încît, dacă folclorul literar ori muzical ne-ar lipsi, am putea deduce principalele motive ale doinei, basmului ori baladei fie şi numai din contemplarea unor astfel de obiecte.

O casă-ghioc sau o casă-chivot de artă este şi cea din Dumitra, ţinutul Albei. E micuţă, gingaşă, graţioasă, sfielnică, e, cu tot ce adăposteşte ea, o imagine care cetluieşte, densă ca şi un fruct, tot miezul de artă al unui neam. E un fruct modest, un fruct de pădure, închizînd un miez pe care omul, prin generaţii, l-a meditat, l-a trudit, pînă cînd miezul a căpătat circomvoluţiuni, ca şi creierul unui ins de geniu. Arta noastră populară este o artă densă şi, cum spuneam mai înainte, discretă, gingaşă, subtilă, tainică, ea încîntă şi desfată, solicită fără să suprasolicite, asemenea unui spectacol rafinat, care nu osteneşte spiritul prin retorică grandilocventă. E o artă a

MUZEUL SATULUI

murmurului, a sentimentului șoptit, e o artă a dorului, a intraductibilului nostru dor, traductibil doar, iată, prin acele blajine și anonime, dar atît de impresionante prin arta lor, obiecte rînduite în casa din Dumitra.

Casa ciobanului din Cîmpu lui Neag este ca o incintă etnografică vie, din care, ai zice, stăpînul abia a ieșit. Materialele obiectelor sînt aceleași ca pretutindeni, sînt lîna oilor și lemnul codrilor. Ca și la Dumitra, marile dimensiuni nu sînt proprii acestei vetre păstorești. Un spirit de rigoare străin patetismului caută un alt făgaș spre măreție: nu în proporțiile copleșitoare, ci în tratarea obiectelor ca pe o suită de bijuterii. Un spirit orfevru migălește pînă și spațiul infinitezimal al lemnului. Sîntem și aici într-o civilizație dintre cele mai vechi, dar dintre cele mai robuste, ce se afirmă și prin existența unei arte a fierului, cu prestigiu de specie artistică egală în valoare cu cele larg cunoscute. Casa e o mică fortăreață, pusă pe temelie de bolovani, ca și Sarmizegetusa și, semnificativ, amîndouă se află în aceeași zonă etnografică și istorică a Hunedoarei. Acolo, lîngă Sarmizegetusa, s-a descoperit o stînă dacică. Aici, la Cîmpu lui Neag, casa și stîna par că sînt una, o singură construcție. Dai ocol alcătuirii masive de bîrne, bați, nu poți intra. Înăuntru, în casa-stînă, sînt și oile, dar și cîinii. „Stăpîne, stăpîne,/ Mai cheamă și-un cîine"... Încă una din casele Mioriței?

La fel de modestă, în aceeași zonă hunedoreană, e casa ciobanului din Paroși. Inventarul ei conține doar ceea ce e strict necesar vieții omului. Mobilele, obiectele casnice, uneltele sînt croite cu scule simple, cu instrumentele cu care s-au făcut dintotdeauna operele de geniu, cu care a irumpt din acest pămînt al nostru și vrăjita Pasăre Măiastră a lui Brâncuși.

Legenda se îngînă cu istoria, pe același meleag hunedorean, la Șerel, unde casa ciobanului e de piatră dar unde piatra, ca și lemnul, se supune unui redutabil canon de artă. Arde și aici, nestinsă prin veac, o candelă de nobilă simțire și cucernică frumusețe. Cum a izbutit creatorul popular să înalțe un întreg inventar domestic la rang de artă? Cum a izbutit acest creator, de fapt țăranca, stîlpul vetrei și al vieții satului, să combine în chip suav, pe lînă sau pînză, culori care, printr-o apropiere inabilă, s-ar exclude?

Am dat, iată, contemplînd cîteva case țărănești, ocol unei țări întregi, vechii noastre țări de plugari și păstori, pios păstrată în inima de beton și sticlă a Capitalei. Și am devenit, făcînd acest ocol, mai mîndri. Mîndri pentru tot ceea ce am creat, am agonisit în timp, mîndri pentru toate cringurile de meșteri care, pogorînd din veac de pe toate zările țării, alcătuiesc de fapt un întreg popor de artiști.

Vom face un ultim popas în fața acelor vitrine speciale ale muzeului care adăpostesc exemplare de preț ale portului popular din toate regiunile României. Un port care ne spune că sîntem un neam în alb, un popor în alb. Un neam care se profilează pe fundalul munților și al codrilor săi prin acest alb care capătă parcă nu semnificația unei confundări, ci a unei detașări de natură, a unei investiri superioare în cadrul ei. Ne oprim, contemplînd expoziția de veșminte din interiorul muzeului, la acest izbitor detaliu care e universul alb al artei noastre populare, al straiului omului ca și al caselor, acest alb abstract, aerian, solar, care conferă românilor o anume noblețe sacerdotală printre celelalte noroade vechi. Și care revelează un anume incontingent cu teluricul, cu imediatul ori cu accidentalul. De unde această opțiune a românilor pentru alb? Să răspundă ea henoteismului geto-dacic? Nerespingînd podoabele și culorile, albul straiului nostru național le subsumează unei semnificații, unei viziuni, unui stil. Le subsumează nobleții, imaculării și purității.

Este acest minunat muzeu o reprezentare înaltă a noastră în ochii lumii. (Miile de vizitatori străini ce-i parcurg aleile, cam 300 000 pe an, ca și studiile pe care numeroși cercetători de aiurea i le-au închinat, sînt elocvente în acest sens). Ce să mai spunem despre marea lui însemnătate? Autorul acestor rînduri face parte dintre cei care cred că acest prețios monument este cel mai important dintre cele care certifică dăinuirea, tulburătoarea noastră dăinuire prin veac pe spațiul carpato-dunăreano-pontic.

Da, am fost — și nu ne rușinăm de asta — un popor de țărani! Să-i trimitem pe cei ce totuși se rușinează la cele mai ilustre condeie ale culturii române, la Iorga și Sadoveanu, la Rebreanu și Blaga, ca să nu mai vorbim de Eminescu, la întreaga mare pleiadă de scriitori și istorici, de sociologi și filosofi ai specificului, care au pus în relevantă lumină rolul covîrșitor, vital al țăranului și al lumii lui pentru existența și civilizația noastră, inclusiv pentru cea citadină, inclusiv pentru cea a Capitalei românilor? Da, am fost un popor de țărani, însuși președintele Nicolae Ceaușescu a spus-o, relevînd suprema însemnătate a țărănimii în forja istoriei și a ființei românilor. Nu întîmplător, în **Epoca Ceaușescu** Muzeul satului a proliferat, „sate-muzee" inaugurîndu-se într-o seamă de vetre etnografice, în Curtișoara Gorjului, în Bujorenii Vîlcii, în Crîngul Vrancei etc.

Muzeul satului românesc... Început de casă a neamului, început de istorie, de care se reazimă ființa noastră, ascultîndu-se și regăsindu-se pe sine.

ILIE PURCARU

Fotografii de ELENA GHERA

Marea retrospectivă

NICOLAE GRIGORESCU

Dorobanțul

Capul de afiș al expozițiilor de artă plastică din anul 1984 este, fără doar și poate, ampla retrospectivă Nicolae Grigorescu găzduită de generoasele săli ale Muzeului de Artă al R.S.R.

Ceea ce neapărat trebuie să subliniem este faptul că o astfel de expoziție, cuprinzînd peste 400 de pînze din cele mai de seamă lucrări ale artistului, între care un mare număr de piese în premieră absolută, pentru prima dată prezente la o întîlnire cu marele public, se organizează cam din 50 în 50 de ani.

Cu alte cuvinte, cei ce iubesc arta au șansa de-a se înfrupta din plin din frumusețea mereu vie a peisajelor și-a portretelor grigoresciene, veritabile pietre de hotar pentru întreaga școală de pictură românească, școală ce-i datorează bătrînului artist de la Cîmpina acea benefică și originală deschidere spre impresionismul european pe care Grigorescu l-a asimilat și l-a interpretat într-un mod aparte, cu nimic mai prejos, — ba dimpotrivă, am putea spune — decît cei mai mari pictori ai timpului său. Actuala retrospectivă confirmă nu numai acest adevăr, cît și faptul că, prin Nicolae Grigorescu, pictura românească a atins acea maximă culme care, la rîndul ei, deschide noi orizonturi, noi perspective, noi modalități de exprimare artistică.

VICTOR NIȚĂ ■

NICOLAE GRIGORESCU

Pescăriță la Granville

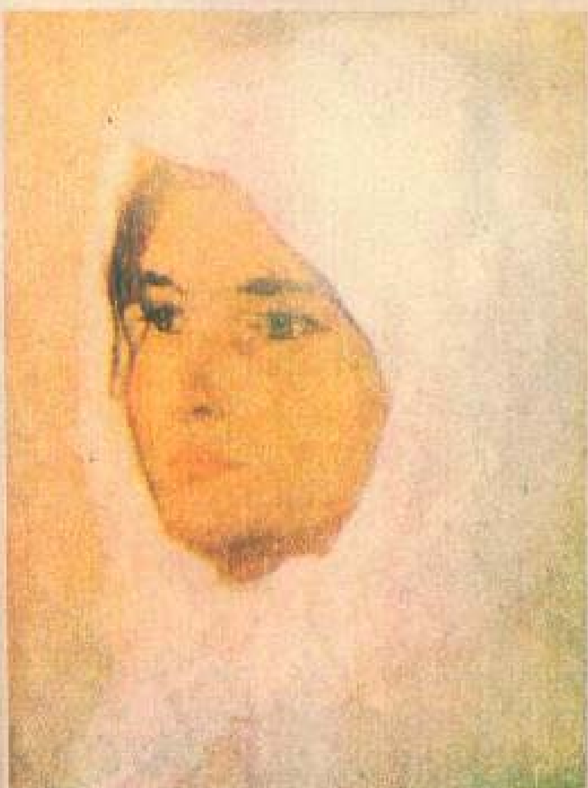
Ciobănaș

NICOLAE GRIGORESCU

Portretul Mariei Nacu
Cap de fată
Ţigăncuşe

NICOLAE GRIGORESCU

Ciobănița

NICOLAE GRIGORESCU

Car cu boi

NICOLAE GRIGORESCU

Ţărancă voioasă

Ciobănaş cu cîine

ELECTRONOGRAFIA — domeniu fabulos al ştiinţei actuale

Invenţie şi descoperire, electrografia este: rezultatul colaborării între biofizicieni, medici, electronişti şi biologi. Ca metodă de diagnostic ea reprezintă una din marile speranţe ale medicinei actuale, identificarea (electrografierea) bioenergiei făcînd posibilă depistarea precoce a unor maladii cu mult înainte ca acestea să poată fi descoperite prin mijloacele clasice de investigaţie (radiologie, analize de laborator, explorări funcţionale). Acest lucru se explică prin faptul că orice suferinţă (organică sau psihică) produce perturbaţii imediate asupra fenomenelor de bioluminiscenţă.

Domeniul este relativ nou în întreaga lume, dar specialiştii români s-au făcut remarcaţi în această privinţă printr-o activitate de pionierat. Cu ajutorul Consiliului Naţional pentru Ştiinţă şi Tehnologie, cercetările lor au constituit chiar obiectul unui compartiment de profil, *Laboratorul de electronografie şi bioinginerie aplicată* din Bucureşti, situat pe strada Dumbrava Roşie. Tot ei au apreciat că pentru determinarea şi conceptualizarea fenomenului, este mai potrivită denumirea de *electronografie*, termen pe care îl vom folosi şi noi în relatarea ce urmează. Dorim de asemenea ca informaţiile noastre să fie utile atît insului avizat cît şi publicului larg, de aceea ne permitem să aducem atît detalii de specialitate cît şi desluşiri de ordin general.

Ca fenomen fizic, electronografia este o metodă de explorare cu ajutorul fenomenului de electroluminiscenţă în care imaginea este controlată printr-un sistem complex ce urmăreşte emisia de electroni, propagarea cîmpului electromagnetic şi conversia diferenţiată a distribuţiei sale în energie luminoasă. Expunerea se face într-un cîmp electromagnetic tranzistor, realizat de un impuls unic de tensiune. La început a fost folosit un singur impuls cu valoare energetică (superioară trenurilor de impulsuri de frecvenţă radio utilizate în fotografia de înaltă frecvenţă), ceea ce prezenta anumite riscuri, punînd în pericol organe vitale ca inima sau creierul. Este cunoscut faptul că odată cu creşterea frecvenţei curentului explorator spre zona microundelor, acesta îşi reduce capacitatea de penetraţie în ţesuturi şi totodată nu prezintă fenomenul excitării biologice.

Utilizarea impulsului electronografic cu mare putere de penetraţie tisulară a necesitat adoptarea unor măsuri de protecţie a organismului uman.

Principiile tehnologice au constat în:

1. Limitarea valorilor energetice ale surselor FIT şi controlul energiei impulsului aplicat în afara oricărui risc;

2. Protejarea organismului uman prin plasarea sa la masa sursei cu o riguroasă legătură cu pămîntul a acesteia;

3. Alegerea unor derivaţii fiziologice ce exclud organele vitale (inima şi creierul);

4. Utilizarea unui dispozitiv de comandă automată a impulsului FIT sincronizat cu traseul electrocardiografic.

Condiţiile tehnice de mai sus au condus la realizarea unei aparaturi de electronografie destinate explorărilor organismului uman. Respectarea principiilor enunţate a permis obţinerea unor imagini electronografice pe un număr mare de subiecţi umani fără riscuri, imagini diferite de imaginile structurale ale investigaţiilor radiologice şi care reflectă caracteristicile electrice ale diferitelor organe şi ţesuturi.

Primele imagini electronografice ale ţesuturilor vii (plante, animale) au fost obţinute în anul 1975 cu ajutorul unei surse de impulsuri FIT de formă fixă, utilizîndu-se ca strat de

scintilație un ecran fluorescent cu remanența de 0,2 s, de tipul sulfurilor anorganice.

Explorările electronografice efectuate pe un număr mare de oameni în condiții de sănătate sau de boală au arătat că imaginile electronografice ale organismului uman au un caracter individual, exprimînd în detalii de intensitate luminoasă și de spectru cromatic proprietățile electrice ale fiecărui organism în parte, situație care a permis medicului identificarea unor maladii instalate recent.

Imaginile electronografice pot reda caracteristicile electrice ale mediului electric proximal, ale învelișului electric cutanat sau ale organelor și țesuturilor profunde.

Deși explorarea organismului uman a fost realizată și cu dispozitive de urmărire directă prin electroviziune, cele mai demonstrative imagini au fost obținute prin înregistrarea grafică a acestora.

În tehnica electronografică s-a căutat în ultimii ani ca senzorul de lumină să fie înlocuit cu o cameră de luat vederi în circuit închis TV. În aceste condiții ecranul de electronografie trebuie să fie transparent, obținut fie prin metalizarea în strat subțire, fie prin depuneri de siliconi organici, fie prin straturi de gel sau lichid conductor transparent introdus în interiorul dielectricului. Tehnica utilizării camerei TV a fost denumită electronoviziune, găsindu-și analogii cu tehnicile uzuale de termoviziune.

Pentru a transpune imaginile electronografice în imagini TV cu respectarea principiilor ce stau la baza electronografiei s-au realizat două procedee distincte:

1. Obținerea unei imagini electronografice și retardarea ei cu ajutorul unui strat de luminofor cu remanență (electroviziune statică). În acest mod imaginea obținută în circuitul TV reproduce o imagine electronografică instantanee ce se schimbă prin rememorizarea unei noi imagini.

2. Sincronizarea imaginii TV cu impulsul declanșat și utilizarea unui luminofor, fără remanență în care în intervalul de 1 s se succed 25 imagini consecutive. Acest procedeu prezintă dezavantajul perturbării activității electrice normale în structura investigată, dar permite analiza fină a modului de reacție a țesutului supus explorării; fiecare imagine poate fi memorată în sistem video-magnetic și analizată prin lupă de imagine.

În ceea ce privește senzorii de lumină, o perspectivă de un deosebit interes o deschide utilizarea cristalelor lichide în care imaginea poate fi obținută pe plăci speciale ce realizează în același timp conversia electronooptică diferențiată și memorizarea imaginilor obținute. O astfel de placă cu cristale lichide poate servi în explorări repetate, furnizînd imagini alb-negru și color. Aparatul de electronografie pentru investigarea organismelor vii este destinat în deosebi explorării organismului uman pe proiecțiile exterioare anatomice ale regiunilor: abdominală, palmară și plantară, iar Academia de Științe Medicale din R.S.R. a dat avizul favorabil asupra oportunității și posibilităților de realizare, experimentare și valorificare în țară și în străinătate a metodei electronografice de diagnostic complementar.

Principalele domenii de utilizare propuse de cercetările efectuate de institutele medicale din țară, pînă în prezent, sînt:

1. *MEDICINĂ INTERNĂ:*

— ca metodă de screening rapid și sintetic în orientarea diagnostică pentru afecțiuni abdominale.

2. *ACUPUNCTURĂ:*

— detecția electronografică a punctelor electrodermice cu consecințe pentru diagnostic și orientare terapeutică în acupunctură.

3. *NEUROPSIHIATRIE:*

— în explorări de tip palmar și plantar, pentru orientarea diagnostică în afecțiuni ca: epilepsie, schizofrenie, etilism, nevroze, paralizii și în studiul evoluției acestor boli.

4. *PSIHOLOGIE:*

— studiul manifestărilor bioelectrice corelate unor stări psihice.

5. *ANTROPOLOGIE:*

— în investigații palmare, pentru studiul tipologiilor umane de ordin bioelectric.

6. *DERMATOLOGIE:*

— pentru caracterizarea bioelectrică de moment și evolutivă a afecțiunilor dermale.

7. *BIOLOGIE:*

— studiul manifestărilor bioelectrice ale organismelor vii.

Aparatul de electronografie pentru investigarea organismelor vii se mai utilizează în cercetarea științifică de tip biomedical și în studiul acțiunii asupra învelișului cutanat ale unor produse farmaceutice pentru uz extern (unguente antireumatismale și unguente cosmetice).

Academia de științe medicale a dat avizul A-1/1955 pentru metoda de investigare a organismului uman. Ulterior, la intervenția C.N.S.T. și a Ministerului Industriei Chimice, aparatul de electronografie a fost preluat pentru reproiectare, omologare tehnică, testare clinică și executarea seriei zero de către un colectiv al *Institutului de cercetare științifică și inginerie tehnologică pentru automatizări*. S-a procedat astfel pentru ca noul aparat să corespundă integral normelor C.E.I. 601 din 1977 și Stas 11 224 din 1980 privind electrosecuritatea aparatelor electromedicale utilizate în vecinătatea pacientului.

Interesul pentru aparatura românească este evident și în străinătate. Numeroși oameni de știință de reputație mondială și-au exprimat încă de pe acum dorința de a cunoaște electronograful românesc. Amintim numele academicianului dr. V.N. Romasov (U.R.S.S.), pe cel al profesorului dr. Zdenek Rejdak (Republica Socialistă Cehoslovacia) ca și pe cel al profesorului dr. Arnaldo Zanatta de la Institutul de bioenergie și bioterapie din Milano.

Se încheie astfel cu succes o nouă etapă în istoria electronografiei românești: după mai bine de 10 ani de cercetări și experimente minuțioase, timp în care specialiștii noștri, aflați în permanentă competiție cu cercetători de renume din străinătate, au demonstrat prin concepte teoretice și soluții de execuție, superioritatea indiscutabilă a electronografiei autohtone.

ing. MARIAN FELLER
dr. FLORIN BRĂTILĂ

MICUL DEJUN

Acțiunea se petrece într-o cameră de hotel unde Miss Angela locuiește de două zile. În camera ei vor intra la diverse intervale trei personaje, dintre care unul acționează ciudat. Și, într-adevăr, în acea zi s-au comis cîteva spargeri în hotelul respectiv. Care dintre personaje poate fi suspectat și de ce?

MISS A. (formează un număr de telefon): Alo, recepția? Vă rog să-mi trimiteți la camera 321 un exemplar din „Daily Telegraph" și o cană cu ceai. Mulțumesc. (După cîteva momente se aud bătăi în ușă). O, Doamne, ce servicii prompte! Da, vin imediat. (Intră un chelner cu o tavă în mînă).

CHELNERUL: Bună dimineața, doamnă. V-am adus micul dejun.

MISS A: Micul dejun?!

CHELNERUL: Da, micul dejun pe care l-ați comandat la recepție — șuncă, ouă, pîine prăjită și cafea. Să le pun pe masă?

MISS A.: Îmi pare rău, dar cred că e o greșeală la mijloc. Eu n-am comandat decît o cană cu ceai și un ziar.

CHELNERUL: Da?! Vă rog să mă scuzați, doamnă. Probabil că recepția mi-a spus greșit numărul camerei. Mi s-a spus să aduc micul dejun la camera 326.

MISS A.: Dar asta e camera 321, nu 326.

CHELNERUL: Camera 321? Vă rog foarte mult să mă scuzați că v-am deranjat.

MISS. A.: Nu face nimic. Se mai întîmplă. (Iese chelnerul și imediat se aud din nou bătăi în ușă). Cred că acum a sosit și ceaiul meu. Intră! (Intră un bărbat)

BĂRBATUL: Ce faceți aici?!

MISS A.: Ce-ați spus? Cum îndrăzniți să intrați în camera mea?! Cine sînteți și ce doriți?

BĂRBATUL: Ce faceți în camera mea și cum ați intrat aici?

MISS A.: Nu înțeleg ce vreți să spuneți. Aceasta este camera mea.

BĂRBATUL: Cred că vă înșelați. Camera 323 este a mea.

MISS A.: Bine, dar asta e camera 321.

BĂRBATUL: Camera 321? Sînteți sigură? (Deschide ușa și se uită la numărul camerei) O, doamne, nici nu știu ce să mai spun... Îmi pare teribil de rău că v-am deranjat. Unde mi-a fost capul? Vă rog frumos să mă scuzați.

MISS A.: Nu face nimic. (Bărbatul iese închizînd ușa după el.)

MISS A.: Mă întreb cînd au de gînd să-mi aducă ceaiul... (Se aud bătăi în ușă). În sfîrșit, cred că acum chiar a sosit ceaiul meu. Intră! (Intră o chelneriță)

CHELNERIȚA: Bună dimineața, doamnă! Ceaiul și ziarul dv.

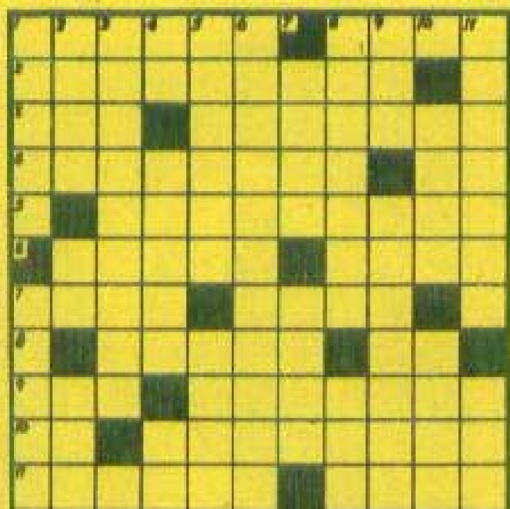
MISS A.: Bine, mulțumesc. Pune-le aici, te rog. Așa. (Ia ziarul în mînă). Stai o clipă! Mi-ai adus „Daily Mirror", iar eu am cerut să mi se aducă „Daily Telegraph".

CHELNERIȚA: Vă rog să mă scuzați, doamnă. Probabil că la recepție s-a produs o încurcătură. Cobor și vă aduc imediat „Daily Telegraph" (Iese chelnerița).

MISS A.: O, Doamne, ce zi...

Traducere de
IANCU GOLDȘTEIN

CUM VĂ PLACE

ORIZONTAL: 1) Compoziții pentru nai și orgă — A porni un proces. **2)** Apanajul oamenilor distrați. **3)** Față pentru mobilă de lux — Frămîntat... mai tare. **4)** Oprire pe parcurs — Notă maximă. **5)** Factor prim. **6)** Închisă la colivie — Piesă... de schimb. **7)** Titlu de fruntaș — Rezervă pentru joc. **8)** Trecut printre furci (reg.) — O vacă... cît zece **9)** Primele foițe — Fotbaliști angrenați într-o competiție de masă. **10)** Mintea de pe urmă! — Unitate de croitorie. **11)** Atributul unor eforturi... susținute — Poezie cu cîntec.

VERTICAL: 1) Nivel de stat — Unitate de comerț exterior. **2)** Arată ca lumea — Curs mediu! — Dreptul la pămînt. **3)** Învățați de școală veche (ad litteram!). **4)** Valoare de întrebuințare — Agent de circulație — Limitele mapamondului! **5)** Parcurs dificil — Tras pe roată. **6)** Un soi de vin... specific feminin. **7)** Oamenii în sine — Șocul viitorului. **8)** Slabă... de urechi — Piesă montată în studio. **9)** A fi gata preparat — Li se pun pirostriile. **10)** Prins în toc... ca o peniță — Armă de vînătoare subacvatică. **11)** Bine văzut și apreciat ca atare — Mai puțin decît un tap.

Dicționar: ORIE.

COLEA HERESCU — București

„Căluțul roșu”, arc peste timp în arta plastică (Peștera Cuciulat).

SPEOLOGIA
o știință a trecutului, o știință a viitorului

(vezi pagina 220)

O veritabilă muchie de cuțit pe care speologul trebuie s-o străbată ca pe atîtea alte obstacole neprevăzute.

Fotografii de
ION NADRAG
CRISTIAN LASCU
ICĂ GIURGĂU

Strădania multimilenară a apelor a construit în calcar palate de poveste.

După clipele de uluială, urmează fotografierea primelor picturi rupestre descoperite în România (Peștera Cuciulat).

Arhitecturi miniaturale în Peștera de la Cloșani (Munții Mehedințiului).

Catedrele subterane în peștera Măgurici, în Podișul Someșean.

SPEOLOGIA

O clipă de răgaz și meditație la intrarea „Tunelului timpului" din Munții Bihorului.

Acrobație alpină în... subteran. Sport și știință laolaltă.

Cetățile Ponorului (Apuseni) sinteză a tuturor mirajelor subterane.

Comori de frumusețe cufundate în noaptea peșterilor uimesc pe fericiții care au șansa de a le vedea cei dintîi.

Restauratorii, departe şi, totuşi, aproape de noi

Între atîtea şi atîtea alte meserii, mai mult sau mai puţin la modă, cea de restaurator de opere de artă pare să fie la cea mai mare distanţă de centrul de interes al opiniei publice. Dar ce vrea să însemne, muzeistic vorbind, o operă de artă? Este ea o pictură, o sculptură în piatră sau lemn, un desen în tempera, în guaşă, în tuş, o lucrare grafică? Este operă de artă un fastuos veşmînt de epocă, o piesă de mobilă veche, un scaun, un fotoliu, un scrin? Este operă de artă un vas de lut, de sticlă, de porţaelan, de bronz? Un covor, o stampă, o tapiserie, o bijuterie? Fireşte, toate acestea sînt opere de artă şi lor li se adaugă multe altele încă. Dar ce înseamnă a restaura o operă de artă? Deşi la îndemîna tuturor, răspunsul este, totuşi, dificil de formulat. În linii mari, un restaurator intervine în destinul unei opere de artă atunci cînd, din cauza timpului sau din cauza a tot felul de întîmplări, acea operă de artă s-a deteriorat. Dar, cum spuneam, a restaura o operă de artă înseamnă mult mai mult. Ne-am convins de acest lucru abordînd-o pe *Alice Poladian*, restaurator principal în cadrul Secţiei de restaurări a Muzeului de Artă al R.S.R., Laboratorul pictură:

„Ceea ce ar trebui să se ştie, în primul rînd, este faptul că Secţia de restaurări este alcătuită dintr-o serie de laboratoare, precum laboratorul de pictură, de sculptură în piatră, de tempera, de textile, de ceramică, de grafică, de lemn. O trecere în revistă a specificului de muncă din fiecare laborator, a operelor de artă pe care le restaurează, a dificultăţilor cu care se confruntă fiecare laborator, ar însemna să aveţi la dispoziţie un spaţiu tipografic imens. Dar, în linii mari, problemele se mai aseamănă. Noi, restauratorii, nu facem numai o muncă de terapie. Să nu vă miraţi că folosesc acest termen medical, deoarece intervenţiile noastre seamănă foarte mult cu cele din domeniul medicinei. Să nu se creadă, cu alte cuvinte, că lucrările, operele de artă, vin degradate, avariate şi ies ca noi. Nu punem numai pingele şi flecuri şi-atît. Laboratorul nostru, cel de pictură, a ajuns la un grad de maturitate prin care se aşază în patrimoniu, mai corect şi mai exact, o sumedenie de lucrări. Pînă să începem restaurarea unei lucrări, facem o mulţime de buletine şi analize. Abia apoi, avînd starea la zi a lucrării, facem propunerile, stabilim liniile de atac. Nu este munca noastră, după cum se vede, doar o acţiune strict mecanică, ci este totodată şi-o asiduă muncă de cercetare care implică studii de istoria artei, de arhivistică, de chimie, de fizică, de biologie. Uneori, la capătul acestor investigaţii stabilim autenticitatea unui tablou, sau descoperim că ne-aflăm în faţa unei creaţii absolut nebănuite. S-au întîmplat astfel de poveşti mai de curînd, cînd muzeul a achiziţionat o lucrare extrem de avariată, ceva care nici nu mai semăna a operă de artă, un tablou de dimensiuni mari, care a fost socotită ca fiind a unui anonim din secolele XVII–XVIII. Ei bine, restauratorul, *Gheorghe Pătraşcu*, care este totodată şeful laboratorului nostru, avea să constate că sub straturile de culoare se ascundea o altă lucrare, deosebit de interesantă, atît din punct de vedere cromatic, cît mai ales compoziţional. Anumite arcuri ale compoziţiei făceau dovada incontestabilă că tabloul a fost pictat în plin secol XVI şi că ar aparţine unui maestru italian. În acest moment a intervenit în arenă, ca să zicem aşa, muzeograful *Teodosiu Anatolie*, care şi-a amintit că o lucrare aproximativ asemănătoare s-ar afla la Ermitaj. Restaurată integral, lucrarea, aparţinînd pictorului Pietro Dacortono, este o replică identică şi, am spune noi, mai frumoasă, a celei de la Leningrad. Cîtă muncă, însă, pentru a ajunge la o astfel

de certă concluzie! Sau, dacă vreți o altă istorie, vă voi relata cîte ceva despre un anume steag de oaste. Se știa, pe la sfîrșitul secolului trecut, că la Dresda s-ar afla expus un steag de oaste din Balcani. Datorită caracterelor chirilice înscrise pe steag, s-a crezut că este un steag bulgăresc. Dar deplasîndu-se acolo, la începutul secolului, un cercetător de-al nostru, un inginer pasionat de istorie și de artă, avea să se constate că este vorba de un steag de oaste românească. Înscrisul cu caractere chirilice era următorul: „Vitejia dreaptă să învingă!" Ce deviză frumoasă pe un steag de oaste, nu-i așa?! Steagul a fost adus în țară și timp de-aproape doi ani m-am luptat ca să-l aduc la viață. Este un steag pictat pe mătase, dar mătasea era atît de veche ș-atît de deteriorată, încît dacă cineva ar fi trecut mai în viteză pe lîngă steag, mătasea, ajunsă într-un stadiu de pulbere, se ridica în aer și se risipea. Apoi, în altă ordine de idei, steagul fusese în mod barbar restaurat lipit pur și simplu pe o pînză de sac și imposibil de dezlipit. Cît despre cealaltă față a steagului, aceasta dispăruse cu desăvîrșire. Și, ca să continui cu starea de-atunci a steagului, voi mai adăuga că în numeroase locuri mătasea era parcă arsă, își pierduse definitiv culoarea. Astăzi, steagul, de o răpitoare frumusețe artistică, este ca și nou și pot să spun, cu mîna pe inimă, că este cel mai drag copil al meu, într-atît l-am îndrăgit. Cred că acest steag a participat la asediul Vienei, cînd oștile din Țara Românească și cele din Moldova au fost obligate să lupte alături de armatele turcești. Dar, după cum se știe, oștile române au luptat mai mult și mai mult de partea asediaților. Deci, la un moment dat, acest steag căzuse în mîna asediaților, apoi, cine știe cum, a ajuns la Dresda, unde a așteptat atîția ani pentru a fi redescoperit și-a mai avut răbdarea să aștepte alți cîțiva ani pînă să fie restaurat. Singura problemă ce se cere a fi lămurită este dacă steagul a aparținut oastei moldovenilor sau muntenilor. Dar, firește, și acest amănunt va fi elucidat la timpul cuvenit."

Invitînd-o să ne relateze despre una din cele mai recente restaurări, Alice Poladian ne-a pus la dispoziție un text care povestește în amănunt, cu date ultratehnice dar deopotrivă palpitante, istoria restaurării unui foarte frumos portret pe care *Nicolae Grigorescu* i l-a făcut prietenului său, doctorului Carol Davila. Fără acest text, reportajul nostru despre fascinanta muncă a restauratorilor ar fi fost lipsit de culoarea specifică, de acele amănunte privind această minunată profesie ce se exercită în imediata apropiere a uriașelor săli ale Muzeului de Artă, unde, finalmente, truda lor de ani de zile se oferă publicului larg cu noi și noi opere de artă. Iată deci textul semnat de Alice Poladian, o poveste pe care sperăm să o citiți nu numai cu interes, ci și cu luare aminte și curiozitate pentru această profesie care se află, totuși, la cea mai mare distanță de centrul de interes al opiniei publice. Așa să fie oare?!

VICTOR NIȚĂ ■

Ansamblu în timpul operațiunilor de consolidare a peliculei de culoare și a suportului original. Zonele încercuite cu foiță protectoare dovedesc cît la sută a fost degradat steagul

Redescoperirea unui tablou de Grigorescu

În urmă cu cîțiva ani, laboratorul nostru a primit, spre restaurare, un tablou care fusese dat dispărut. Este vorba de foarte cunoscutul portret al dr. Carol Davila, pictat de prietenul acestuia Nicolae Grigorescu, care apoi este absent din colecțiile naționale, lăsînd loc unor copii sau replici.

Ce s-a întîmplat cu această lucrare ca și cu portretul soției lui Davila — născută Golescu—nu s-a știut nimic. În anul 1977, sosește în țară — sub formă de donație — o lucrare care-l reprezintă pe dr. Davila. Conform legilor în vigoare, este preluat de către oficiul patrimoniului național al municipiului București și oferit Muzeului de Artă al R.S. România. Starea deosebit de precară în care se afla la acea dată, precum și faptul că în colecția muzeului de artă din Cluj-Napoca exista un alt tablou reprezentînd același subiect face ca asupra acestei lucrări să planeze un întreg noian de dubii.

Deși semnat în stînga jos: Grigorescu și datat 1875, datorită aspectului deosebit de nefavorabil constînd într-o peliculă de culoare puternic contractată ca și cum ar fi fost victima dacă nu a unui incendiu, cel puțin a vecinătății cu o sursă puternică de căldură, al unui văl galben datorat vernului fals, precum și a prezenței unei pînze de dată recentă care acoperea versoul original, duc la concluzia că acest tablou este o eventuală contrafacere.

Rămînînd totuși în custodia Muzeului de Artă al R.S. România pînă la finele unor operațiuni de restaurare ce-i sînt absolut necesare, acest tablou continuă să ridice o serie de întrebări celui căruia îi revine în lucru. Chiar și în această stare extrem de dezavantajoasă pentru a emite aprecieri estetice, privind timp îndelungat, ochiul avizat și obișnuit să vadă, dincolo de degradări, calități artistice ce nu-și spun încă cuvîntul, începe să sesizeze — odată cu parcurgerea celor mai simple și urgente tratamente—valori ce ar fi proprii unei piese autentic grigoresciene.

Cînd suportul original — deosebit de șubrezit, deformat și încărcat cu adezivul a

două dublări anterioare — este eliberat, curățat și repus pe o nouă pînză, menită să-l consolideze, parte din marile probleme puse spre rezolvare par a fi absolvite. Dar nu și pentru acei specialiști care continuă să caute răspunsuri întrebărilor ce și le pun și care trec din domeniul imediat al terapiei, în cel al cercetării, cu implicații mult mai ample și repercutări de ordin — am spune — detectiviste. Deci, atunci cînd totul părea limpezit, o întrebare continua să rămînă fără răspuns, și anume: care este cauza ce a dus la prezența acelui strat de culoare opac și uniform, care în mod cert nu-i aparține lui Grigorescu? Ceva ciudat, străin temperamentului și virtuozității grigoresciene, pare să acopere valori ce nu pot fi văzute cu ochiul liber. Se apelează — cum este firesc în asemenea cazuri — la radiografii. Nici clișeele rezultate nu subliniază aspecte deosebite. Privite însă cu multă atenție, în anumite zone și mai ales în dreptul obrazului sting al personajului, se deslușesc unele nebulozități invizibile de altfel cu ochiul liber. Să fie o urmă de pensulație, un froteu sau o pastă așternută în grabă, cu cuțitul de paletă și apoi neglijată? Noi întrebări vin să suplimenteze evantaiul de probleme ce și le pune specialistul. Vernisul fals odată îndepărtat, lasă să apară unele calități cromatice de valoare, însă demască escamotările operate de către cei care, în timp, au intervenit asupra tabloului, cu pretenția de a-l salva de la distrugere. Înlăturarea acestor adaosuri duce la descoperirea unei cromatici ce-i este proprie lui Grigorescu. Dar nu pot fi încă lămurite problemele referitoare la existența acelei tonalități brun-negru, ce acoperă întregul fond al tabloului. Singura soluție pentru a obține — dacă nu un răspuns, cel puțin o explicație plauzibilă — rămîne efectuarea unor probe la microscop, în două-trei zone ale fondului, cu care prilej să se studieze eventualele suprapuneri ale culorilor, dacă ele există cu adevărat. Se fac astfel două probe în partea dreaptă a tabloului — în spațiul cuprins între umărul sting al personajului și latura superioară a tabloului și în zona opusă, adică, în spatele celui portretizat. Prin compararea acestor trei probe, s-a remarcat nu numai prezența unor tonuri nuanțate, picturale, dar și o tendință de dirijare a luminii în spațiul din jurul modelului. Aparent insuficient de concludente aceste trei probe vin să alcătuiască începutul elaborării unei pledoarii menite să susțină îndepărtarea în totalitate a peliculei de culoare ce acoperă în mod uniform întregul fond și care se dovedește acum a fi falsă. Cum însă, în acest stadiu extrem de incipient, nu se pot emite păreri certe asupra stării de conservare a picturii originale ce zace sub repictări, toată responsabilitatea unei atari întreprinderi — de înlăturare a tuturor falsificărilor — revine numai restauratorului specialist. Spiritului său deopotrivă cutezător și pragmatic, experienței și eticii sale profesionale, acestora li se pot datora viitoarele reușite.

Deci, pas cu pas, tatonînd continuu ceea ce devine vizibil cu ceea ce acoperă încă pictura originală, începe să fie parcurs drumul către adevăr.

Cînd întreaga suprafață a tabloului a fost eliberată de sub repictări, imaginea de ansamblu fiind întregită cu ajutorul retușurilor artistice, a fost posibilă și reevaluarea acestui tablou. De o elevație conceptuală proprie lui Grigorescu, purtînd marca marelui și rafinatului colorist al plasticii românești, urmărind o construcție fundamentată atît compozițional cît și anatomic, acest portret este lucrat de fapt cu sufletul. Imaginea doctorului Davila, bunul prieten al artistului, nu este cea fotografică, ci cea psihică, subliniată atît prin desen și culoare, cît și prin acea sobră și elevată atmosferă ce înconjoară persoana celui portretizat.

Aportul restaurării, fundamentată pe baze științifice, materializată mai întîi sub forma terapiei efectuate și apoi a cutezanței celor care, în urma unor îndelungi state de activitate, știu să vadă, dincolo de neadevăruri, adevărurile, au permis ca această lucrare de două ori pierdută să fie acum regăsită. Regăsită nu numai ca piesă de inventar, ci ca o valoare autentică a creației marelui Grigorescu.

ALICE POLADIAN-MOAGĂR ■

În exclusivitate pentru Almanahul FLACĂRA — colecții, modele, schițe și sugestii din laboratoarele de creație ale Centralei industriei tricotajelor și UCECOM

NICIODATĂ MODA NU FU MAI FRUMOASĂ...

...Iată un punct de vedere care, cu siguranță, va trezi furtuni sau, în orice caz, nu va lăsa pe nimeni indiferent, moda e doar perpetua noastră fascinație, perpetua noastră oglindă. Am ajuns la această concluzie după ce am poposit, și am purtat dialoguri, prin ateliere de creație, de proiectări și design în două dintre importantele noastre furnizoare de modă vestimentară — de la marea serie la unicat —, pentru toate categoriile de populație: Centrala industrială a tricotajelor **și** Uniunea Centrală a Cooperativelor Meșteșugărești.

O VICTORIE FĂRĂ RECURS

De ce tricotajele? E absurd să mai precizăm faptul că ele se mențin, sînt chiar vedete, iarăși vedete, și în vestimentația anului 1985. Nu se mai pune astfel chestiunea! Ele și-au cucerit demult și definitiv locul pe soclul modei de pe care e greu, ba chiar imposibil să mai fie detronate. Este ora lor așa cum este cea a computerelor sau a televizoarelor în culori. Cum ne asigură inginera *Veronica Ceamba*, șefa serviciului de creație din Centrala tricotajelor București, care s-a ocupat de un studiu economic și sociologic privind evoluția tricotajelor pe plan internațional, acestea sînt în continuă creștere, de cel puțin un deceniu, în toată lumea și au trecut demult, dincolo de universul îmbrăcămintei. Folosim azi covoare tricotate, perdele tricotate, fețe de masă tricotate și chiar garnituri de pat, ca să nu mai vorbim despre tricoturile pentru atîtea domenii industriale, tehnice, științifice. (Nu demult am scris despre vene, artere și suporți de valve pentru inimi umane realizate din tricoturi speciale). Larga lor pătrundere în viața noastră are rațiuni de ordin economic, social, psihologic. Se realizează cu costuri de producție mai mici, oferă un confort mai mare, o întreținere mai ușoară și se pot diversifica la infinit. „A te îmbrăca în tricot, argumentează specialista, e foarte avantajos în lumea noastră dinamică, superocupată. O garnitură sau o rochie bine alese pot fi purtate toată ziua cu același efect estetic și de confort. Cu o bijuterie în poșetă, pe care o poate arbora după-amiaza ori seara, femeia poate să aibă deja o ținută adecvată, plecînd direct de la serviciu, pentru un spectacol, o vizită, pentru alte îndatoriri sociale ori de destindere din a doua parte a zilei". În acest context, evoluția industriei noastre de tricotaje a fost și este într-o cursă spectaculoasă, a ajuns la 43 de întreprinderi, majoritatea producătoare de articole de modă, de la lenjerie de corp și de casă la rochii de ocazie și îmbrăcăminte pentru sport și timp liber pentru toate vîrstele și categoriile de populație. De la produse din bumbac și tip bumbac, la viscoză, poliamidă, poliester, PNA la cele mai prețioase din lînă ori tip lînă, mătase etc. Au devenit atît de puternice încît țesăturile au început să cunoască scăderi în cota preferințelor încît au început să tragă, mai direct, mai pe furiș, cu ochiul spre tricotaje, lansînd contexturi și țesături „tip tricot". Nu e mai puțin adevărat că în moda sezonului de care ne ocupăm, toamna-

iarna 1984—1985 și primăvara-vara 1985 se întîmplă și invers, în competiția diversificării, în ambiția de a-și demonstra toate valențele și puterile, în cursa pentru afirmare și acaparare a pieței, încep și ele să creeze tricoturi cu contexturi (adică modul de îmbinare a firelor în realizarea metrajului sau a produsului tricotat) „gen țesătură", mai ales în genul stofelor, de „tip jaquart", de „tip gabardină", de „tip tweed", de „tipul blănurilor artificiale", al „stofelor țărănești" etc., etc. O superbă concurență din care cîștigători ieșim noi, beneficiarii și ai unuia și ai altuia dintre capitole. Centrala industriei tricotajelor București a creat și lansat în producție în anul 1984, de pildă, 12 fire noi, ce se vor afirma mai pregnant în acest an 1985. Tot felul de amestecuri între fire naturale și artificiale, în tot felul de filări, răsuciri, finisaje, punîndu-ne la dispoziție tot soiul de bucleuri, flameuri, nopeuri (cu efect de noduri), mohair, melană lucioasă, cu efect de mătase... În materie de contexturi — și aici domină moda cu capriciile și farmecul ei, de la un sezon la altul, inginera Veronica Ceamba ne informează că se poartă *combinațiile de contexturi*, de la cele din fire voluminoase pînă la cele mai fine, cît suava mătase de păianjen. Și, cum moda a mers înainte privind mereu înapoi, întotdeauna cu tandrețe și melancolii, impune din nou lucrătura bunicii *„picior de cocoș"*, *caroul* (iată, „furat" de la țesături), *Prince de Galle-ul*, desenele *„tip cravată, steluțele de zăpadă, motivele florale*. Destulă bogăție, destulă fantezie, destule posibilități să potolească setea niciodată potolită a beneficiarilor modei și în special a capricioaselor femei, aici, unde capriciile le prind atît de bine, fiind expresia dorinței lor de a fi personale potrivit personalității și gustului lor! *Culorile?* Aceleași, ca pretutindeni în lume, ca pretutindeni unde marile creuzete de modă ce dețin un fel de monopol internațional — Paris, Roma,

Berlin — lansează *„tendința mondială"*, lansează *linia* unui sezon, *noutățile* lui, căci sîntem afiliați la *Eurocolor*. O asociație internațională foarte serioasă, cu sediul la Paris, care dă paleta anului ori a sezonului pentru șevaletul îmbrăcămintei noastre, ceea ce ne demonstrează, încă odată, ce lucru complicat și savant (în sensul cel mai bun al cuvîntului) este astăzi moda lumii și lumea modei. Pentru că, privită dincolo de modele, culori, siluete, croieli, linii, lungimi, contexturi, accesorii, înseamnă cifre de afaceri, înseamnă un puls economic, înseamnă o fantastică industrie dar și o la fel de fantastică sociologie. Moda vestimentară a exprimat și afirmat dintotdeauna cele mai fine și aparent insondabile stări, schimbări ori seisme sociale. De multe ori ea le-a precedat, le-a prevăzut și le-a însoțit; hainele oamenilor au caracterizat întotdeauna timpul și chiar clasele lor sociale. Dar nu ne-am propus aici nici o istorie a costumului, nici o incursiune în socio-psihologia lui. Oricum, o recentă expoziție a Centralei tricotajelor alcătuită din colecțiile pregătite pentru următoarele două sezoane, cuprinzînd cîteva mii de produse și mii de modele, multe urmînd a pleca peste granițe ca oferte pentru piața externă, invită la asemenea reflexii. Ne invită la întrebări și răspunsuri de ce lumea preferă să se îmbrace foarte mult sport și totuși tînjind după eleganță, făcînd să apară *stilul sport-elegant*, de ce preferă haine suprapuse și haine „lălîi" ca expresie a nevoii de degajare, și detașare de anumite rigori?! Dincolo de o autentică încîntare a ochiului, acest conglomerat de obiecte cu funcționalități precise au și un limbaj mai încifrat, constituie un veritabil tablou cinetic căruia îi poți descifra toate tainele cu condiția să știi să-l privești. Încifrează, pe lîngă o paletă coloristică — și ea cu rațiunile ei —, fire, contexturi, croieli, preferințele unor parteneri din peste 40 de țări în care exportăm tricotaje, preferințe ce vorbesc, la rîndu-le, despre un mod de a fi al populației pentru care firma respectivă cumpără, încifrează într-un foarte înalt grad personalitățile creatorilor noștri. Moda, ca orice artă, și încă o artă cel mai mult îngrădită de funcționalitatea produselor ei, reușește tot mai mult să impună idei, personalități, talente, structuri artistice. Ea nu mai poate fi la ora aceasta opera diletanților. Putem amesteca oriunde, pe orice stender obiectele din colecția realizată de Mihaela Ștefănescu-Galați, de pildă, una dintre talentatele creatoare de la CIT, fără ca stilul să se amestece, să se confunde, să-și piardă individualitatea. Păstrînd întru totul elementele de ansamblu ale tendinței actuale, ale siluetelor sub formă de X, Y, sau H, croiala mînecilor, a umerilor ampli, rotunjiți, croiala fustelor, a buzunarelor, a reverelor sînt totuși altfel decît ale colegei de-alături, ale celorlalte creatoare. Poartă amprenta sa, au un aer romantic și totuși epatant (așa cum e în general moda de azi), melancolic și totuși exuberant, romantismul fiind mascat în formule șoc, ca exuberanța să fie potolită de formele fluide ale materialelor alese, atenuînd astfel excesele de atmosfera unei autentice și discrete eleganțe. Găsește fiecărei piese cu-

loarea reprezentativă, în consonanță cu destinația ei (de zi, de seară, de mare ocazie sau sport), găsește fiecărei culori o croială reprezentativă precum și accentele cuvenite ca să le pună în valoare ori să le atenueze, culori alese din paleta la modă, din culorile pădurii, ale cerului și ale pămîntului, ale focului, ale rocilor de munte ori ale nisipurilor. Colecția sa are, în plus, o tematică fixă — îmbrăcămintea pentru primit oaspeți într-o țară cu o climă caldă de pe continentul Americii Latine. A pus în ea atîta talent, pricepere și fantezie încît fiecare piesă e o atmosferă. Parcă vezi aievea femeia care va purta o piesă ori alta, îi vezi chipul, îi distingi mișcările, gesturile de amfitrioană, îi auzi pînă și cuvintele pe care le-ar putea rosti. Absolventă a Institutului de arte plastice „Nicolae Grigorescu", secție de design, Mihaela Ștefănescu-Galați e fără îndoială o artistă adevărată, și e tonic să știm că, în sfîrșit, hainele noastre sînt concepute ca artă.

ȘI, TOTUȘI, CE ESTE NOU ÎN MODA TRICOTAJELOR ?

Inginera Ceamba ne asigură că sînt destule noutăți aduse tot dintr-o privire înapoi, această modă „retro" dovedindu-se doar un pretext, fiecare element preluat fiind reinterpretat, întocmai ca în artă, unde nici o temă nouă nu s-a mai descoperit de la Homer încoace și cu toate acestea artele au evoluat uluitor și au dat lumii nemuritoare capodopere originale.

DECI :

Atît în materie de tricotaje ca și de confecții din alte textile privim cu un ochi spre anii '920, cu altul ceva mai aproape, spre mijlocul secolului, spre geometrismul anilor '50, din îmbinarea cărora și fantezia creatorilor de azi iese la iveală vestimentația sezoanelor de mîine — plină de inedit, de noutate, de farmec, de eleganța pururea rîvnită. Spre deosebire de alți ani, se poartă absolut în toate genurile de îmbrăcăminte tricotată combinațiile între tricot și țesături — catifea, stofă, bumbac —, ca și dintre tricot și piele. Și, în toate, tendința este de renunțare la genul „clasic" încorsetat și greoi, monoton, puțin expresiv, lăsînd să curgă fantezia pe linia așa numită *sport-elegant*, care să confere omului lejeritate în mișcări, confort, posibilitatea unor opțiuni pe măsura firii sale. Reintră în arenă rochia, cam de multe sezoane eclipsată de compleuri, taioare, fuste, bluze, jachete... Predomină — de la îmbrăcămintea sport la cea de ocazii, asimetriile geometrice gen intarsii, mai mari sau mai mici, efectuate direct la mașina de tricotat ori separat, pe alte mașini. Încă o revenire: pantalonul, jos îngust. În ultramodă — pantalonul mulat pe picior, dresul din lînă (bineînțeles, pentru persoane suple și foarte tinere). Asimetria este suverană, design-ul n-a fost niciodată mai acasă în modă, ca se impune în concepția hainelor, în croieli care să dea efectul de suprapunere sau chiar piese multiple luate una peste alta, lăsînd să se vadă consistent cea de pe dedesubt, dar într-un echilibru bine studiat. În croieli ca și în detalii, în petele de culoare și elementele de accent. Rămîne încă tăietura chimono a mînecilor, tăietura raglan, tăietura gen liliac, pentru tricotaje însă, mai ales chimonoul, fiind cel mai economic la croit. Accesoriile — ieri avangardă, excentricități, azi — vedetele, accentele modei, sînt prezente la toate tipurile de îmbrăcăminte și pentru toate vîrstele, ca și pentru ambele sexe. Accesoriile numite butoni, capse, nasturi, catarame, paftale, anouri, fermoare... bine studiate pentru a-și îndeplini rolul atît funcțional cît, mai ales, estetic și de subliniere a liniei, a concepției, a atmosferei din moda care se impune.

În mod particular, pentru piața internă, Centrala industriei tricotajelor București a pregătit, pentru anul 1985, cîteva surprize ce vin să acopere niște mai vechi doleanțe ale noastre. Ne-a pregătit o colecție deosebit de bogată pentru îmbrăcămintea sport și pentru timp liber, o inspirată colecție de treninguri — în fine, renunțînd la arhiobosita culoare albastră, azvîrlind asupra lor toate culorile modei, de hanorace, tricouri, bluze, jachete, pulovere pentru toate grupele de populație și la prețuri accesibile. O alta — pentru îmbrăcămintea de interior, în general atît de neglijată de întreprinderile noastre de confecții (halate, capoate, compleuri-pantalon pentru toate vîrstele, inclusiv pentru copii) și o alta pentru adolescenți — mai îndrăzneață, mai epatantă, cu linia de avangardă, specifică vîrstei tuturor îndrăznelilor și căutărilor. Cea mai deplină surpriză rămînînd, desigur, dat fiind îndelungata ei absență, colecția specială pentru siluetele pline, categoria de populație poate cel mai puțin luată în considerație de creatorii de modă pînă acum.

Nimic și nimeni nu rămîne, prin urmare, în afara modei. Să sperăm că toate cele văzute în expoziția de la sediul centralei le vom găsi

cu promptitudine și în magazine! Depinde de comerț, dar în uriașă măsură și de industrie, de preocuparea acesteia de a oferi pe parcurs chiar ceea ce au oferit la parăzi și contractări.

Altfel, niciodată, moda nu fu mai frumoasă!

3 CREATORI, 3 STILURI, 3 PUNCTE DE VEDERE

La UCECOM există un uriaș laborator de modă numit Centrul de îndrumare al producției și creației de confecții, tricotaje, încălțăminte. Rolul lui este așadar foarte complex iar în această complexitate se incumbă și elaborarea și punerea în circulație a singurei (din păcate) reviste de modă din țară. Revistă numită chiar MODA și care are menirea să informeze deopotrivă creatorii, tehnicienii, maiștrii și lucrătorii din sfera cooperației meșteșugărești cu ceea ce „se poartă" în sezon, dar și marele public. Revistă care are, totodată, menirea de a educa gustul și al unora și al altora, pentru a ști să aleagă, să prefere, să opteze în conformitate cu vîrsta și destinația îmbrăcăminții, cu datele fizice ale fiecăruia, căci aceasta înseamnă civilizația modei și civilizația individului în raport cu ea. Trebuie să recunoaștem că este o responsabilitate enormă pe care cei ce fac această publicație semestrială se străduiesc să și-o asume și s-o onoreze. Nu-i deloc ușor, cum ne spune redactorul Maria Florea, în primul rînd, pentru că ea se elaborează cu mult înainte, chiar cu un an și jumătate, să-și definitiveze caracteristicile. Iată, acum lucrează la nr. 109, adică la acel care va trebui să afirme trăsăturile ultimului sezon din 1985 și ale celui din 1986, pe cînd creatorii de pretutindeni, corifeii care, de regulă, și dintotdeauna, au dat tonul internațional, abia au început să se gîndească, și țin totul sub chele, cu ce combustibil să incendieze această lume ciudată, ciudată, ciudată a modei. În afară de culori, unde *Eurocolor* este întotdeauna extratimpuriu, fiind foarte implicat în problemele mari ale industriilor de textile, totul este taină și mister.

Ei, și totuși, nici creatorii UCECOM nu sînt atît de lipsiți de curaj încît să aștepte mereu *tonul* altora, sînt chiar foarte stăpîni pe ...capetele și experiența lor, așa încît știu să înainteze foarte bine prin acest labirint și să pronosticheze *ce va fi*. Au aflat demult marele secret al modei, mișcarea ei intimă, dialectica ei. Știu

prea bine, cum spune decana de vechime în profesie, Beatrice Ondrejcsik, că o modă o creează pe alta, că „nu-i nimic *total* nou, că *ceva* se reia și *ceva* se perpetuează". Flerul, talentul, priceperea îi ajută să descifreze din toate elementele care o compun într-o etapă pe acelea care se vor impune în cea următoare. Avangarda de ieri devine obișnuitul de mîine. Beatrice Ondrejcsik, împreună cu colega sa, Olga Calboreanu, lucrează acum la caietul de schițe pentru vara lui 1985. În 30 de ani, de cînd asistă dinăuntru la acest parnas extraordinar, la spectacolele lui aparent efemere, dar pline de subtexte, la trucurile și tertipurile lui, a învățat nu numai să intuiască ce va fi din ce este, dar a deprins, personal, și o anume înțelepciune, de a nu se mai lăsa furată de val. A învățat o anume măsură, măsura echilibrului, căreia nu i se ține însă ușor piept. Să fii mereu în modă, în linia cea mai nouă, păstrînd totuși valorile clasicului, a geometriilor eterne ce urmează cald și tandru geometriile corpului uman nu-i, mărturisește, deloc ușor. Este, de aceea, socotită, și pe drept temei, Coco Chanel a noastră. Iată, e fericită acum că rochia a mai cîștigat teren, față de sezoanele anterioare, că jupele, atît la rochii cît și la fuste, au revenit la un cloș bogat, dezlănțuit, fluid. Dar nu încrețit ca pînă acum, în genul unei suave umbrele, bine strînse în talie. Un nou foarte clasic îl prezintă lungimile, revenirea la cele ce acoperă genunchii, care ajung pînă la jumătatea gambei și chiar pînă la jumătatea gleznei. Revin pălăriile gen bărbătești, cu boruri mari, ca și beretele — linii de trăsură între geometrismul și stilul sport, ce bîntuie încă, și această căutare „retro" a feminității romantice și delicate. Pentru vară ne încîntă cu pălării din pai fin, transparent, unde clasicul iarăși stăruie cu ceea ce are el mai frumos, mai expresiv, mai liber și fantezist.

Adriana Surcel-Opriș este, în schimb, năvalnică, aparține generației în gînși, generației pentru care moda vestimentară este un acut element de manifestare și de exprimare, de afirmare a unor concepții și convingeri, a dorințelor de a trăi intens în prezent dar arzînd de curiozitate de a afla mai devreme ce se va întîmpla mîine. Absolventă a Institutului de arte plastice „Nicolae Grigorescu" din București, clasa de design, o fascinează tendințele modei actuale, care prevăd liniile celei viitoare, prin savantul joc de geometrii și forme, ca într-o arhitectură modernă bine articulată, în volumele și verticalele ei. Îi plac și creează cu voluptate taioare, compleuri, pardesie, îmbrăcăminte pentru timp liber în care poate să-și afirme temperamentul și punctul de vedere, aderen-

Schițele aparțin creatorilor **ADRIANA SURCEL-OPRIȘ** și **EMIL DIMOFTE** de la **UCECOM**, ilustrațiile foto, **ELENEI GHERA**, selecționate din colecția Centralei industriei tricotajelor București

ța pentru unghiurile, pătratele, arabescurile vestimentației tineretului. Umeri accentuați, oblici și rotunjiți ce se continuă în forme conice spre poale, buzunare mari, dreptunghiulare sau **pătrate** – silueta Y, cum o numesc corifeii modei, o linie masculină dar feminizată care vorbește despre perpetua dorință și reușită a femeii moderne de a se impune și de a-și egala egalul ei, bărbatul. Ca și linia în formă de H (pentru rochii, compleuri, jachete 7/8) și chiar pardesiuri, ca și cea X (a rochiilor elegante pentru după-amiază ori seara), ca și cea care amintește de litera I din alfabet sau cilindrul din geometria în spațiu, mai ales pentru jachetele scurte, dar și pentru cele mai generoase sau pentru veste și bluze. Ținuta tuturor acestor haine este amplă, lejeră, fluidă, „cu aer de noblețe și șic" cum spune, care solicită, în schimb, materiale pe potrivă. Este o modă în egală măsură și a materialelor nu numai a tăieturilor și croielilor, o modă a materialelor bune, din fire naturale, savant elaborate de creatorii de țesături, cu contexturi care pun în evidență virtuțile și valorile firelor. O modă atît de complexă și atît de complicată și totuși atît de diversă, de liberă în cele cîteva rigori ale ei, încît ne face din nou să ne gîndim că n-a fost parcă niciodată atît de completă și atît de frumoasă și nu ne-a lăsat mai multă libertate de opțiune.

Emil Dimofte, „decanul" tinereții, cu doar 1 an de stagiu — a absolvit anul trecut același institut de arte plastice, chiar clasa de creație vestimentară — prezintă, cum ne spune inginera șefă a centrului, Mihaela Tudorică, o personalitate despre care vom auzi mai mult în viitor. Un alt temperament și o altă formație. Este fascinant de culori, ca un adevărat pictor. Este tenace și perseverent într-o idee extrem de actuală privind aspectele socio-culturale ale modei vestimentare. A urmat clasa respectivă și nu pe cea de pictură minat de un extraordinar vis — acela de a colora orașul, de a colora strada tot mai monotonă, mai apăsătoare, mai gri, mai impersonală prin asaltul poluării. De a o colora prin modă, prin hainele trecătorilor, realizînd, cum visează, „un vast tablou care trăiește". Care se mișcă în spațiu, redîndu-ne stările de optimism, de liniște, de lumină. În tot ceea ce creează, desigur în liniile și detaliile afirmate într-un sezon sau altul, urmărește cu predilecție, cu obsesie chiar, culoarea. Alege din paleta impusă tonurile vii și luminoase, asociază tonuri, uneori, șocante, dar în totalitate topindu-se ca în pînzele unui mare colorist, într-un ansamblu cu efecte profunde în care ideea se impune singură iar starea spirituală e de o mare bucurie. Visează ca magazinele de confecții, precum și unitățile cooperației dintr-o zonă mai ștearsă, ca, de pildă, cea a Dudeștilor din București, să fie aprovizionată și să desfacă cu predilecție produse viu colorate, astfel încît locuitorii să aducă, prin hainele lor, peisajului o atmosferă solară și de bună dispoziție.

...Iată cum, un dialog despre linii, tăieturi, imprimeuri, modele, materiale, culori, ne-a condus spre o filozofie a modei. Ea există, ca în orice fenomen de artă și de viață. Moda nu este, firește, doar capriciu și întîmplare, nu e nici doar cifre de afaceri și industrie, este cu siguranță artă, poate chiar a opta artă, de ce nu?! —, căci este creație, gîndire, luciditate, rațiune, talent, originalitate.

CICI IORDACHE-ADAM ■

Cenaclul Flacăra — bilanţ '84

„Lancea lui Horea, sus!"

• În cel de-al 11-lea an al existenţei sale, Cenaclul Flacăra al Tineretului Revoluţionar, organizat de C.C. al U.T.C. şi revista Flacăra, condus de poetul Adrian Păunescu, a reconfirmat prin întreaga sa activitate, ce se înscrie în perimetrul mai larg al formelor de expresie ale culturii noastre democratice, viabilitatea ideii din care s-a născut, nevoia permanentă de comunicare directă între oameni ca o modalitate reală de manifestare a libertăţii lor de spirit şi acţiune.

• Anul 1984 a fost un an plin de semnificaţii, reînviind istoria prin valurile căreia răzbătea nestinsul ecou al faptelor martirilor Horea, Cloşca şi Crişan, revoluţionarii de acum 200 de ani, statuaţi ei înşişi de lumina acestor 40 de ani de nouă şi deplină revoluţie măsuraţi de cumpăna acestui 1984, în care România, prin cel de-al XIII-lea Congres al Partidului Comunist Român, îşi scruta decisiv viitorul. Toate aceste evenimente, strînse într-o sugestivă imagine a continuităţii noastre istorice, au augumentat energiile desferecate în manifestările noastre, au deschis aripi largi marilor iniţiative, au aprins conştiinţele, au umplut sufletele oamenilor de o bucurie inspiratoare. • Manifestările Cenaclului Flacăra din acest an au fost de aceea, o dată în plus, dar şi dintr-o convingere respectată cu consecvenţă de ani şi ani, oglinda fără umbră a marii bogăţii sufleteşti a oamenilor, a nesecatelor lor disponibilităţi creatoare avînd ca izvor geniul românesc. • Sensibilizînd tinerii faţă de istoria adevărată a neamului, cultivîndu-le respectul faţă de valorile eterne, inalterabile, mobilizîndu-i la fapte pe măsura timpului pe care-l trăim, într-o coincidenţă de destin, într-o succesiune firească de generaţii, reafirmînd convingător ideea apartenenţei profunde la sensul existenţei concrete a patriei, manifestările Cenaclului Flacăra, prin participanţii săi români, maghiari, germani, oameni de alte naţionalităţi, au răspuns îndemnului secretarului general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, de-a face cultură tranzitivă, cultură şi de dragul culturii dar şi cultură pentru oamenii ţării.

• Numeroasele turnee ale anului, cuprinzînd mai multe zile decît totalul celor 8 turnee din anul trecut, sînt prin structura lor un semn al intensităţii activităţii desfăşurate de membrii Cenaclului Flacăra. Primul turneu al anului 1984, desfăşurat sub semnul marilor sărbători din luna ianuarie: ziua de naştere a tovarăşului Nicolae Ceauşescu; împlinirea a 125 de ani de la Unirea Moldovei cu Muntenia, a fost şi cel mai lung din ultima perioadă de existenţă a cenaclului: din 3 ianuarie pînă în 7 aprilie 1984, adică 96 de zile şi 116 manifestări (1158—1274). Recordul de anul trecut (68 de zile în turneul „Gala 1000) a fost bătut şi de următorul turneu al acestui an: 7 iunie — 19 august (84 de zile, 91 manifestări — de la 1275 pînă la 1364). Caracterizat drept „cel mai fructuos, cel mai greu şi cel mai impresionant turneu din întreaga carieră a cenaclului", acest al doilea periplu al anului s-a bucurat, bineînţeles, şi de cea mai largă participare, înregistrînd 656 500 spectatori. Al treilea turneu din acest an a avut loc între 7 septembrie şi 15 octombrie, însumînd 39 de zile şi tot atîtea manifestări (de la 1365 pînă la 1403). A fost turneul în care am notat cel mai bun spectacol din întreaga carieră a cenaclului (Braşov, 29 septembrie). Şi, în fine, cel de-al patrulea turneu al acestui concentrat 1984: 27 octombrie — 15 noiembrie (20 de zile, 17 manifestări — 1404—1420). Dacă socotim că din 27 noiembrie acest ultim turneu al anului continuă, vor fi pînă la aceeaşi dată a anului trecut (1 decembrie) 243 de zile de turneu şi 267 de manifestări (de la 1158 pînă la 1424), cifre ce vor spori fără îndoială pînă la sfîrşitul anului. • Drumurile cenaclului au străbătut în acest an toate judeţele ţării avînd o lungime totală de peste 38 000 km, cu aproximativ 6 000 km mai mult decît anul trecut. • Au participat la manifestările cenaclului din acest an pînă la data la care încheiem bilanţul nostru 1 748 500 spectatori. • Durata totală a spectacolelor noastre: 1 535 de ore (64 de zile puse cap la cap) faţă de cele 1 464 ale anului 1983. Media orară pentru o manifestare este şi ea superioară celei de anul trecut: 5 ore şi 50 de minute, faţă de 3 ore şi 50 de minute în 1983, fiind un indicator sugestiv al gradului de implicare în procesul comunicării. Media orară pe zi, 6 ore şi 30 de minute — aceeaşi ca anul trecut este edificatoare în raport cu modul de angajare al fiecăruia dintre membrii cenaclului în acţiunile sale. Cifrele deshidratează conţinutul real al eforturilor ce au trebuit depuse pentru realizarea fiecărui spectacol, cu atît mai mult cu cît în ele nu este inclusă durata drumurilor străbătute de la un spectacol la altul, de la o localitate la alta. • Anul 1984 a consemnat în activitatea cenaclului depăşirea cifrei 6 000 000 a numărului de spectatori însumaţi în întreaga existenţă a cenaclului. Pînă la data acestui bilanţ: 6 025 500 spectatori. • Media de spectatori pentru fiecare dintre manifestările acestui an: 6 648, faţă de 5 774 ale anului trecut consemnează un nou record de participare. Media cea mai ridicată a fost înregistrată în ultimul turneu, cel din

Vali Şerban

Mirela Atudorei

Arpad Domokos

Adam Erzsebet

Liliana Ioniţă

Dan Cărăbaş

Magdalena Finna

Eugen Baboi

Marius Baţu

Tatiana Filipoiu

ristian Buică

Carmen Antal

Andrei Păunescu

Constantin Dragomir

Raul Cârstea

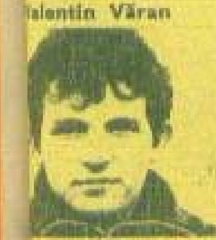

alentin Văran

Gil Ioniţă

Camelia Daj

Mihaela Popescu

Nica Zaharia

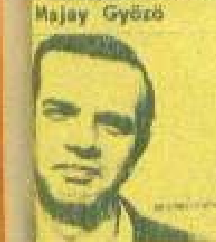

Majay Győző

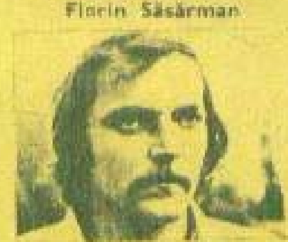

Florin Săsărman

Cristian Minculescu

Lelia Vaida

Octavian Bud

milian Onciu

Valentin Moldovan

Ioana Păunescu

Valentin Geres

Ilie Stepan

colae Dinescu

Maria Amariei

Maria Tănase

Al. Zărnescu

Ion Hagiu

colae Cenan

Ducu Bertzi

Doru Ghiaja

Dinu Olăraşu

27 octombrie — 15 noiembrie: 13 000 spectatori. • Recordul de audiență al anului: 35 000 spectatori, Timișoara, 30 iunie 1984! • Atmosfera în care s-au desfășurat manifestările cenaclului din acest an a fost de cele mai multe ori cu totul extraordinară, obligîndu-ne să adăugăm un punct la baremul celor 100 stabilite pentru titlul de campioană, relansînd astfel o competiție cu mari calități educative și estetice. Campioane de sală ale anului 1984 au fost Tîrgu Mureș, Brăila, Iași, Timișoara, Rîmnicu Vîlcea, Arad, Zalău, Reșița. Campioana în aer liber, un fel de campioană absolută dacă avem în vedere numărul de participanți și condițiile de desfășurare: Brașov (101 puncte), egalată de Beiuș, Oradea, Salonta, Arad și, imediat, Pitești, București, Tîrgu Jiu, Tulcea, Cîmpina, Cugir, Aiud, Turda, Roșiori de Vede și Moreni. • Membrii cenaclului au răspuns acestei mari emulații „de public" printr-o productivitate impresionantă: 96 de piese noi, îmbogățind repertoriul cenaclului, un total superior aceluia realizat anul trecut (60 de cîntece noi). 32 de nume figurează pe lista acelora care și-au înnoit repertoriile, cei mai inspirați și fertili dovedindu-se tinerii componenți ai trupei Totuși (6 noi piese). Îi urmează: Ducu Bertzi, Màjay Győző, Emilian Onciu, Partaj, Pro Musica și Alexandru Zărnescu (cîte 5 piese fiecare), Mirela Atudorei, Octavian Bud, Raul Cârstea și Nica Zaharia (4 piese fiecare). Remarcabilă ni se pare ascensiunea tinerilor. Dar iată și titlurile noutăților anului: În grabă, Roboții, Noul val, Marile iubiri, Șapte mări și șapte țări, Noua modă *(Totuși)*, Mînzul, Gînd despre pămînt, Joc în pierdere, Focul vînat e gonit de vînt, Cîntec pentru Brașov *(Ducu Bertzi)*, Hai să mergem într-o seară, Brad, Redevenim copii, Ființa și averea, Rugă pentru părinți *(Màjay Győző)*, O

CENACLUL FLACĂRA — BILANȚ '84

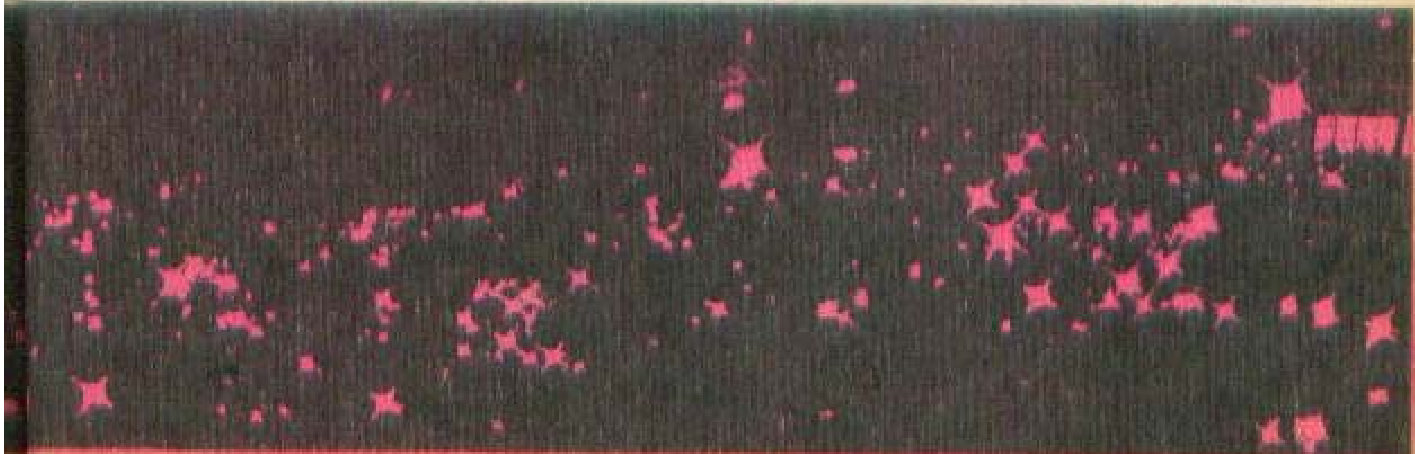

singură Putnă, Plopii fără el, Cîntec de așteptat în gară, Trăsura, Actorul *(Emilian Onciu)*, Desculți prin zăpadă, Mi-e bine, mi-e jale, Antipartaj, Imnul Înecaților din Atlantida, Ana lui Manole *(Partaj)*, Aripi, Și dacă, Antistress, Suta de lei, Marea liniște *(Pro Musica)*, Barierele, Ultima zi, Cîntec pentru mineri, Cîntec pentru Brașov, Castelul *(Alexandru Zărnescu)*, Fîntîni, Simplă, Mai multă mare, Să ne naștem din nou *(Mirela Atudorei)*, Portret cețos, Pentru E, La nunta ta, Cîntec pentru Brașov *(Raul Cârstea)*, Niciodată, Remember, S.O.S., Antiprimăvară *(Octavian Bud)*, Miros de coasă, Colindul gutuii din geam, Eclipsă, Cîntec pentru Brașov *(Nica Zaharia)*, Satul tău, Ultima rocadă, Moment de odihnă *(Vali Șerban)*, Hai să credem în flori, Neliniști, Ar fi bine *(Dinu Olărașu)*, Lancea lui Horea, Bieți lampagii, Cîntec pentru Brașov *(Cristian Buică)*, Epigrame, La adio, Cea mai frumoasă floare *(Poesis)*, Baltagul, Jertfa, Fîntîni *(Camelia Daj)*, Drum neterminat, Anonima de porumb, Cîntec pentru Brașov *(Gil Ioniță)*, Am rămas cu bunele intenții, Norocosul, Cîntec pentru Brașov *(Horia Stoicanu)*, Din vis în vis, Numai trecut *(Constantin Dragomir)*, Sila, Să-mi scrii *(Florin Șerban)*, Fosta iubire, Țărani reali *(Valeriu Penișoară)*, Actor ambulant *(Vasile Șeicaru)*, Bieți lampagii *(Ștefan Hrușcă)*, Unitatea lumii *(Șeicaru-Hrușcă)*, Melancolie *(Fabry Aladar)*, Iarbă oarecare *(Stela Bica Ilea)*, Clopotul reîntregirii *(Arpad Domokoș)*, Ritm *(Metropol)*, Aruncarea în valuri *(Valentin Moldovan)*, Cînd s-a-ntors copacul de pe front *(Florin Săsărman)*, Noi între noi *(Sarossi Endre)*, Pămînt de flori *(Iuri Galiș)*, Cîntec pentru Brașov *(Holograf)*. ● Se cuvine să aducem și pe această cale recunoștința noastră publicului, pentru calitatea participării sale de-a lungul între-

CENACLUL FLACĂRA — BILANȚ '84

gilor noastre manifestări, organizatorilor de la nivel central și local, primului secretar al C.C. al U.T.C., tovarășul Nicu Ceaușescu, în ale cărui inalte atribuții s-a situat permanent și grija pentru orientarea acestor ample manifestări de spirit revoluționar românesc. Mulțumiri deasemeni factorilor responsabili din întreprinderile și instituțiile din care provin membrii cenaclului, tuturor factorilor culturali și educaționali, părinților care au insuflat tinerilor dragoste pentru valorile adevărate, realizatorilor emisiunilor noastre radio, redactorilor Silvia Velicu și Bogdan Dorneanu și inginerului de sunet Mihai Prisăcaru (realizator și al sunetului triplului album al cenaclului). • Echipa cenaclului din acest an a numărat cu fluctuațiile subînțelese 122 de componenți, față de numai 106, anul trecut. Iată numele lor: Adam Erzsebet, Carmen Antal, Maria Amariei, Acropolis (Alexandru Machedon, Panaiotis Dukas, Mihai Chebac, Gabriel Tudor), Mirela Atudorei, Ducu Bertzi, Stela Bica Ilea, surorile Blaga, Dinu Bodocan, Octavian Bud, Cristian Buică, Viorica Bursuc, Victoria Catană, Raul Cârstea, Nicolae Cenan, frații Chiriac, Aurel Cohan, Adia Cuat-Ali, Iemal Curtmola și Gabriela Iosif, Marian Corjos, Camelia Daj, Ștefan Dinu, Divertis (Florin Constantin, Toni Grecu, Dorin Antonesei), Arpad Domokoș, Constantin Dragomir, Daniel Dumitrescu, Dorin Dumitru, Cătălina Dumitrașcu, Dana Fărcuț, Fabry Aladar, Flapo (Alexandru Zărnescu, Jerry Schwartz, Romeo Beianu și clapetiștii Nicolae Enache, Ionuț Văduva,

CENACLUL FLACĂRA — BILANȚ '84

George Ivanov), Simona Florea, Augustin Frățilă, Iuri Galiș, Valentin Gerea, Doru Ghiaja, Liana Gocan, Maria Gorghiu, Sirma Granzulea, Grottendorfer Volker, Ion Hagiu, Ovidiu Haidu, Sorina Hașigan, Holograf (Gabi Cotabiță, Mihai Pocorschi, Antonio Furtună, George Petrineanu, Emilian Petroșel), Ștefan Hrușcă, Gil Ioniță, Liliana Ioniță, Adrian Jacotă, Angela Kiss, Krypton (Gabi Golescu, Adrian Moise, Marius Vintilă, George Lungu, Camil Beldeanu schimbat cu Viorel Trican), Krypton Fort (Eugen Mihăescu, Marius Voicu, Dragoș Docan, Narcis Dumitrescu), Májay Győző, Metropol (Andrei Orban, Ildiko Iordănescu, Bella Raduly, Traian Cosma), Valentin Moldovan, Dinu Olărașu, Cristina Oltea Breabăn, Emilian Onciu, Partaj (Magdalena Pușcaș, Tatiana Filipoiu), Valeriu Penișoară, Poesis (Eugen Baboi, Marius Bațu), Mihaela Popescu, Pro Musica (Ilie Stepan, Grigore Bujor Hariga, Vasile Dolga, Dietreich Krauser înlocuit cu Eugen Cosma și Tașcu Gheorghe), Carlos Puma, Mihail Stan, Florin Săsărman, Doru Stănculescu, Horia Stoicanu, Vasile Șeicaru, Florin Șerban, Vali Șerban, Maria Tănase, Telex (Sarossi Endre, Bibo Ludovic, Adrian Greculescu, Pavel Coșa, Eugen Krauss), Totuși (Andrei Păunescu, Ioana Păunescu, Cristian Minculescu, Dan Cărăbaș, Nicolae Dinescu), Tudor Gheorghe, Mircea Tureanu, Lelia Vaida, Valentin Văran, Nica Zaharia, conducătorul cenaclului Adrian Păunescu.

CONSTANTIN DRAGOMIR
Fotografii de VICTOR RĂDULESCU

CENACLUL FLACĂRA — BILANȚ '84

53 de medalii la J.O. de la Los Angeles

Niciclnd sportul românesc n-a strălucit așa cum a făcut-o pe arenele celei de-a 23-a ediții a Jocurilor Olimpice, organizate în vară la Los Angeles! Stau mărturie pentru această afirmație nu doar numărul mare de medalii, 53, între care 20 de aur, record în istoria participării noastre la întrecerile puse sub semnul celor 5 cercuri îngemănate, ci și impresia extraordinară pe care sportivii tricolori, clasați finalmente pe locul II în clasamentul neoficial pe națiuni, au lăsat-o publicului american, lumii întregi. Dacă a emoționat actul de superbă demnitate al sportivilor români de a lua startul, fideli devizei olimpice, la această ediție a Jocurilor, nu mai puțin a emoționat modul în care reprezentanții noștri, mesageri ai unei țări libere și independente, stăpînă pe destinele sale, și-au apărat șansele, obținînd victorii mai multe și mai prețioase ca oricînd. Un nou șlagăr a urcat, la Los Angeles, în atenția tuturor, Imnul nostru național, Tricolorul, iar acest lucru a devenit posibil prin talentul și seriozitatea sportivilor români, prin devotamentul și ambiția lor, campionii noștri înțelegînd să răsplătească prin sudoare și inteligență încrederea ce li s-a arătat, achitîndu-se exemplar de misiunea ce li s-a încredințat, răspunzînd concret, prin izbînzi și medalii, excelentelor condiții de viață și pregătire oferite de partid și de stat. Ei au evoluat, tot timpul, animați de dragoste și respect față de culorile patriei iubite, pentru a cărei glorie sportivă n-au precupețit nici un efort, acceptînd orice sacrificiu. Medaliați sau nu, ambasadorii sportului românesc și-au făcut, la Los Angeles, datoria

...Angeles un cîntec pentru toată lumea:

„...CULORI ...UNOSC PE LUME"

Echipa feminină de gimnastică a României, pentru prima oară campioană olimpică ! Bravo pentru Ecaterina Szabo, Simona Păucă, Lavinia Agache, Cristina Grigoraş, Mihaela Stănuleţ şi Laura Cutină (în imagine lotul lărgit), ca şi pentru antrenorii lor, Adrian Goreac, Maria Cosma şi Octavian Belu !

53 de medalii la J.O. de la Los Angeles

cu prisosinţă, înfăţişînd lumii imaginea unui tineret harnic şi dotat, demn şi modest, purtînd cu semeţie mesajul de pace şi prietenie al unui popor aflat în ceasul cel mai rodnic, cel mai deplin, al existenţei sale.

Avînd în spate o pregătire fără cusur, dobîndită în săptămîni şi luni de muncă asiduă, concurînd cu înflăcărare şi stăpînire de sine, mulţi dintre sportivii români şi-au înscris numele pe lista „eroilor" celei de a 23-a Olimpiade, prestaţiile lor prilejuind ropote de aplauze şi, deopotrivă, elogii ale comentatorilor de pretutindeni. Gimnastele, de pildă, în frunte cu micuţa Ecaterina Szabo, „o română în vîrstă de 17 ani, dar care pare de 12" („France Presse"), triplă medaliată cu aur la aparate (sărituri, bîrnă, sol), au încîntat, seri la rînd, asistenţa de la „Pauley Pavilion", echipa feminină reuşind să cîştige, pentru întîia dată, titlul olimpic. Cu 5 medalii de aur, adăugînd celor de mai sus pe cea obţinută de Simona Păucă la bîrnă, două de argint (incluzînd-o şi pe aceea de la ritmică) şi tot atîtea de bronz, gimnastica noastră şi-a demonstrat, o dată în plus, clasa şi resursele, intrînd în „cartea de aur" a J.O. Dacă Nadia Comăneci, campioana campioanelor, are meritul de a fi deschis un drum, inaugurînd era notei 10 şi modificînd, prin exerciţii cutezătoare, sfidînd parcă gravitaţia, legile gimnasticii, lărgindu-le perspectiva, Ecaterina Szabo, Simona Păucă, Lavinia Agache şi celelalte fete pregătite de antrenorii Adrian Goreac, Maria Cosma şi Octavian Belu au, la rîndul lor, meritul de a fi preluat ştafeta din mers, continuînd drumul Nadiei,

Din Los Angeles un cîntec pentru toată lumea:

„TREI CULORI CUNOSC PE LUME“

Echipa feminină de gimnastică a României, pentru prima oară campioană olimpică ! Bravo pentru Ecaterina Szabo, Simona Păucă, Lavinia Agache, Cristina Grigoraş, Mihaela Stănuleţ şi Laura Cutină (în imagine lotul lărgit), ca şi pentru antrenorii lor, Adrian Goreac, Maria Cosma şi Octavian Belu !

53 de medalii la J.O. de la Los Angeles

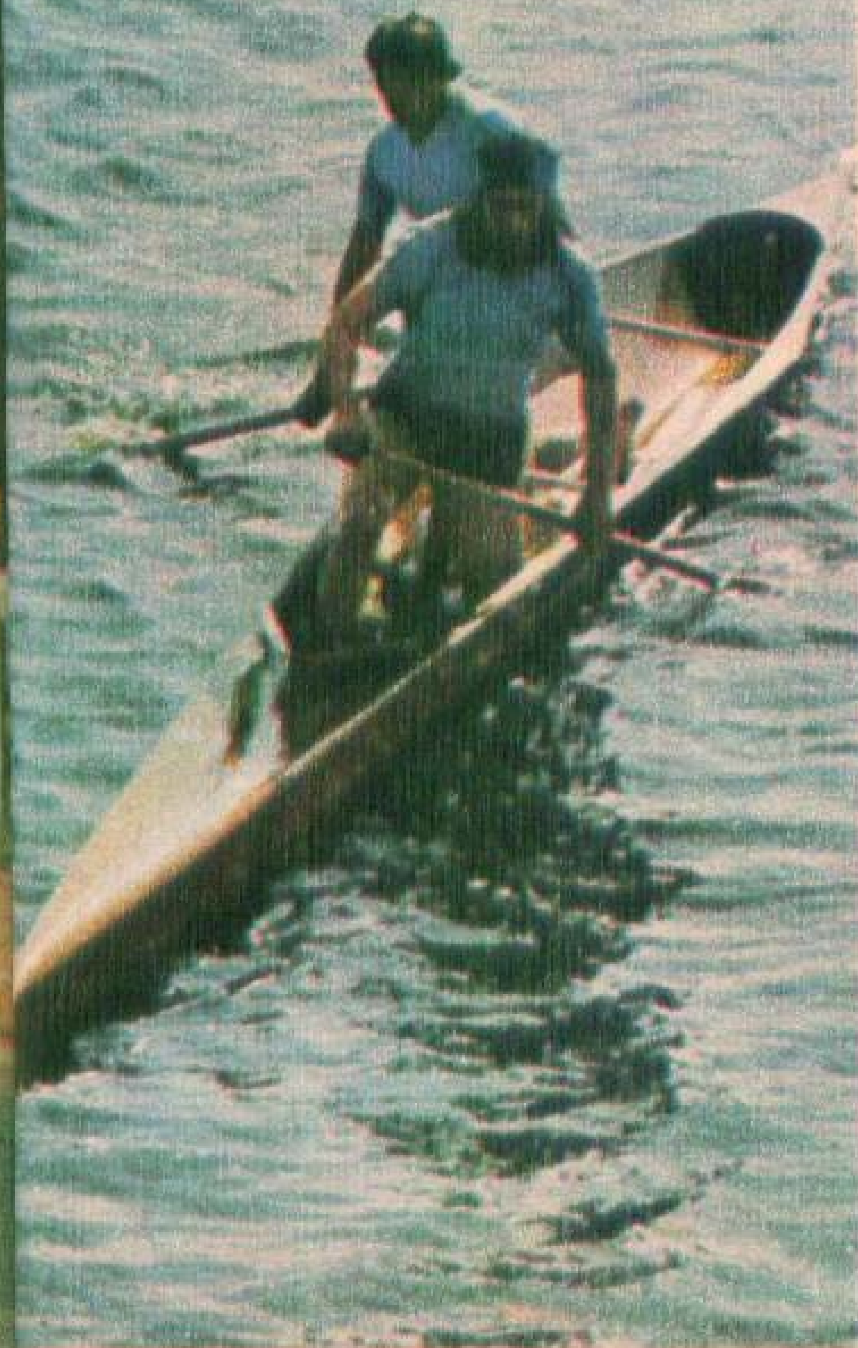
îmbogățindu-l cu noi dovezi de virtuozitate și farmec.

Trecînd mai departe, se cuvine să ne reamintim despre excepționala prestație a echipei noastre de canotaj, revenită de la Los Angeles cu 6 medalii de aur și două de argint. Nu exagerăm cu nimic afirmînd că nici o disciplină a celei de a 23-a ediții a Jocurilor Olimpice n-a fost atît de categoric dominată de reprezentanții vreunei țări cum a fost canotajul de către echipajele românești! La marginea pistei nautice de la Casitas Lake, lîngă Santa Barbara, festivitățile de premiere s-au transformat într-un adevărat „festival" românesc, spectatorii familiarizîndu-se într-atît cu acordurile Tricolorului încît ajunseseră să-l fredoneze! Nu avem, vai, atîta spațiu ca să trecem în revistă toate izbînzile fetelor și băieților antrenați de Victor Mociani și, respectiv, Dan Toma, dar la cea cucerită de Valeria Răcilă, la schif simplu, trebuie să ne oprim! Într-o probă socotită drept „regina" canotajului, Valeria aproape că s-a „plimbat", nelăsînd adversarelor nici o speranță. Cînd, cu ani în urmă, a părăsit schiful o altă campioană fără egal, Sanda Toma, puțini și-au imaginat că i se va găsi, imediat, o înlocuitoare pe măsură. I s-a găsit însă, Valeria Răcilă schimbînd la Casitas Lake argintul de la Lucerna (C.M.) în aurul olimpic, fiind evident că și la canotaj, ca și la gimnastică, o generație ilustră a lăsat locul uneia cu nimic mai prejos! E aceasta încă o mărturie, aleasă dintre atîtea altele, că sportul românesc nu înseamnă un nume sau altul, ci o realitate vie, continuă, ce știe să-și croiască, prin sudoare și seriozitate, drum

Numele noii campioane olimpice la săritura în lungime este Anișoara Cușmir-Stanciu

Cel mai „titrat" canoist din istoria sportului, românul Ivan Patzaichin, și mai tînărul său coechipier Toma Simionov s-au dovedit imbatabili și pe apele de la Casitas Lake, cucerind încă o medalie de aur

53 de medalii la J.O. de la Los Angeles

după drum spre piscurile celor mai strălucitoare performanțe. E momentul să specificăm că doi dinamoviști, unul din Padina Buzăului și celălalt din Fălticeni, Valer Toma și Petru Iosub au reușit, la 2 rame fără cîrmaci, primul titlu olimpic al canotajului nostru masculin, băieții nelăsîndu-se, iată, nici ei mai prejos!

Pentru că tot sîntem pe... apă, să rămînem aici. Ca totdeauna, caiacul și canoea și-au tăiat parte importantă din tortul învingătorilor, două medalii de aur (k 4 500 m f, c 2 1 000 m b), una de argint (c 2 500 m b) și una de bronz (c 1 500 m b, Costică Olaru), spre lauda „flotilei" și a neostenitului ei „amiral" Ivan Patzaichin. Prezenți în 11 din cele 12 finale, tricolorii s-au arătat, din nou, cei mai buni dintre cei mai buni, bilanțul lor incluzînd și o „premieră" olimpică, victoria caiacului feminin de 4 alcătuit din Agafia Constantin, Nastasia Ionescu, Tecla Marinescu și Maria Ștefan. „Veteranul" Ivan Patzaichin, singurul dintre sportivii români prezent pentru a cincea oară pe scena J.O. (alți 14 au fost la a treia participare, Maricica Puică, Dragomir Cioroslan, Ștefan Rusu ș.a.) nu s-a dezmințit nici acum! Urcînd în barcă alături de Toma Simionov, mereu tînărul Ivan, născut la 26 noiembrie 1949, și-a trecut în cont cea de-a 13-a medalie de aur (la J.O., C.M., C.E.), rotunjind un bilanț fără precedent în istoria sportului românesc. Parcursul acesta, început în urmă cu 16 ani, la Mexic, cînd a dobîndit (cu Serghei Covaliov) primul titlu olimpic, trebuie să fi fost lung, dar Patzaichin l-a acoperit ca și cînd

53 de medalii la J.O. de la Los Angeles

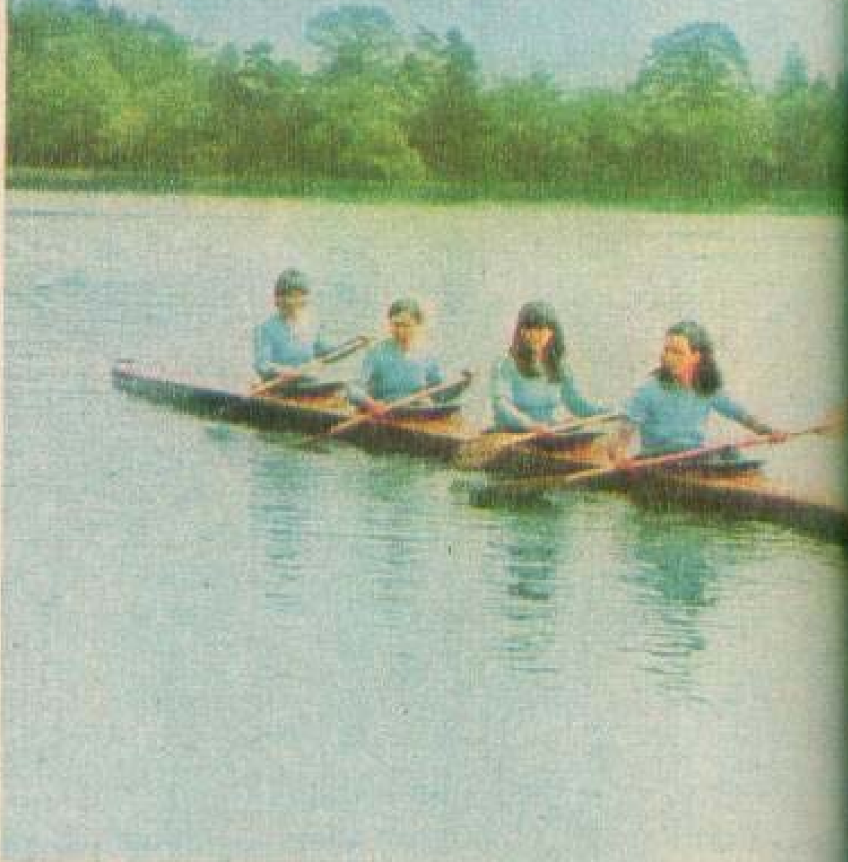
lucrurile ar fi stat altfel, mereu neobosit, mereu în prima linie, căpitan de cursă lungă, campion peste campioni și, încă mai semnificativ, campion peste timp. Am mai spus-o și o repetăm: cariera lui vine să forțeze, dacă nu chiar să infirme, legile fiziologiei într-o disciplină atît de dură, implicînd eforturi titanice, depunînd o mărturie inconfundabilă și de necontrazis pentru un caracter, un talent și o tenacitate rar întîlnite. În 1988, la viitoarea Olimpiadă, Patzaichin va avea 39 de ani. Probabil că prea mulți, din moment ce Ivan a anunțat că va renunța, devenind antrenor, la Dinamo. Ceva însă ne face să credem că într-o bună zi își va lua cuvîntul înapoi și se va reintoarce în barcă! Fenomenul Patzaichin nu pare să aibă vîrstă!

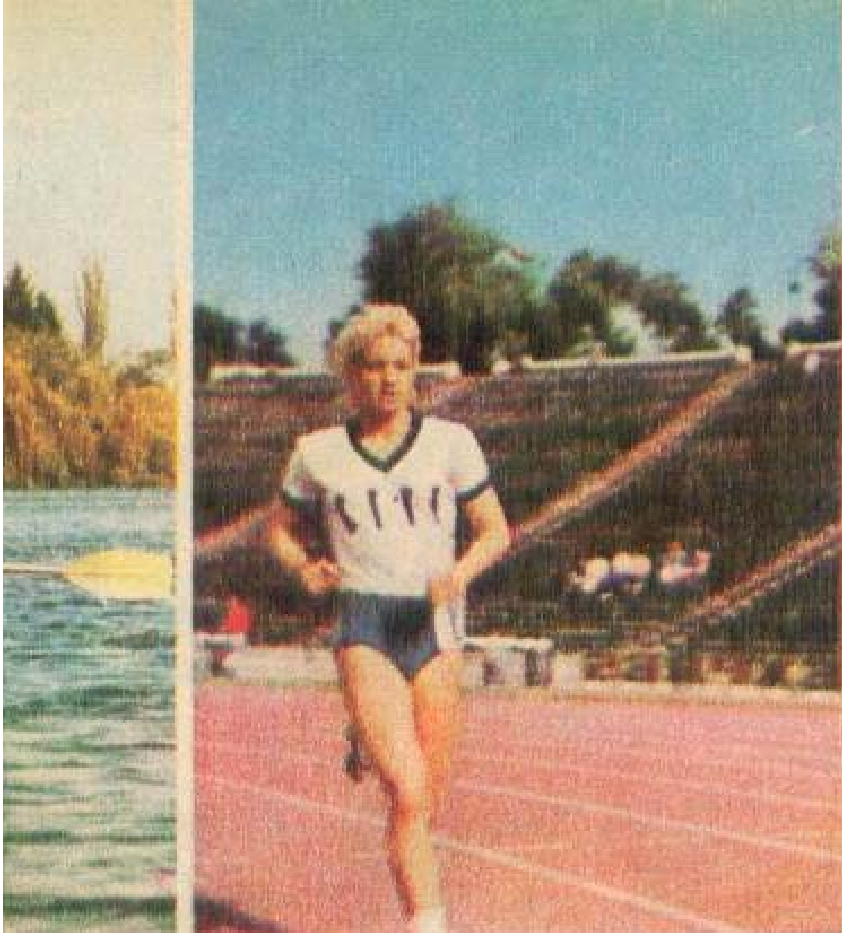
Nouă luptători români de greco-romane au intrat pe saltelele de la „Anaheim Convention Center" și 5 dintrei ei au ieșit aureolați cu medalii, Ion Draica (82 kg) și Vasile Andrei (100 kg) adjudecîndu-și titlurile. Ambii au terminat concursul neînvinși, iar ialomițeanul Andrei se poate lăuda cu isprava, mai mult decît rară în întrecerile de anvergură, de a fi cîștigat toate partidele înainte de limită! Meciul lui cu americanul Gibson, finala categoriei, a fost memorabil. Puternic susținut de public, Gibson s-a străduit să-și întreacă adversarul, dar n-a fost chip! Deși fără cine știe ce „carte de vizită", vicecampion mondial (în 1982) și european (în 1980), Vasile Andrei a luptat impecabil, finala durînd doar 4 minute și 16 secunde, la capătul cărora, grație unei suite de procedee tehnico-tactice eficiente,

Aceasta este Valeria Răcilă, cea mai rapidă schifistă a lumii

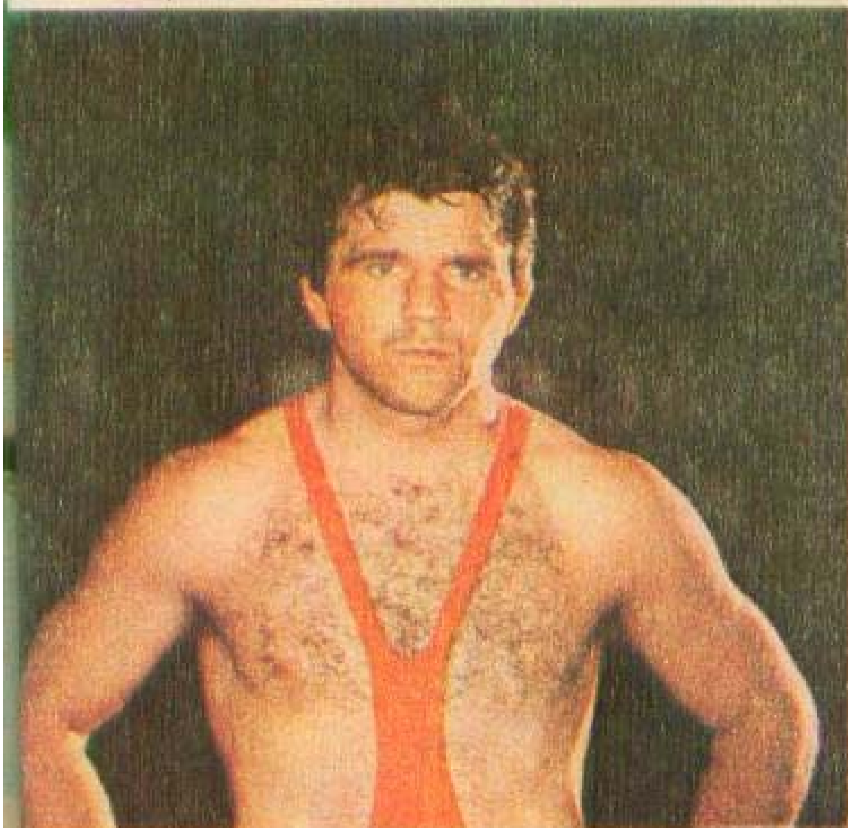
Patru fete, Agafia Constantin, Maria Ștefan, Tecla Marinescu, Nastasia Ionescu, pentru o medalie de aur: cea de la K4 – 500 m

Multele ore de antrenament, sîrguința și, firește, talentul i-au asigurat Maricicăi Puică, între altele, și victoria olimpică la 3 000 m

Neinvins la „Anahein Convention Center", Ion Draica și-a completat cartea de vizită cu mult rîvnitul titlu olimpic

53 de medalii la J.O. de la Los Angeles

românul a fost declarat învingător prin superioritate. Punînd la socoteală și argintul lui Ilie Matei, precum și bronzurile dobîndite de Ștefan Rusu și Victor Dolipschi, putem afirma că școala românească de greco-romane (liberele au luat, și ele, o medalie, bronz prin Vasile Pușcașu), dirijată de atîția și atîția ani de maestrul Ion Corneanu, coordonator al unui colectiv mai larg alcătuit din Ion Cernea, Simion Popescu, Nicolae Pavel și Eugen Hupcă, și-a făcut datoria. Rolul luptătorilor e, nu-i așa, să lupte, iar băieții noștri nu s-au dat înapoi, ci au luptat cu toate energiile, probînd bărbăție și curaj, stăpînire de sine și subtilitate. Aceleași virtuți le-au arătat și colegii lor de la haltere, aflați mereu printre protagoniștii competiției de la „Loyola Marymount". După ce doi dintre elevii antrenorilor Ștefan Achim și Ilie Dociu, i-am numit pe Gelu Radu și Andrei Socaci, au „spart gheața", urcînd pe treapta de argint a podiumului de premiere, a fost rîndul lui Petre Becheru (82,5 kg) și Nicu Vlad (90 kg) să obțină cele dintîi medalii olimpice de aur pentru halterele noastre. Ba mai mult. Stelistul Nicu Vlad, cu toate că foarte tînăr (a împlinit 21 de ani la 1 noiembrie), a spulberat toate recordurile stabilite pînă la el, cu 392 de kilograme, cît au „cîntărit" reușitele sale (172 la smuls, 220 la aruncat), depășind cele 382,5 kg realizate la Montreal de sovieticul Riegert, prag apreciat, la vremea respectivă, drept de neatins! Noul deținător al titlului și al recordului olimpic, descoperit la Galați de „ochiul" antrenorului Gheorghe Gospodinov, n-a avut

53 de medalii la J.O. de la Los Angeles

probleme decît cu colegul său de sală Dumitru Petre, care a încheiat concursul pe locul 2, la o diferență consistentă (12,5) de cel de-al treilea clasat. Vasile Groapă și Ștefan Tașnadi, ambii cu argint, Dragomir Cioroslan, cu bronz, au cucerit și ei prețioase medalii, completînd un tablou remarcabil, la realizarea căruia a fost nevoie, să nu trecem cu vederea acest amănunt, de multă muncă, de foarte multă muncă, adesea depusă într-un anonimat de care noi toți, puținii spectatori ai reuniunilor de haltere, ne facem vinovați! A trebuit să vină Olimpiada de la Los Angeles pentru a ne lămuri, parcă stînjeniți în ignoranța noastră, de farmecul și dramatismul acestei discipline. Florile însă, muntele de flori, cu care halterofilii tricolori au fost întîmpinați, la întoarcerea acasă, pe aeroportul Otopeni, au simbolizat, sperăm, descoperirea fie și întîrziată a unui sport nu doar bărbătesc, ci și spectaculos.

Scriam mai devreme că Olimpiada de la Los Angeles a scos în evidență, mai pregnant ca altădată, aria largă a sportului românesc. Iată, în această direcție, cîteva date grăitoare: din cei 127 de tricolori deplasați la ediția cu numărul 23 a Jocurilor (124 au luat startul, 3 au fost rezerve), 94 au dobîndit medalii, cu toate că 78 dintre ei, adică 61 la sută, au debutat la L.A. într-o competiție de asemenea anvergură! Medaliații au provenit din 31 de cluburi și asociații sportive (Steaua cu 9 medalii, Dinamo cu 5) din 17 județe și din București. Nici una dintre cele 12 discipline (canotaj, gimnastică, atletism, haltere,

Doina Melinte sau două medalii la Los Angeles : aur la 800 m, argint la 1 500 m

Chiar dacă de bronz, cea dintîi medalie olimpică a natației noastre a fost obținută, ea revenind Ancăi Pătrășcoiu !

lupte, caiac-canoe, scrimă, tir, judo, box, handbal, înot) n-a rămas în afara podiumului de premiere, medalia de bronz a Ancăi Pătrășcoiu, la 200 m spate, fiind cea dintîi din istoria participării natației românești la J.O. Asta în condițiile în care, mai zicem o dată, 74 la sută dintre tricolori au fost la primul lor mare concurs și în care, nota bene, aproape jumătate dintre ei, mai exact 43 la sută, nu trecuseră în zilele Olimpiadei de 23 de ani! Chiar dacă statisticile, de acord, plictisesc uneori, ele sînt mereu necesare, iar cele pe care le-am găzduit aici, o mică parte din cîte s-au alcătuit, nu fac altceva decît să ilustreze detenta sportului românesc, vitalitatea și resursele lui, înflorirea lui fără precedent.

Nu din eroare, ci intenționat, am lăsat pentru finalul acestei evocări atletismul, disciplină despre care se spune, fie și dintr-o prejudecată unanim acceptată, că permite o cît mai fidelă evaluare a capacității sportului dintr-o țară sau alta. Denumit „sportul sporturilor", atletismul a ocupat, și la Los Angeles, un loc de seamă în economia Jocurilor, tribunele de la „Memorial Coliseum" fiind de fiecare dată arhipline. Cele 3 fete ale noastre s-au comportat admirabil, intrînd în posesia a... 10 medalii, 3 de aur, 3 de argint și 4 de bronz! Doina Melinte, cu o medalie de aur (la 800 m) și una de argint (la 1 500 m), Maricica Puică, și ea cu două medalii, una de aur (3 000 m) și una de bronz (1 500 m), ca și Anișoara Stanciu, campioană olimpică la lungime, și-au demonstrat înalta clasă și i-au obligat pe comentatorii din cele 4 puncte cardinale să scotocească după cele mai alese superlative! Multe dintre imaginile ce ne-au sosit, prin intermediul sateliților de televiziune, din îndepărtata Californie se vor șterge cu vremea din memoria noastră, uitarea intră și ea în rosturile vieții, dar aceea înfățișînd-o pe Anișoara Stanciu plîngînd de fericire în vîrful podiumului de premiere va dura, ea aducînd pînă la noi, în cealaltă parte a planetei, chipul unei romînce bucuroasă că a reușit și, totodată, mîndră că și-a îndeplinit misiunea, datoria. Aceleași alese sentimente, de adînc patriotism, de fierbinte recunoștință față de partid, față de secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, părinte grijuliu și sfătuitor al tinerei generații, am avut privilegiul să le fim martori cîteva zile mai tîrziu, la revenirea acasă a delegației care ne-a reprezentat cu cinste la Los Angeles, ocupînd, reamintim, locul 2 în clasamentul general pe națiuni la capătul unei întreceri la care au luat parte peste 8 000 de sportivi din 140 de țări. N-am văzut, la Otopeni, nici ifose, nici vedete. Am văzut, în schimb, campioni dintre cei mai mari, unii intrați în legenda sportului românesc și mondial, comportîndu-se firesc, deschiși, modești. Ei fuseseră la Olimpiadă cu o treabă și o duseseră la bun sfîrșit, spre bucuria noastră, a tuturor, și spre gloria țării iubite. Nu alții, ci ei erau aceia care, prin muncă, prin seriozitate, prin sacrificiu, ridicaseră vara lui 1984 la rangul de cel mai frumos anotimp din istoria sportului românesc. Anotimp al marilor împliniri.

OVIDIU IOANIȚOAIA ■

Podiumul de aur

La cea de a 23-a ediție a J. O., reprezentanții noștri au cîștigat 20 de medalii de aur:

ATLETISM

- **Anișoara Cușmir,** lungime
- **Doina Melinte,** 800 m
- **Maricica Puică,** 3 000 m

CAIAC-CANOE

- **Ivan Patzaichin, Toma Simionov,** canoe 2, 1 000 m
- **Agafia Constantin, Nastasia Ionescu, Tecla Marinescu, Maria Ștefan,** caiac 4

CANOTAJ

- **Valeria Răcilă,** schif simplu
- **Elisabeta Oleniuc, Marioara Popescu,** 2 vîsle
- **Elena Horvat, Rodica Arba,** 2 rame
- **Titie Țăran, Anișoara Sorohan, Ioana Badea, Sofia Corban, Ecaterina Oancea,** 4 + 1 vîsle,
- **Olga Bularda, Chira Apostol, Maria Fricioiu, Florica Lavric, Viorica Ioja,** 4 + 1 rame
- **Valter Toma, Petre Iosub** 2 f. c.

GIMNASTICĂ

- **Ecaterina Szabo, Simona Păuca, Lavinia Agache, Laura Cutina, Mihaela Stănuleț, Cristina Grigoraș,** echipe fete
- **Ecaterina Szabo,** bîrnă, sol, sărituri
- **Simona Păuca,** bîrnă

HALTERE

- **Petre Becheru,** categoria 82,5 kg
- **Nicu Vlad,** categoria 90 kg

LUPTE

- **Ion Draica,** categoria 82 kg
- **Vasile Andrei,** categoria 100 kg

„Joace unul și pe patru Totuși tu ghici-vei chipu-i..."

PRIM-PLANURI ÎN SCENA ȘI ÎN FILMUL ROMÂNESC

MIRCEA ALBULESCU

Șansa de a întîlni rolul potrivit la timpul potrivit a venit ceva mai tîrziu pentru Mircea Albulescu. Poate de aceea l-a găsit pregătit s-o întîmpine cu arma la umăr, conștient că bătălia în cinema e o campanie continuă. Nu-i de-ajuns să cucerești reduta, trebuie s-o păstrezi cu orice preț. Un ordin artistic nu-l ia prin surprindere pe ostașul bine antrenat. Nici sub uniforma de general al Împărăției comandînd oștile represive din *Horea*, nici în halatul laborantului-filozof din *Orgolii* — ca să amintesc doar două personaje „subordonate", de plan doi, dar de relief artistic, datorită acestui atît de personal actor. Pentru fiecare rol are, desigur, „sentimentele pe care primește ordin să le aibă", cum ar spune generalul său, dar gheara leului se simte și într-o simplă apariție. Ecranul capătă prestanță prin glasul pozat ori firesc, după cum e cazul. Silueta sa masivă impune, privirile lui directe de sub sprîncene mefistofelice denotă siguranță, încredere în sine și în partener: interpret, regizor, operator, public. Încrederea în inteligența celui cu care actorul intră în dialog — pentru că Albulescu practică un dialog continuu cu spectatorul. Chiar atunci cînd nu scoate o vorbă, încarcă scena doar prin tensiunea privirilor, a gestului hotărît ori dimpotrivă amînînd explicația. Ca într-un moment antologic al cinematografului românesc, în *Puterea și adevărul* Albulescu-Stoian vine acasă la Amza-Petrescu să serbeze întoarcerea acestuia dintr-o lungă detenție de care în primul rînd el, fostul tovarăș de luptă, prieten, era vinovat. Ar vrea să fie iertat de grava eroare pe care el, pe care momentul o comisese. Vorbele însă par superflue, Stoian își face de lucru aranjînd masa, ca să întîrzie exprimarea căinței care pentru un caracter orgolios ca al lui — e grea, aproape penibilă. Un teribil face à face cu istoria, pe care ambii mari actori de film l-au știut face cutremurător prin subtextul privirilor cînd jenat-înghețate, cînd de o bărbătească asumare a adevărului. Tîrzie, explicație care nu mai poate repara prea mult dintr-un destin și o prietenie distruse, dar necesară ca aerul. O nevoie dostoievskiană de purificare, dar fără vorbe și gesturi patetice, cu o sobrietate, luciditate vitală care face din acest uriaș interpret modern un stîlp important al edificiului artistic românesc.

Și tot într-o tăcere desăvîrșită primește Gherlaș, înghițitorul de săbii, provocarea-batjocură a acelui Caliban în uniformă. Înainte de a ridica mănușa, el își privește îndelung adversarul opinditor. Dacă persoana lui, a artistului, nu mai poate fi salvată, trebuie apărată cu prețul suprem demnitatea omului și a artei. Erou de tragedie modernă acest înghițitor simbolic tălmăcit cu atîta forță și gingășie, monumentalism și rafinament, precizie pointillistă de marele portretist psiholog. Creator de tipuri memorabile, chiar cînd nu are de spus decît un scurt monolog în fața unui balon cu cobai. Dar cît efort creator depune acest sculptor-bijutier pentru fiecare scenă, întrebați-l". Nu va recunoaște niciodată. E un orgolios.

VIOLETA ANDREI

Îți trebuie o răbdare îngerească și o pasiune diabolică pentru cinema ca să nu dezarmezi după atîtea prestări agreabile, grațioase, fotogenice, spectaculoase chiar, dar care ar fi dus cu timpul la convenționalizare sigură, artificializare. Pe Violeta Andrei a salvat-o nu atît inspirația cîtorva regizori care i-au oferit și altceva decît roluri drăgălașe și superficiale, cît propria ei vitalitate artistică. Vitalitate aș numi însușirea ei de-a lua drumul de la capăt, într-un nou gen, cînd își cucerise deja statul de vedetă într-un muzical.

de pildă (demonstrație cu brio, în comedia în pași de dans: *Eu, tu și Ovidiu*). Gen cu succes garantat, ce poate bucura orice actor, dar nu-l poate mulțumi deplin. De aceea, sensibilă și ambițioasă, exigentă cu ea însăși, harnică și îndrăzneață, Violeta Andrei a încercat cu egal succes și drama sentimentală — rol dificil, pe muchie de cuțit în acea *Regăsire* cu iz melo din care interpreta a știut ataca atîta cît trebuie coarda sensibilă a spectatorului, fără a exagera o notă, o lacrimă, un suspin. Ca și în sobra ecranizare după *Clipa*, unde postura femeii din umbră, așteptîndu-și cu resemnare iubitul prea ocupat, se completa cu urmele, pe chipul frumos, ale unei copilării traumatizate, sugerată discret, cu dureroasă exactitate de surisul trist, resemnat, de o ușoară oboseală a gestului dispus să absolve partenerul de prea multe explicații ce-ar fi îngreunat situația. Cu tact, discreție, sobrietate, desena actrița în tușe fine portretul acestui reușit personaj. Regizorul care a intuit de la început însușirile artistice ale interpretei, Mihu Iulian, i-a oferit un microrecital în *Felix și Otilia*, apoi o partitură dramatică, de întindere și tensiune psihologică: femeia ce parcurge tot iadul războiului pentru a-și regăsi iubitul în: *Alexandra și infernul*. În *Comoara* juca rolul unei contese traversînd tot un război, dar cu o extravaganță spiritual parodiată. Filmul o situase pe Violeta Andrei și printre actorii de comedie populari, care se bucură de o mare simpatie a publicului.

Interiorizare, distincție, măsură, sînt pîrghiile pe care și-a construit interpreta partitura învățătoarei din *Lumina palidă a durerii*, după ce într-un film mai vechi, *Capcana mercenarilor*, Sergiu Nicolaescu îi oferise o compoziție stranie: contesa nebună din castelul transilvan. Postură dificilă, frizînd morbidul, frisonul filmului de groază, rol de care actrița se achită cu măsură, cu tact artistic.

MIRCEA DIACONU

Parcă nimănui nu-i reușește mai bine ca lui Mircea Diaconu perfidia personajului, trucul sincerității, al candorii disimulînd ambiții mari ori lașități, lichelisme (contabilul din *Casa dintre cîmpuri* servil și poltron, negociindu-și logodnica pe un post bun la cooperativa „nașului"). Greu să-i ruşească altcuiva zîmbetul inocent, aparent intimidat cu care-și înfuria șeful, „elefantul" jucat de Toma Caragiu într-o miniatură de geniu a televiziunii. Dat pe mîna interpretului român pînă și detectivul Colombo ar cîștiga nuanțe proaspete printr-o nesecată inventivitate a prefăcutei inocențe cu care abilul cucerește încrederea victimei gata să se deconspire. Acest Filip prea bun al filmului nostru de actualitate își tratează cu egală inteligență și autoironie prea-pozitivii ca și prea-negativii pentru a-i face cît mai firești, credibili, simpatici. Strălucit în parodie (*Împușcături sub clar de lună*, serialul Ardelenilor și al petrolului) el strecoară tenta comică, nuanța derizoriului, ușorul ridicol chiar și în partituri dramatice ca *Mere roșii* unde Irod, chirurgul bonom, devenea mielul turbat la furie. Distribuit cu oarecare monotonie, actorul găsește salvarea personajelor sale: prea-sufletiștii sînt tratați cu o tiflă discretă, „control prin umor" aș numi-o pentru ca nu cumva s-o ia razna înapoi, spre un secol prea romantic, or spre un deceniu prea dogmatic. E teama unei generații artistice care și-a depășit alte temeri, rămînînd cu una singură: oroarea de ridicolul patetismului, al schemei „melo". Și totuși cîtă poezie pură, ce sunet romantic la apus, ce cîntec de lebădă al trubadurului rătăcit într-o lume pragmatică, scotea ceterașul său din *Nunta de piatră*. Un suflu poetic, de epopee tragică într-o încrîncenată luptă de supraviețuire aduce Diaconu țăranului său din *Amurgul fîntînilor*. Actorul merge în răspărul șablonului curent, el se miră cu prefăcută inocență — în scris ori în joc — de toate tabuurile impuse de prejudecăți secătuitoare de viață. De aceea cavalerii săi fără prihană, deloc spectaculoși în exterior, își permit unele extravaganțe: să-și insulte directorul cînd el îl nedreptățește flagrant ori să fluiere într-o ședință prea convențională, să arunce pe fereastră pe unul care-i oferă mită ori își bate nevasta; într-un cuvînt „pozitivii" lui nu-s prea ortodocși, negativii lui nu-s de tot negri, n-au nici ei respect față de norme. Interpretul le îndulcește lichelismul, poltroneria, cu o notă de suferință autentică, cu generozitatea sentimentului (strălucitul portret al oberchelnerului din *Secvențe*).

ȘTEFAN IORDACHE

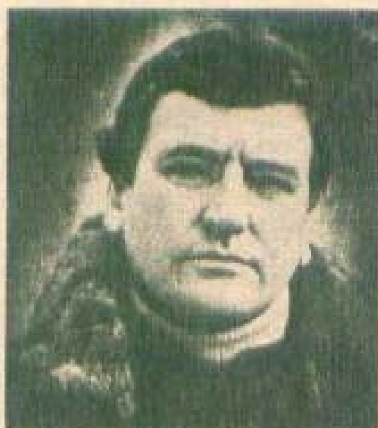
Adolescentul avea de pe atunci un aer matur, reflexiv. Străinul lui Titus Popovici i se potrivea perfect acestui debutant, interiorizat; era rolul care putea marca o carieră, o evoluție, o direcție

artistică. Nu știu exact dacă aerul ușor detașat, distanțat ulterior pînă la agresivitate față de personaj (cazul din „Glissando", ca să nu amintesc și în teatru acel Richard shakespearean „destragedizat" — ca să zic așa — pînă spre parodie) fusese consecința directă a *Străinului* de atunci. Cert e că această viziune provocator modernă față de personaj l-a urmărit pe Ștefan Iordache ca o umbră și în *Ediție specială* (cu toată implicarea directă din final) și în *Doctorul Poenaru* (unde pigmenta cu umor, prin contrast, un destin prea cuminte al prietenului său — medicul jucat de Victor Rebengiuc). Aceeași „desprindere" ușor critică față de singuraticul cu suflet „dur" care nu-și încredințează taina decît jurnalului de bord, căpitanul de cursă lungă pe vapoarele vieții din *Bună seara, Irina!* Soț riscînd naufragiul conjugal tocmai prin această închistare, necomunicare, nu numai prin absență fizică dar (înțelege greșit femeia iubită) prin absență sufletească. Înstrăinare. Ștefan Iordache poartă cu eleganță și subtilitate drama neînțelesului său personaj, neînțeles dintr-o „tactică" greșită: cea a orgoliului, a fricii de a se dezvălui. A măștii înghețate pe care o afișează (din prejudecată, din teamă?). Durității aparente îi ia locul în *Glissando* o materie umană vîscoasă, gelatinoasă, controlată însă energic de interpretul perfect stăpîn pe inima, pe inteligența, pe tehnica sa artistică.

Inima: nici o undă „de înțelegere" înduioșare, dimpotrivă — a prototipului încarnat. Cîtă iscusită dedublare, joc fascinant de perfide capitulări sau provocări lașe ale destinului la acest jucător-pierzător pus sub o lupă critică afurisită, necruțătoare.

Inteligența: nici o improvizație fantezistă, supraveghere continuă a interpretului, spre a nu se abate de la rigoarea radiografiei degringoladei, de la matematicul calcul al eșuării lamentabile, conducînd inexorabil, spre sinucidere.

Tehnica: glisări imperceptibile nu numai de la vis la realitate, de la coșmarul-obsesie de noapte, la coșmarul-obsesie de zi, dar și de la stările de lașitate, abdicare a demnității la micile revolte în genunchi, tîrzii, inoperante, ducînd tot la capitulare în fața răului. Două atitudini extreme — cea a ziaristului din *Ediție specială* apărînd cu arma în mînă cinstea, ideea de libertate, și cea a învinsului, capitulardului din *Glissando* sfîrșindu-și existența cețoasă tot cu arma în mînă, dar îndreptată împotriva propriei slăbiciuni.

OVIDIU IULIU MOLDOVAN

Personajul lui: un pierzător, un singuratic, chiar cînd e înconjurat de mulțime, se află în fruntea ei, ca acest Horea al lui Titus Popovici, mai mult un rezoneur al istoriei decît un soldat al acțiunii. Ovidiu Iuliu Moldovan a avut șansa și pe ecran a unei vaste galerii de eroi de diverse profesii, medii. Dar caracterul, psihologia acestui închis în sine (în ciuda înfățișării sale atrăgătoare actorul refuză încăpățînat rolul de june prim) se modifică destul de puțin, doar în funcție de cîteva date istorice ori geografice. Și ce n-a fost acest glob-trotteur al sufletului omenesc de la romanticul revoluționar Bordea *(Dincolo de pod)* portret aureolat de o poezie tragică, pînă la haiducul Pantelimon, rol de întindere *(Dreptate în lanțuri)* construit între realism și legendă, între fantezie și demolare a unui mit, sub ochii spectatorului fascinat, antrenat, zguduit în acest „joc la vedere". La început Ovidiu Iuliu Moldovan fusese inventator modern pe un strung vechi; debutul nu era prea concludent dar îi anunța îndîrjirea sublimînd, într-un fel de rictus al voinței, trăsăturile feței bonome. Fusese John de la Brad ajuns justițiar de western în parodia dolarilor și ardelenilor pe meleaguri străine. Rol-mănușă care-i restituia actorului și un anume farmec sportiv-romantic, umorul și parodia pînă atunci cam ocolite de partiturile ce i se oferiseră. Umor de solitar, ușor amar, îngîndurat, întors mai mult spre el decît spre ceilalți, în ciuda zîmbetului ce devine deschis cuceritor atunci cînd omul îi cîștigă încrederea acestui tip circumspect, reticent în exteriorizări, expansivități. Gestul îi e precis coordonat cu vorba; textele prea lungi le știe rosti domol, cu un fel de potolire a fluxului, ca pentru a asculta și replica partenerului (lucru foarte rar, pe ecran, s-o recunoaștem) gata a-i da un răspuns chibzuit, de ardelean așezat, cumpănire țărănească de filozof-poet cum și-a impresionat adversarul în *Horea*.

IRINA PETRESCU

Distincția persoanei Irina Petrescu înnobilează orice personaj al Irinei Petrescu. Chiar și atunci cînd pierde partida (sentimentală în *Răutăciosul adolescent* în *Facerea*

lumii sau politică în *Acțiunea Autobuzul)* grația spirituală a actriței salvează demnitatea eroinei. Ea știe crea înfrîngerii aura unei amare victorii. Eșecului, valoarea experienței majore pentru supraviețuire. Cine a văzut-o pe scenă în „Uși închise" de Sartre, știe cîtă forță interpretativă, cîtă tehnică rafinată presupune o asemenea gradare a disperării mascată în cinism, cîtă migală în compunerea ariei pe două corzi: bravadă-durere, provocare cinică a destinului, dintr-o mare spaimă a așteptării resemnate.

Pînă de curînd, adică pînă la *Singur de cart* și îndeosebi *O lumină la etajul X*, cinematograful n-a prea adus-o pe actrița modernă în asemenea probe de foc. *Duminică la ora 6* o maturizase rapid, îi confirmase talentul, dar o aruncase sălbatic în linia întîi a victorioșilor ecranului. Acolo unde e cel mai crîncen să-ți păstrezi statutul de vedetă cînd nu se scriu, nu se aduc în cadru, decît poate o dată într-un deceniu, asemenea partituri. Cîtă combustie artistică se strînsese de-a lungul așteptărilor în acest Stradivarius capabil de sunete sublime. Succese au existat, cu siguranță: violonista din *Stejar extremă urgență*, grație hăituită de rinoceri; o victimă pe altarul istoriei *(Facerea lumii, Trei zile și trei nopți)* sau a propriilor prejudecăți — maica Aegidia în *Dincolo de pod*. Scenă mută, scenă de neuitat, scenă unică în istoria filmului cînd frumoasa femeie captivă în haina de călugăriță își privește obrazul în oglindă și-l zidește treptat în luciul pe care-l acoperă cu var, gest lent, de adio spus tinereții, dar și refuz energic al autoînduioșării. Sobrietate pînă aproape de austeritate, oroare a compasiunii și a autocompasiunii e trăsătura sub care se înscrie și eroina din *Singur de cart*. Modernă, vitează, sigură de ea și totuși atît de vulnerabilă. Într-o clipă de singurătate doamna acceptă excursia la munte cu un tînăr îndrăgostit de ea; încearcă chiar să facă față zgomotosului grup insolent și excentric. Dar o simți crispată, jignită de agresivitatea celorlalți, refugiată în blana care-i ocrotește fragilitatea. Ba nu, forța morală deosebită, forță care în noul său rol din filmul Malvinei Urșianu *O lumină la etajul X* va culmina cu un personaj unic în peisajul cinematografului național. O Giocondă care, în ciuda nedreptăților suferite, a suferinței și singurătății nu și-a pierdut surîsul, gustul vieții, deschiderea spre ceilalți. Inginera Irinei Petrescu are noblețea, generozitatea, demnitatea marilor caractere care chiar în nefericire nu uită calea grea a speranței.

VALERIA SECIU

Era stîngace, evident stingherită de aparatul iscoditor cu obrazul ei adolescentin, traversat de un fior plăpînd. O neliniște îi tremura în priviri, îi aducea sufletul pe buze a mărturisire pe care o tot amîna, ca și zîmbetul ce avea să devină în alte filme, o linie frîntă a nădejdii, ironie amară, întoarsă spre ea însăși. N-au lăudat-o prea mulți atunci, la debutul în *Casa neterminată* dar de remarcat n-aveai cum să n-o remarci. Au lăudat-o mulți acum, în *Dragostea și revoluția*, dar de remarcat aproape că n-o mai remarcai, într-atît era, „de acolo" din lumea aceea întoarsă pe dos, din care te privea cu ochi febrili, triști și înțelegători față de greșelile oamenilor, ale istoriei, ea, Terenția Rudeanu. Ghem de drame trecute dar și prezente — prezente pentru că bărbatul de lîngă ea, din lașitate, îi prelungea suferința printr-o punte fatală. Un schimb de priviri lucide, îndurerate, între ea și alt pion al dramei, de astă dată puternic, capabil să-și recunoască erorile: Dumitru Dumitru, alias Gheorghe Cozorici. Moment de profundă comunicare, jucat cu subtilitatea unor maeștri interpreți. Și alte priviri — pentru că ce e cinematograful decît o fugă pe mai multe voci-priviri? — furișate timid, femeie în umbra omului ei, Năiță Lucean *(După vulpi)*. Ea nu îndrăznește să-l întrebe ce se întîmplă în lume — el știe bine ce, doar politica ei o fac, bărbații! Cu mîna mestecă în ceaun și gîndul rumegă întrebarea, dar nu poate s-o rostească, sfială istorică, de țărancă fără carte.

Hangița din *Înainte de tăcere* era cu totul altceva. Vicleană feminitate — sclipire verde — viperă, chemare-respingere, cînd vino-încoace cînd du-te încolo cu bietul bărbat înrobit ei. Ațîțat în gelozia lui de *prezența tot mai absentă* a nevestei iubind pe altul. O îmbrățișare silită, în staul; hangiul i-a adus mărgele de la tîrg, vrea s-o cuprindă, dar nevasta e cu gîndul la popa-haiduc, îl respinge, se zvîrcolește cu silă, cu ură, dar știe să întrețină totuși flacăra dorinței. Hangița — din filmul după Caragiale, perversitate într-un trup fragil, ce pare că cere protecție și totuși cîtă vitalitate, energie nebunească (ce răscolitoare era în rolul din *Ion* — nebuna satului, vi-o amintiți?). Rece fior, gheață și jar, senzualitate casantă, cine s-ar încumeta cu ușurință la un atare moment paroxistic fără teama de ridicol? Doar intuiția unei mari tragediene moderne — aș îndrăzni să consider acest unicat răscolitor ce răspunde la numele de Valeria Seciu.

Prezentări de ALICE MĂNOIU

Fotografii de EMILIAN BERDELI

W. Shakespeare

Hamlet, dilema continuă

• De ce din nou „Hamlet"? • Voltaire: „o piesă grosolană și barbară" • Cînd a trecut opera lui Shakespeare Canalul Mînecii? • Shakespeare în Biblioteca regelui Soare • Cînd timpul iese din țîțîni, trebuie cineva să-l pună la loc • Cea mai lungă piesă shakespeareană în cel mai scurt timp istoric • „Știm ce sîntem, dar nu știm ce putem deveni!" • În rest e într-adevăr tăcere?

Într-adevăr, de ce din nou Hamlet? Răspunsul ar fi simplu: pentru că face parte dintr-o literatură pe care o singură sau mai multe generații n-o pot elucida. De aceea „Hamlet" este realmente „un caz", de aceea apar în toată lumea cărți, studii, articole, note, prin care se încearcă să se aducă ceva nou în acest etern caz, Hamlet, despre care s-au spus chiar de la început vorbe destul de acide. În acest context trebuie arătat că în literatura lumii „Hamlet" deține tristul record al interpretărilor eronate. S-a scris despre această piesă, din păcate, nu ceea ce văd autorii în ea, ci mai degrabă ce cred despre ea. Și cine credeți că a făcut-o: nu mai departe decît marele Voltaire (1694—1778), care a afirmat că „Hamlet" este „o piesă grosolană, pe care n-ar putea-o suporta în Franța nici păturile cele mai de jos ale populației". Goethe (1749—1832) a văzut în „Hamlet" multe aspecte interesante, dar referindu-se la personajul Hamlet arată că este „fără tăria nervului care-l face pe erou". Și mai tîrziu „Hamlet" n-a scăpat de observații critice destul de neplăcute. Filozoful italian Giovanni Papini (1881—1956) își exprimă dezamăgirea: „Pentru mine nu numai Shakespeare a murit, dar în sufletul meu și neliniștitul său fiu". Americanul Louis F. Doyle (în 1946) este și el nemulțumit: „piesa este pusă rău, construită din 20 de scene fioroase".

Sînt, firește, după cum se știe, și multe, covîrșitor de multe, aprecieri pozitive, dar le-am citat pe cele de mai sus, pentru a pune în lumină cît de dificil este uneori drumul unei capodopere spre piscurile înalte ale afirmării și în acest sens „cazul Hamlet" poate fi luat ca exemplu.

Există multe necunoscute în această ecuație a consacrării, a recunoașterii valorii, pe care mintea omenească, din nefericire le rezolvă destul de greu. Și, în acest sens, să reluăm chiar cazul lui Voltaire, care și-a petrecut multă vreme timpul în Anglia, fiind astfel pe urmele încă proaspete, lăsate de „timpul Shakespeare", cum l-am putea numi (Shakespeare a trăit între 1564—1616). Ei, bine, tocmai Voltaire, gustînd din apa proaspătă a geniului shakespearean nu l-a înțeles. Poate că a fost împiedicat de rafinatul spirit francez, poate din alte motive: gelozie, concurență. Nu știm prea bine.

În orice caz, ceva l-a împiedicat să vadă democratismul operei lui W. Sh., dorința acestuia de a aduce pe scenă, în fața poporului — ce se întîmplă „la vîrfuri". Dacă analizăm personajele sale, în majoritate sînt formate din regi, regine, prinți, generali, marea aristocrație. Mai rar se întîlnesc personaje din popor, care în felul lor — critică cu vorbe nu tocmai plăcute pe cei care conduc țara. Pe acest fundal, Hamlet ne apare ca un răzvrătit.

În continuare, se poate spune că teatrul era cel mai bun mijloc de difuzare și, mai ales, de comentare a evenimentelor, care nu întotdeauna erau pe placul stăpînirii. Astfel, să ne aducem aminte cît de tare s-a supărat regina Elisabeta I a Angliei, cînd din inițiativa complotiștilor, din rîndul cărora făcea parte și contele d'Essex, a fost jucată la teatrul „Globul", piesa „Richard al II-lea",

în care existau similitudini de situații (criticabile) cu cele de pe timpul Elisabetei I. Piesa a precedat și o manifestație de stradă, cu o chemare la revoltă, care a sfîrșit-o prost. Numai bietul Shakespeare a știut prin ce-a trecut pînă și-a dovedit nevinovăția. El a scăpat de butucul călăului, dar nu și complotiștii. Nu a fost cruțat nici iubitul reginei — contele d'Essex. Într-un anume fel, prin teatru se făcea deci și ziaristică. Și poate nu e departe vremea cînd Shakespeare va fi acceptat și ca atare.

Am vorbit mai sus de punctul de plecare al operelor lui W.Sh., să vorbim acum de plecarea lor din Anglia — pe continent. Aceasta a început de timpuriu. La Biblioteca Națională a Franței de la Paris se află liste de cărți aduse din Anglia în secolul al XVII-lea. Se poate afla astfel că un exemplar Shakespeare, despre care se crede că a fost editat în Anglia în anul 1623, a trecut Canalul Mînecii și a aparținut omului de încredere al Cardinalului Mazarin (1602—1661), Nicolas Fouquet. Cartea a costat în moneda franceză de atunci 2 sou. Un al doilea exemplar a aparținut regelui Soare — Ludovic al XIV-lea.

Referindu-ne acum la geneza dramei „Hamlet" se poate spune că este străbătută parcă de un fir roșu de sentimentul răzbunării, provocat, am zice, de o mare durere, ce a dus la nașterea unei geniale opere dramatice, „care nu este o piesă, ci o lume" — spun exegeții ei. Acum putem spune și noi că dacă lumea se naște în dureri, și durerile pot naște lumi.

Așadar, cine este adevăratul Hamlet? Răspunsul ar fi acesta: Shakespeare însuși. Dar ce durere sufletească a irumpt întocmai ca un fulger în noaptea suferințelor lui W.Sh.? Ca și în cazul Eminescu, unde, cum afirmă unii din exegeții lui, o durere sufletească a generat geniala creație „Luceafărul", la fel s-a întîmplat și cu W.Sh., datorită unei trădări feminine. Soția sa, Anne Hatway, n-a fost onestă, conviețuind în timpul absenței poetului cu cei doi unchi ai săi, Richard și Edmond. Nu trebuie uitat că unicul fiu al lui W.Sh. se numea Hamnet. Dovada adulterului lui Anne se poate deduce și din faptul că el, Sh., nu a trecut-o nici în testamentul lui.

Poate de aici și acea afirmație a lui Hamlet: „Slăbiciune, tu te numești femeie!", urmată de îndemnul adresat Ofeliei „de a se duce la mănăstire", deși, după cum tot el o afirmă, „patruzeci de mii de frați, cu toată iubirea lor, n-ar putea-o iubi cît mine".

Cu toată firea lui atît de complexă, Hamlet putem spune că se află cu picioarele pe pămînt. El cunoaște bine lumea în care trăiește. Aceasta rezultă și din afirmația sa: „Danemarca este o temniță" și „una din cele mai rele". În ea abundă tot felul de oameni necinstiți. El, Hamlet, este chemat să îndrepte lucrurile. O spune prin cuvintele: „Timpul a ieșit din țîțîni! O soartă blestemată, de ce am fost eu născut să-l pun la loc?" Pentru aceasta el are unele calități, dar și acestea umbrite: 1) este inteligent și inventiv. Pentru a-l demasca pe Claudiu, bănuit de a-i fi ucis tatăl, el inserează în piesa actorilor ambulanți un text-capcană; 2) este un fiu iubitor față de părinții lui, dar în același timp este uneori dur cu mama sa, pe care o bănuie de a fi părtașă la crima săvîrșită împotriva tatălui lui; 3) este iubitor și tandru față de Ofelia, dar tot el o chinuie cu vorbele sale înțepătoare. Dar Hamlet are și defecte, și încă destul de grave: a) este crud și neîndurător. Astfel dorind să-l omoare pe rege, îl străpunge cu sabia pe Polonius, tatăl Ofeliei, care spiona după perdea; b) este suspicios și viclean, dîndu-i pe mîna călăului pe foștii lui colegi de școală — Guildenstern și Rosencrantz.

În final, atitudinea lui duce la moartea a șase oameni: Polonius, Ofelia, Rosencrantz, Guildenstern, Laertes, Gertruda, regele Claudius și la urmă își pierde și Hamlet viața.

Privită sub aspect științific, despre opera dramatică „Hamlet" se pot spune următoarele: 1) profilul psihologic al lui Hamlet face parte din categoria personajelor pronunțat introvertite, care își ascund universul lor lăuntric și prezintă o înclinație exagerată spre gîndire ce întîrzie acțiunea — și cu toate acestea, acțiunea din piesă se desfășoară — istoricește vorbind — în numai două luni și cîteva zile; 2) nu este singura situație contradictorie. Astfel, otrăvirea prin ureche nu este posibilă, pentru că e vorba de un organ sensibil, a cărui atingere numai ar fi provocat trezirea regelui și imposibilitatea omorului. Și în nici un caz cu ajutorul mășelariței.

În ce privește piesa în sine — este cea mai lungă din operele sale dramatice. Cu toate acestea nici un cuvînt nu este pus aici la întîmplare. Cuvintele sînt uneori asemănătoare unor fulgere, astfel că unele fraze scurte conțin mai mult adevăr decît un volum sau mai multe.

Și în timp ce spectatorul urmărește acțiunea din piesă, în care personajul principal încearcă să pună „timpul zmuls din țîțîni la loc", îi poate scăpa o foarte importantă profeție făcută de tăcuta și supusa Ofelia: „Știm ce sîntem, dar nu știm ce putem deveni".

Ultimele cuvinte ale lui Hamlet — „în rest nu-i decît tăcere" — pot semnifica sfîrșitul fizic al personajelor, dar nu și istoric și teatral, pentru că de mai bine de 380 de ani Hamlet este mereu prezent pe scene și în conștiința umanității.

EUGEN PANIGHIANȚ

raul .ANDO

